

Title Page

Nga Mahi a Te Hui o Te Hahi Maori O Te Atirikonatanga o Waitemata I Te Pihopatanga o Akarana. I Huihui Ki Hauraki. I A PEPUERE 6, 7, 1872. Akarana. I Taia Tenei Ki Te Perehi a Te Kura o Tipene e HENRY HILL. 1872.

Nga Tangata o Te Hui Tuatahi o Te Hahi Maori Ki Hauraki.

Ko te Pihopa o Akarana te Tumuaki.

Nga Minita.

- Ko Ven. R. Manihera Atirikona o Waitemata.
- Rev. B. Y. Ahiwera.
- Rev. G. Manihera.
- Rev. Heta Tarawhitii.
- Rev. V. Rahi minita o Hotereni Taone.

Mangai Reimana.

He karakia i te timatanga, he kohikohi hoki mo nga mea o taua Hui: aua moni nei £1 13s. 0d.

Ko nga tangata enei i te karangatanga o nga ingoa, ko te Pihopa, ko te Manihera, ko te Ahiwera, ko Hori Manihera, ko te Rahi. Nga Reimana, ko Tamati Peka, W. Pomare, ko W. Turipona, ko te Hemara, ko te Watene, ko Parata te Mapu, ko Matiu te Pono. Ka oti nga ingoa te karanga, ka tu a Pihopa, ka korero he mea whakamaori e Hori Manihera. Koia enei aua korero.

"Me whakapuaki i te timatanga o taku korero nga take o tenei Hui. Na, e huihui tonu ana i nga tau katoa ki Akarana te runanga nui a te Hahi. Tana, he tohutohu, he whakatakoto ture. Na nga mea a te Hahi Maori e taea ana te korero, te whakarite, ka rite ena i taua Hinota; otia tenei ano etahi mea e kore e taea e taua Hinota nei. Ma tenei Hui aua mea e titiro.

"I mua he tamariki te Hahi Maori, he kai waiu: otia ka whaka-kaumatau nei, e kore e tika kia araarahina tonutia e te whaea, kia meatia ranei e nga kai tohutohu e nga kai titiro; engari me ki he kaumatau, kua matau ki te whakahaere i ana ake ritenga, a kaua e waiho ma tetahi atu e whakahaere, ara, ma nga minita, ma nga Pakeha. Mehemea he hiahia to te tangata kia oti pai tana e pai ai, mana ano e mahi, katahi ka oti pai. Koia i tika ai kia [*unclear: tu*] tetahi ritenga pera ki roto i nga Hahi Maori. Me whakatu he Komiti ki nga wahi katoa; ma te nuinga etahi e whiriwhiri, kia tokorua; ma te Minita kia kotahi. Te mahi ma taua Komiti he whakatakoto whakaaro mo te karakia kia mau tonu i nga Ratapu katoa. Maku hoki nga Minita e whakarite: ma te iwi etahi tangata e whakaatu mai ki a au mo tenei mahi.

"Tetahi mea nui hei whakaaronga ma enei Hui nei koia tenei, He moni mo nga mea katoa o te Whare Karakia. Me kohikohi tonu i nga Ratapu katoa, me pera me ta Paora i 1 Koriniti xvi. 2. Me hoatu ano aua moni ki tetahi tangata takoto ai; ma te Minita ratou ko te Komiti ia e whakarite; kaua hoki aua moni e riro mo tetahi mahi, kia whakaaetia ra ano e te Minita.

"Me whakatakoto whakaaro hoki te Hui mo nga tamariki kia whakaakona; mo te whiriwhiri tangata hei minita; mo te kohikohi moni ma nga minita. Tetahi mea ano e whakaaroa ko te korenga o nga tangata o te Hahi e tahuri ki te marena i runga i te ture a te Hahi. Na te aha ra? Ko taku whakaaro tenei mo tera, Me whakarite e ahau etahi tangata hei tuku raihana; etahi ano hoki o nga monita hei marena.

"Me whakarite tikanga hoki mo te hanga i te whare karakia kia pai, kia hang# hoki nga wahi pakaru. Ko te tikanga hoki tenei mo te whare karakia, Kia rite tona tu ki to te pai rawa o nga whare o te k#inga. Na kia tere te mahi i enei ra e takoto ake nei: he puhoi rawa hoki i nga ra o mua. Kua marama nei aku kupu, kahore i kaiponuhia tetahi whakaaro aku: na kia pera ano hoki ta koutou utu mai.

"Te mea tuatahi inaianei ko te whakatakoto i etahi huarahi mo nga mahinga a te Hui nei. Ka haere nei au ki Akarana, na ko te Manihera hei whakakapi moku. Ka nui taku whakapai ki te tokomaha o nga tangata e whakarongo mai nei. Na kia mau ta koutou, kia tupu ai te Hahi, kia neke ake. Me tuku tonu mai nga tangata pai, whai whakaaro hei mangai mo te Hahi ki te Hui; nga tangata e kitea nei te tika o te whakapono i runga i te pai o te mahi.

"Me inoi te Wairua Tapu hei kai tohutohu mo tatou i runga i a tatou e rapurapu nei i nga tikanga."

Ka mutu. Katahi te Hui ka timata te korero. Ko nga mahi enei.

- Nga huarahi mo nga mahinga a te Hui.
Kia anga atu nga korero ki te tumuaki.
Ka haere tonu te korero i runga i te kupu i kokiritia mai.
Kia kotahi te korerotanga a te tangata i runga i taua huarahi korero.

Me tuhituhi katoa nga tikanga e whakatakotoria ana e te Hui ki te Pukapuka.

Nga kupu kua takoto me t# Ki te Perehi.

Me whakarite he kai-tuhituhi, he kai-tiaki ano hoki mo nga moni a te Hui.

- Ko Tamati Peka te mea i whakaritea hei kai-tuhituhi, hei kai-tiaki moni mo te Hui.
- Kia whakaturia he tikanga kohikohi moni i nga Ratapu tuatahi o te Marama i roto i nga whare karakia i tenei takiwa, i te mea kahore ano kia tu noa te kohikohi i nga wiki katoa.
- Ma te Minita e titiro tetahi monita o te k#inga, tetahi tangata e paingia ana e te Hahi o tona wahi, na, ka whakaaturia ki te Pihopa hei kai marena i nga wahi kahore nei hei Minita.
- Kia tekau herein. (10s.) te utu mo te marena i runga i te raihana: ma te hunga whai rawa tenei utu; ma te rawakore kia iti iho.
- Me waiho aua moni hei whangai i nga Minita kua turorotia.
- Me ki atu ki nga kai-whakaako o Tipene kia kaua he tangata e tukua atu ki te kura ki reira kia whakaakona hei Minita, kia whakaaetia ra ano e nga tangata o tona wahi he tangata tika ia mo te pera.
- I korerotia he pukapuka na te Para (Rev. R. Burrows) mo nga moni ka apitia mo nga Minita Maori ki nga tahuia e kohikohia ana e te Komiti Mihinare:—ara.— He whenua to te Komiti i te wahi o te iwi e kohikohi moni ana hei tahuia Minita, ka tutuki taua kohikohinga ki te rua rau pauna (£200) ka tukua mai e te Komiti i roto i nga moni reti o taua whenua, £25 i te tau hei apiti mo te hua o te moni i kohikohia.
- Me tahuri te iwi o Hauraki ki te kohikohi moni mo tetahi Minita Maori ma ratou; ko nga tangata enei hei Komiti kohikohi moni mo taua Minita, ara, ko Parata te Mapu, ko Matiu te Pono, ko Eruera te Ngara, ko te Moananui Tarumeha, ko Hamuera Hororiri, ko Reupene te Kaho, ko Mohi Mangakahia, me te Minita ano o Hauraki.
- Kia tahuri te iwi o Kaipara, o Mahurangi ki te kohikohi moni mo tetahi Minita ma ratou,—Ko nga tangata enei mana taua kohikohi, ara, ko Maihi Kawiti, ko Hori Winiata, ko Henare te Titaha, ko te Hemara Rauhia, ko te Honiana, ko te Ahiwera.

He kupu tenei na te Pihopa ki nga tangata e kohikohi ana i nga moni pena. Na, £80 ta ratou i kohikohi ai, £20 ka apiritia e ia ki runga. A £160 a ratou i kohikohi ai, £80 ka homai e ia.

- Me whakatu he kura ki [*unclear*: Taupiri], a ko te utu ma nga m#tua e utu.
- Me ki atu ki te Pihopa ko nga tangata mo te Hui o tenei takiwa ko nga tangata e noho ana i roto i nga rohe o tenei Atirikonatanga. Kei a Pihopa ia te whakaaro.
- Kia tuhituhia he pukapuka ki te Pihopa kia tukua mai te Hahi o Waikato, o te Atirikonatanga hoki o te Waimate kia uru mai tenei Hui, ara, kia kotahi ano Hui—mo enei wahi katoa. Ma te Tumuaki o tenei Hui, ara, ma te Manihera, e tuhituhi atu enei korero ki te Pihopa; me enei hoki i raro ake nei.

Ko nga wahi enei e uru mai ki tenei Hui, ara, ko Whangarei, ko Mahurangi, ko Waitakerei ki te kongatuawa o Kaipara, ko Orakei, ko Waiheke, ko te Wairoa, ko Taupo, ko Hauraki, ko Ohinemuri, ko Manaia, ko Waiau, ko Omangawha, ko Harataunga, ko Whitianga, ko Whangamata.

Kia tokorua mangai ki te Hui mo te wahi kotahi.

Hei a Pepuere whakamine mai ai te Hui i te tau 1873.

Ko Nowema te Marama whiriwhiringa Mangai.

Kia kotahi te tau e tu ai te hunga i whakaritea hei Mangai.

N.B. Kua takoto i te Pihopa te marama mo taua Hui nei, ko Maehe, 1873.

Te k#inga e huihui ai i te tau 1873 ko Taupiri.

- Ko te ritenga tenei mo nga wahi e hara nei i te Pariha tuturu, engari e pai ana nga tangata o reira ki te karakia, ki te kohikohi moni ano hoki mo te Minita; ara, me whakatu he Komiti ki reira. Ma te Pihopa ano e whakaae taua Komiti. Ko nga mahi enei ma taua Komiti.

He whakarite i tetahi whare mo nga karakiatanga.

He whakaatu i nga taima o te karakia.

He whakaatu ki te Minita i nga turoro, i nga tanumanga tupapaku, i nga iriiringa, i nga marenatanga, me era atu karakia o te Hahi.

He tiaki i nga ohaohatanga, he tuwha atu hoki ki nga rawakore, ki nga turoro, he hoatu mo te hanga whare karakia, mo te tahuia Minita ranei.

Nga tautohenga katoa me whakaatu ki te Pihopa, a mana e pehi. Kia tokotoru nga tangata mo taua Komiti, ma te Minita tetahi, ma te whakaminenga etahi.

- He kupu tenei na te Hui ki nga kaumatau o te iwi, kia korero atu ratou ki te Kawanatanga kia kaua e tukua he whare hoko i te wai whakahaurangi ki nga wahi Maori. Kia whakamutua hoki te mahi haurangi a te iwi.

Tenei tetahi kupu a Pihopa—Nga hua o te tahuia Minita a Ngatiwhatua, kei nga kai-tiaki o nga moni mo nga Minita Maori e takoto ana. Kua apitia atu aua Hua ki taua tahuia na ano.

Ko Nga Moni Enei i Kohikohia Hei Tahua Minita Mo Nga Iwi Nona Nga Ingoa i Raro Nei;

N.B. No te 1868 i tukua mai ai aua moni e Pihopa Herewini ki nga Kai-tiaki, ko nga hua i a ia kua huihuia ki uga hua o nga tau i muri i 1868. Ko nga putanga tena i tenei tau i 1872.

TENEI AKE HOKI TETAHI KORERO A TE PIHOPA KI TE HINOTA O AKARANA I TE 23 O OKETOPA, 1871.

"Nga tangata Maori kua oti te whakau," 123, no Pepuere 1871 i timata ai te whakapa. No Kororareka, no Kaitaia, no Oruru, no Hokianga enei whakapakanga. Ki taku mahara he tohu tenei no te whakaaro o nga iwi o Raro e hoki mai ana ki te karakia. Taku i kite ai i era takiwa, ko te aro nui mai o nga tangata o reira ki te ako ki te karakia. I whakaaturia mai hoki ki a au kua iti haere te haurangi i nga wahi katoa, kahore e rite ki o mua tau. I mea mai etahi o nga tino rangatira ki a au, ka nui to ratou mate nui ki nga kura kia whakatungia ki o ratou takiwa, ka nui hoki te pai kia kohikohi moni mo nga tamariki kia whakaakona. Kua neke ake te tokomaha o nga tangata ki nga karakia i nga Ratapu i to era atu tau: me te tika hoki o te noho i roto i nga whare karakia, tika tonu; kua nui haere te whakaaro ki nga mea katoa o te Hahi, pai tonu hoki ratou ki te kohikohi moni i nga Ratapu katoa, he me ki atu naku. I Mangakahia, i Ohaeawae, kua hang# e ratou ake etahi whare karakia pai; kua homai etahi pihī whenua mo aua whare. Kahore au e mahara ki tetahi o nga Hahi o Inia i toku nohoanga ai ki reira, kia rite ki enei i Pe Whairangi nei te uaua. Ta nga Minita mahi hoki, pai tonu; kahore nei ta ratou whakaaro ki te utu. Me te mahi o nga Minita Maori o raro ka nui te tika ki taku titiro. He tangata uaua ratou, e whai mana ana ta ratou kupu. No Aperira ka whakapirihitia e au etahi, tokorua; na Pihopa Herewini raua i whakarikona. E rua o aua marama i noho ai ki te Atirikona, ki a te Karaka ki te Waimate, i whakaakona ai ia; nana i ki me mea hei Piriti. Te tino mea e matenuitia ana inaianei He taitamariki matau, whai-whakaaro, e hiahia ana kia whakaakona ki te mahi Minita. Hei whakakapi hoki enei mo nga Mihinare i kawea mai ai te matauranga ki te pono. Ka nui toku koa ki enei tangata tokorua kua tu nei ki runga ki taua mahi tapu. Ko te Matenga, ko te Manihera, ko R. Wiremu oku hoa ki te whakaako i a ratou. Ko taku kupu ia tenei ki te Hinota nei, kahore kau aku moni mo tenei mahi. Ma koutou hoki e titiro te kupu a te Hinota nui e mea nei, Me whakarite tetahi Ratapu e te Hinota o nga Pihopatanga katoa o Niu Tireni hei kohikohinga moni mo te Hahi Maori i roto i nga whare karakia katoa.

I puta ano hoki te kupu whakapai a taua Hinota mo te Hahi i Ohaeawae, i Mangakahia, i te Waimate, kua oti nei a ratou whare karakia te hanga; a whakahau ana kia takoto wawe nga ritenga whangai Minita mo reira.

Title Page

Nga Mahi A Te Hui o Te Hahi Maori O Te Atirikonatanga o Te Waimate I Te Pihopatanga o Akarana.
I Huihui Ki Peria, (Oruru.) I A TIHEMA 11, 12, 1872. Akarana. NA HENRY HILL I TA. ST. STEPHEN'S.
TAURARUA. 1873.

Nga Tangata o Te Hui Tuatahi o Te Hahi Maori o Te Atirikonatanga o Te Waimate I Te Pihopatanga o Akarana.

Ko te Pihopa o Akarana te Upoko.

Kai taua kai-tuhituhi ano nga Raihana, ma nga minita e tiki mai i a ia

Nga Minita.

Nga Mangai Reimana.

E mea ana te Pihopa hei a Noema e haere ake nei ka tae atu ia ki Kaitaia ki te whakatapu i te Whare-Karakia i Parengarenga, mehemea kua oti; ki te whakarite hoki i tetahi Rikona mo taua wahi, ki te mea kua rite te kohikohi mo te Minita.

KO TE KOKERO A TE UPOKO KI TE HUI.—

I Karakia te Hui ki te Whare-karakia i Peria. Nga tangata i tango i te. Hapa Tapu 51: ko te kohikohi £1 14s. 7d. mo nga mea a te Hui.

Ka mutu te Karakia ka noho te Hui, a, ka oti te karangaranga nga ingoa o nga tangata o te Hui e te Upoko, ka kiia e ia he Hui i rite ki ta te ture. Ka tu a te Atirikona ka korero:—ko enei ana korero.—

E hoa ma! Tena koutou, Me whakapai tatou ki te Atua, mona i tiaki i a tatou, i ata arahi hoki i a tatou kia kite tetahi i tetahi, he kanohi he kanohi. Ko ahau e tu atu nei, he whakakapi mo te Pihopa. He maha no ana mahi te haere mai ai ia hei Upoko mo tenei Hui o te Hahi Maori. Na reira ia i karanga ai i a au hei whakakapi mona. E rite ana tenei tikanga ki ta te Ture a te Hinota Nui i whakatakoto ai.

I ta tatou Hui ki te Waimate i Aperira ka pahure nei, kotahi ano te mea i takoto i a tatou, ara, ko nga Komiti hei kohikoki Tahua whangai Minita mo ia Takiwa mo ia Takiwa i roto i tenei Atirikonatanga. Kua timataia taua mahi ki etahi o nga wahi: ina hoki £52 2s. 6d. to Parengarenga; £10 0s. 0d. to Pariranewha; £11 0s. 0d. to Whangarei.

Erua nga Whare-karakia pai o tenei tau. Kei te Kawakawa tetahi. Nga utu £115 0s. 0d. Nga tangata e # e 60. Ko te rua o nga Whare-karakia nei, kei Ahipara, e £60 0s. 0d. i utua ai nga kamura; na nga maori i kani nga papa, 150 nga tangata e # ki roto. Erua hoki nga Whare raupo, kotahi kei Roto-Kakahī, kotahi kei Here-Kino. Kua whakaorangia te Whare i Matauri, erangi kahore ano i oti te papa takatakahi. Kua ea te nama o te Whare-karakia o te Waimate.

Ma nga tangata o tenei Hui e akiaki nga tangata o o ratou k#inga kia tahuri nui ratou ki te kohikohi whangai Minita. E tino matau ana hoki ahau, e kore rawa e tupu te Hahi, ara, e kore nga tangata e tahuri ki te whakarite i nga mea o to tatou whakapone, ki te kore nga hapu nunui katoa e tu i te Minita Maori hei noho tuturu i roto i a ratou. Na e hara i te moni nui te moni e karangatia ana mo tenei mahi: kia £140 kia £150 ranei, a heoi ano.

Titiro hoki, e taea ana e nga hapu iti noa iho nei te £200 hei hoko i nga kai mo nga tangi mate.

Tenei hoki tetahi mea nui hei mahinga ma tatou, ara kia tahuri katoa tatou ki te patu i te taniwha e whakatahuri nei i te waka o te whakapono. E hoa ma e tineia ana te maramatanga o te Hahi e te Waipiro. Ki taku whakaaro, he mea noa nga Karakia Hauhau me etahi atu o nga karakia hianga a te maori; tera e mate noa iho: tena ko tenei mea nanakia e kore e mate ki te waiho noa iho. Ko te mea tenei hei arai i te pai mo te tinana raua ko te Wairua. Tere tonu nga tangata ki te hoko i te mea whakamate, puhoi tonu ki te hoko i te mea e tau ai te pai, e noho ora ai te tangata ki runga i te whenua, e whai tumanakotanga ai ki te rangi. E kara ma, kia kaha ki te patu i te ngarara e horo nei i te tokomaha o taton.

Tenei hoki tetahi mea,—ka whiwhi nei tatou ki te maramatanga o te Rongo-pai, ko te mea tika kia whai whakaaro ano tatou ki nga iwi e noho pouri ana i te ao. Me whakarite pea e tatou tetahi Ratapu hei ra kohikohi ma nga k#inga katoa i etahi moni kawe i te Rongo-pai ki nga Tauwiwi.

Tenei hoki tetahi mahi, Me whakatakoto tikanga tatou mo nga mahi a nga Pariha, me whakarite e ia Pariha, e ia Pariha, etahi tangata hei hoa mo te Minita, hei whakahaere i nga mea e tika ai, e pai ai nga mea o te Karakia.

Kotahi atu mea e kite nei ahau; kia whakatuturutia te tokomahatanga o nga tangata e mana ai nga mahi a tenei Hui. He mea hoki kei whai raruraru etahi o nga Minita (Mangai Reimana ranei,) a ka kore e tae mai ki te Hui; Na kua he nga mahi i te torutoru o nga tangata. Koia ahau i mea ai, Me whakarite pea e tatou, kia tokotoru Minita, kia toko-ono nga Mangai Reimana.

Ma te Wairua o te Atua e whakamarama o tatou hinengaro, e whakakotahi o tatou ngakau, kia rapua ai e tatou etahi tikanga e whai Kororia ai te Atua, e tau ai te pai ki nga tangata.

E. B. Karaka.
UPOKO.

He tikanga na te Hui o te Hahi Maori o te Waimate, mo nga mahi a nga Pariha.

He Tikanga Na Te Hui o Te Hahi Maori o Te Waimate. He Tikanga. Mo Nga Mahi a Nga Pariha. Ingoa

Kua takoto nei he tikanga i roto i te Ture IV. a te Take. Hinota Nui, kia rua nga Watena mo ia Pariha, mo ia Pariha: ma te Minita tetahi e whiriwhiri, ma nga tangata o te Pariha tetahi, i ia tau, i ia tau, i roto i nga tangata o te Pariha e pa ana ki te Hapa a te Ariki;

Kua takoto ano tetahi tikanga i roto i taua Ture kia whai Komiti nga Pariha katoa; nga tangata o te Komiti, ko nga Watena tokorua, ko etahi hoki o nga tangata KaiHapa o te Pariha, he mea whiriwhiri hei tangata NohoKomiti, i ia tau, i ia tau, e nga tangata o te Pariha:

Kua oti hoki te tuku mai hei mahi ma tenei Hui o te Hahi Maori te whakatakoto tikanga mo te whiriwhiri i nga Watena, i nga tangata Noho-Komiti mo ia Pariha, mo ia Pariha, te whakaatu hoki i te mahi ma nga Watena, ma nga Komiti:

Me whakatakoto e tenei Hui enei tikanga e takoto atu nei, ara;

- Ko te whiriwhiringa i te Watena, me nga Tangata Te taima e whiriwhiria ai Noho-Komiti, kia takoto i roto i te Marama i a Tihema, i ia tau, i ia tau. Ko te ra, ma te Minita e karanga. Ki te kore e oti te whiriwhiri a tetahi Pariha i te Watena, i nga Noho-Komiti, i roto i nga ra o Tihema, kia hohoro ano te whiriwhiri i muri iho i aua ra. Ko te tutukitanga o to wa e whakaaturia ai ana tangata nei hei Watena, hei Noho-Komiti, ko te 31 o nga ra o Tihema.
- Ko te taima me, te wahi e huihui ai nga tangata o Ko te taima me te wahi kia panuitia. te Pariha ki te whiriwhiri i te Watena, i nga Tangata Noho-Komiti, me panui ki roto ki te Whare-karakia i te Ratapu i mua tonu ake o te ra e karangatia ana hei hui-huinga.
- Nga tangata mana e whiriwhiri te Watena me nga Nga tangata mana e whiriwhiri. Tangata Noho-Komiti, ko nga t#ne katoa o te Pariha, kua tae nei o ratou tau ki te 21, kua oti ano hoki te tuhituhi e tenei, e tenei, tana whakaatu mona, ara, he tangata ia no te Hahi o Ingarani.
- Kia taea te haora o te huihuinga me whakaatu e te Minita tana Watena i whiriwhiri ai. Minita, i te wahi ano i panuitia hei huihuinga, te ingoa o te tangata kua oti i a ia te whiriwhiri hei Watena.
- Nga mahi ma nga Watena. Ko nga mahi enei ma nga Watena;
He kohikohi i te Ohaohatanga, he whakaatu i roto i tetahi pukapuka, i te mutunga o te karakia, e ratou tahi ko te Minita, i te maha o nga moni i kohikohia; he hoatu hoki i nga moni i kohikohia mo tetahi mea kia kawea ki nga mahi i kohikohia ai.
He riri i te taugata ina tutu i roto i te Whare-Karakia, i te marae ranei, i te takiwa o te Karakia.
He whakaputa i te whakaaro ki te Whare-Karakia, ki nga mea o roto, ki nga mea katoa hoki e tangotangohia ana i roto i te Karakia.

He hoko i te Taro i te Waina mo te Hapa a te Ariki ki etahi o nga moni a te Pariha.

He whakaatu ki te Komiti i nga pakaru katoa o te Whare-Karakia, o te Whare-Kura, o te Whare-Minita, kia hang# ai.

- Nga mahi ma te Komiti. Ko nga mahi enei ma te Komiti;
He whakaaro i nga tikanga, i nga mahi e tupu ai te pai o te Hahi i roto i te Pariha, kia mahia e nga tangata o te Pariha.
He whakaaro ki te oranga mo te Minita kia mahia mai e nga tangata o te Pariha.
He whakaputa i te whakaaro mo te Whare-Karakia me o reira mea katoa, mo te Whare-Kura me nga mea o roto, mo te Whare-Minita hoki, kia hangaa wawetia nga wahi e whakapakaru ana.
He hoko, ki nga moni a te Pariha, i nga mea katoa mo roto i te Whare-Karakia, e ahua pai ai te meatanga o te Karakia.
He whakaatu ki te Hui o te Hahi Maori i ia tau, i ia tau, i te maha o nga moni, o nga aha ranei, i kohikohia e te Pariha i roto i te tau, me te whakaputanga atu o aua mea.
- Kia wha hui-huinga o te Komiti i roto i te tau. Kia wha nga huihuinga tuturu o te Komiti mo ta ratou mahi i roto i te tau, hei roto i enei Marama, ara, i a Hanuere, i a Aperira, i a Hune, i a Oketopa. Ko te ra ma te Minita e karanga.
- Ma te nuinga e tika ai te mahi. Kaua tetahi mea e mahia e te Komiti o tetahi Pariha ki te kahore e tae mai ki te huihuinga te nuinga o nga tangata o te Komiti. E kore ano hoki e tu te Komiti ki te kahore i reira te Minita, tetahi ranei o nga Watena.
- Hei te Komiti anake te tikanga mo nga moni katoa Kei te Komiti te tikanga mo nga moni. i kohikohia i runga i te kupu a te Komiti; kana hoki etahi a aua moni e hoatu mo te aha ranei, ki te kahore i whaka-aetia i roto i te huihuinga o te Komiti.
- Me tuhituhi nga mahinga a te Komiti ki roto ki Kia tuhituhia nga mahinga a te Komiti. tetahi pukapuka. Ko te tuhituhinga o tetahi huihuinga me korero i te huihuinga o muri iho, ka whakapumau ai.
- He k#inga e huihui nei nga tangata ki reira ki Nga kaainga e whakaaturia ai he Watena he Komiti. te Karakia i nga Ratapu, kua oti hoki he Whare-Karakia pai te hanga ki reira, kia whai Komiti ano a reira, kia toko-rua ano nga Watena, ahakoa kahore i tuturu te noho o te Minita ki reira.

I whakatakotoria e te Hui i te 12 o Tihema i te tau 1872.

E. B. CLARKE,
Upoko.

HE HUARAHİ MO TE MAHI A TE HUI O TE HAHİ MAORI O TE WAIMATE.

- Ka mutu te inoi te whakahua e te Upoko;
Me whakapumau nga tuhituhi o to mua ake huihuinga.
Me panui nga korero a nga Komiti.
Me hurihuri nga whakaari kua oti te whakapuaki hei mea mo ia rangi.
Hei nga wa watea ka whakapuaki ai i nga whakaari mo etahi rangi.
- Ka tu te tangata ki te korero, kia ahu atu tana korero ki te Upoko.
- Ki te mahue i tetahi tangata te ara o te korero, kaua etahi e pokanoa ki te aruaru; engari, me ki atu ki te Upoko.
- I te mea e hurihurihia ana tetahi mea i whakaaria, kaua tetahi tangata e tuarua ki te korero, neoi ano, ko te kai-whakaari anake, ina mutu nga korero a te tokomaha. I te mea ia e Komiti ana te Hui katoa, e pai ana kia maha nga tunga ake o te tangata ki te korero.
- Kaua e whakaaria e te tangata tetahi mea kihai nei i m#tua whakapuakina ki te Hui, tuhituhi rawa, i tetahi rangi i mua ake.
- Ka oti tetahi mea te hurihuri e te Hui, mahue rawa, kaua e whakaaria ano i roto i nga ra o taua whakaminenga o te Hui.
- Ki te kahore he tangata hei tautoko i te whakaari a tetahi, e kore taua whakaari e waiho hei take korero ma te Hui.
- Ka whakatakotoria he tikanga pumau mo tetahi mea e te Hui, me penei anake:
Me whakaae e te Hui kia panuitia.
Me Komiti takitahi nga kupu e te Hui katoa.
Hei tetahi rangi atu ka ata whakatakoto ai hei tikanga pumau.

MO TE KAWE I TE RONGO-PAI.

I.

Kia takoto te kohikohi i nga wahi katoa o tenei Atirikonatanga, a te Ratapu tuatahi i muri i te Whakaaturanga, mo te kawe i te Rongo-pai ki nga Tauwiwi.

II.

Ko te tokomaha o nga tangata e mana ai nga mahi a tenei Hui, kaua e iti iho i tenei: ara—kia *tokotoru* nga Minita, kia *toko-ono* nga Mangai Reimana.

III.

He kupu tenei na te Hui ki a te Pihopa kia whakamahaa e ia nga Mangai Reimana. Ko enei nga tangata hou e tuku mai,

IV. HE KUPU KI TE KAWANATANGA.

E hoa e te Makarini, koutou tahi ko te Kawanatanga. Tena koutou.

He kupu tenei na te Hui o te Hahi Maori o te Atirikonatanga o te Waimate, i tu ki Oruru, wahi o Mangonui, i a Tihema 11, 1872. Ko te putake nui i kitea e taua Hui, ko te mate e pa nei ki nga takiwa maori, ara, ko taua mate, ko te waipiro e patu nei i te Maori: Koia i whakaaro ai tenei Hui kia whakaputaina atu he kupu ki a koutou, kia tahuri tahi mai tatou ki te rapu i tetahi tikanga e iti ai tenei mate nui i roto i a matou.

V. HE KUPU KI NGA RANGATIRA MAORI.

E hoa ma, e nga Rangatira Maori o te Rarawa raua ko Ngapuhi—Tena koutou.

He kupu tenei na te Hui o te Hahi Maori o te Atirikonatanga o te Waimate, i tu ki Oruru, wahi o Mangonui, i Tihema 11, 1872. Ara, he titiro ki te nui o te mate e pa nei ki o tatou takiwa; ko taua mate ko te waapiro. Koia i mea ai tenei Hui kia whakaputaina atu he knpn ki a koutou ki nga Rangatira Maori, o ia wahi, o ia wahi, kia whakahoa tahi mai tatou ki te rapu i etahi tikanga e iti haere ai tenei mate i roto i a tatou.

Ko nga mate hoki e kite nei matou:

- 1. He whakarawakore i te tangata.
- 2. He rongo# whakamate, he putake no te tini o nga raruraru.
- 3. He whakangakaukore i te tangata ki te rapu ora mo te wairua, ara, i te whakapono.

VI.

Ko te wahi me te ra e tu ai tenei ake Hui, hei Paihia, hei a Hanuere 14, 1874.

Ko nga ritenga enei mo nga moni e riro mai ana i runga i te marena.

- Nga moni mo nga *Raihana* marena me tuku atu ki te kai-tuhituhi o te Pihopatanga, ara, ki te "Registrar of the Diocese, Cathedral Library, Parnell, Auckland."

Kei taua kai-tuhituhi ano nga Raihana, ma nga minita e tiki i a ia.

- Nga moni e riro mai i te marenatanga i runga i te Raihana me hoatu ki te "Secretary of the Pension Fund, Cathedral Library, Parnell, Auckland."

- Ma te minita ake nga moni utn marena i neke ake i ta te Hui o te Hahi i whakarite ai.

Te utu mo te Raihana, tekau hereni.

Mo te Marenatanga i runga i te Raihana, tekau hereni.

Mo te Marenatanga i runga i te karangaranga, e rima hereni.

KO NGA KAI-WHAKAAKO ENEI O TE ATIRIKONATANGA O TE WAIMATE.

Takiwa o te Waimate: Atirikona E. B. Karaka.

Takiwa o Oruru:—Rev. R. W. Tangata.

Takiwa o Kaitaia:—Rev. J. Matiu.

Takiwa o Hokianga:—Rev. P. Patiki.

Takiwa o Paihia:—Rev. M. Taupaki.

TE TOKOMHATANGA I ROTO I TE HAHİ O TE ATIRIKONATANGA O TE WAIMATE.

KAITAIA.

KO NGA KOHIKOHINGA ENEI KUA RIRO MAI KI TE PIHOPA, HEI MONI WHAKATUPUTUPU MO TE WHANGAI MINITA.

Title Page

Nga Mahi A Te Hui o Te Hahi Maori O Nga Takiwa o Waitemata Me Waikato I Te Pihopatanga o Akarana, I Huihui Ki Hauraki. I a Pepuere 6, 7, 1873. Akarana: William Atkin, Church and General Printer, High Street. 1873.

Nga Tangata O Te Hui Tuarua.

Ko Te Pihopa o Akarana te Tumuaki. Nga Minita.

- Rev. B. Y. Ahiwera.
- Rev. Heta Tarawhiti.
- Rev. G. Manihera.
- Rev. H. te Moanaroa.
- Rev. W. Turipona.

Mangai Reimana.

Nga korero o te Hui o te Hahi Maori o nga takiwa o Waitemata, o Waikato.

Ko nga tangata enei i whakao mai ki o ratou ingoa—Nga Minita, ko Rev. B. Y. Ahiwera, H. Tarawhiti, H. Manihera, H. te Moanaroa, W. Turipona, me te akerikona Wiremu o Waiapu (he mea karanga tenei). Nga Reimana, ko H. Ngahiwi, E. Ngara, P. Matewha, Te Hakiriwhi, P. Whanatangi, M. Ngatipare, Te Wirihana Te Ao-te-rangi, H. Ngatai, Te Waaka te Koi, M. te Poono, N. Poutotara. Na te Pihopa te korero i te timatanga, koia tenei:—He ngahau tonu ki a au kia huihui tahi tatou ki konei ki Hopuhopu ki te wahi i whakaritea i mua hei turanga mo te kura. He tohu pai hoki tenei kia huihui tatou i raro i te [*unclear: taunuarumarutanga*] o te whare o te Ahiwera, o tetahi o nga hoa tawhito, hoa pumau o nga Maori o Waikato. Kaore ano kia matoke noa tona aroha ki ana akonga o mua. Mana pea e kohikohi inaianei, i nga ra ka maha nei, te taro i mak# ra e ia ki runga ki te wai i a ia e noho ana ki konei. Tana hoa mahi ko tana akonga o mua, ara, ko Heta Tarawhiti kua mau tonu nei ki tona turanga, a e mohiotia ana te tika o tana haere i runga i te mea i akona ai ia i mua. Tenei ano tetahi minita Maori o Waikato ko Hohua te Moanaroa. He tangata pono ano i roto i nga raruraru i pa ra ki Waikato i nga tau kotahi tekau nei. He whakaaro tenei naku kia Pirititia ia i te Haterei e haere ake nei. He tokouou rawa o tatou minita mo enei takiwa nui e haererea nei e ratou. Na kei nga tangata karakia te Whakaaro kia kohikohia tonutia he moni ana ka tae ake ratou hei utu i nga mea i pau i runga i to ratou haere. Ma te iwi ano hoki e haha, e whakaatu mai ki a au etahi taitamariki pai kia akona hei minita mo te Hahi.

Ka nui taku koa ki nga tangata o Tamahere e hanga nei i tetahi whare kura i to ratou kainga. He tino mahi nui tenei ma nga minita, ara, he rapu ritenga e akona ai nga tamariki ki nga ritenga o te Karaiti. Na e hiahia ana au kia tu he kura ki te Akau, a kia hono tonu hoki te tirotiro e te Minita. He nui nga whenua kura i konei, na he patai tenei naku, ko ahau hoki tetahi o nga kai tiaki, me pewhea ra tetahi ritenga e whiwhi ai tatou ki etahi moni reti e rite ai te whakaaro o nga kai tuku mai.

Kauaka e kaiponuhia to tatou whakaaro ki nga tangata Maori e noho mai nei i waho i o tatou rohe; engari me kukume mai ano ki te mohiotanga ki a te Karaiti ki te Hepara Pai. Ahakoa he take riri ano ta ratou ki te Kawanatanga kei mea ratou he rite tahi te Kawanatanga me te Hahi o te Karaiti. Kahore e uru te Hahi ki roto ki te Kawanatanga. Ma nga minita Maori tenei e whakapuaki ki te iwi. Ka hari pea te Hui nei mo te whare karakia i taia nei e ahau te kawa i te kainga o te Moananui i te Tawa, i Ohinemuri. Ka nui toku hiahia kia hono tonu ano te tono mai o nga tangata o enei takiwa ki peratia ano etahi atu whare hou mo ratou.

Ko taku inoi tenei ki te Atua kia manaakitia nga mahi o tenei Hui, i a tatou e runanga nei i runga o te wairua o te Karaiti, e whakatakoto nei i nga mea pai e neke ake ai te mahi a te Hahi i nga takiwa o Waikato, o Waitemata, hei whakakororia mo te Atua.

Ko nga ritenga enei i whakatakotoria i reira:

I.—Whare Karakia.

Ko nga tangata karakia, kia kaha ratou ki te whakahauhau kia whakaturia he whare karakia i nga wahi katoa o tenei Hui o te Hahi.

II.—Kura.

Ko nga wahi katoa o tenei Takiwa e hiahia ana kia tu he kura ki reira; ma nga matua tetahi wahi e whakaaro; ki te pai hoki ratou kia uru mai te Kawanatanga, e pai ana. Otia ki te tu he kura ki tetahi wahi ma nga tangata o te Hahi te whakaaro kia whakaakona nga tamariki ki nga tikanga o te Rongo-pai.

III.—WHENUA KURA.

He Whenua enei kua tukua atu i mua ki te Hahi hei whakatupu Kura mo nga tamariki Maori i roto i tenei Takiwa; ara—ko Kohanga, 750 eka; ko Pepepe, 133 eka; ko Hopuhopu, 1385 eka; ko Puniu, 870 eka.

Na e hiahia ana tenei Hui ki whakaaturia mai e nga Kai tiaki o aua whenua te maha o nga moni e puta mai ana i reira i roto i te tau.

Ko te kupu tenei a nga kai tiaki:—Kahore he moni e puta mai ana i reira i roto i te tau.

Ki te whakaaro hoki a tenei Hui he mea pai kia whakaurua atu he tangata Maori, hei hoa mo nga kai tiaki Pakeha. Ma te Pihopa tenei e whakapuaki ki te Hinota Nui.

IV.—Moni e kohikohia ana.

Ka whiwhi nga kai kohikohi moni i etahi moni mo nga mahi a te Hahi, na, me kawe ki nga kai tiaki e whakaritea ana e te Hahi o aua takiwa, a ma ratou e mau atu ki te P#ke o te Poutapeta takoto ai, kia oti rano te mea i kohikohia ai aua moni.

V.—MANGAI MAORI MO TE HINOTA.

Ki te whakaaro a tenei Hui he mea pai kia uru etahi o te Hahi Maori ki te Hinota o te Pihopatanga.

Kua apitia mai te ture mo te whiriwhiringa Mangai kei p. 10.

VI.—WHAKAATURANGA PAIPERA.

He mate nui tenei no te Hahi Maori, ara, te kore Paipera i apitia nei nga kupu ki te whika whakaatu i nga rarangi o etahi atu wahi o te Karaipiture. Na, me ta ke aua whika whakaatu ki te reo Maori; me kohikohi hoki he moni mo taua tainga.

VII.—MAHI MIHINARE.

Kia kohikohi tonu i nga tau katoa, i roto i nga whare karakia, mo te kawe i te Rongopai ki nga iwi kuware; hei te Ratapu tuatahi i muri i te whakaaturanga.

VIII. —Panuitanga i nga ritenga nei.

Me whakaatu enei korero ki te iwi e nga Mangai nei, e nga kai whakaako hoki, me panui.

IX.—TE KAINGA ME TE RA MO NGA HUI.

Ki Kohanga te Hui o te Hahi o Waikato i te tau 1874, hei te 4 o Pepuere.

To te Hahi o Waitemata me ona takiwa ki Hauraki, hei te 25 o Pepuere 1874.

X.—NGA PARIHA O WAIKATO.

Ko Taupiri, Whangape ki Kohekohe, Waipa, Tamahere, Kohanga, Manuka, K#wa, Rangikahu.

XI.—NGA ROHE O NGA TAKIWA O NGA HUI.

- O Waikato—ko te Akerikonatanga o Waikato, ko Manuka, ko te Akau.
- O Waitemata—ko Omaha, ko Kaipara ki Waitakere, ko Waihou me te tai rawhiti, ara ko Hauraki katoa.

Kua wehea nga Hui kia rua.

Tapiri.

1872: Nga tamariki i iriiria 70, Kaumatua i iriiria 2, Tangata kai Hapa 61, Minita 5, Monita 44, Nga tangata i tauia i nga karakiatanga 1102, no Waikato me nga takiwa o Waitemata enei, me Whangarei

Kua Whakapumautia Enei.

I.—NGA HUARAHİ MO NGA MAHINGA A TE HUI,

- Kia anga atu nga korero ki te tumuaki.
- Kia haere tonu te korero i runga i te kupu i kokiritia mai.
- Kia kotahi te korerotanga a te tangata i runga i taua huarahi korero, engari ma te kai kokiri mai kia rua.
- Me tuhituhi ki te pukapuka nga tikanga katoa e whakatakotoria ana e te Hui.
- Nga kupu kua takoto me ta ki te perehi.
- Me whakarite he kai-tuhituhi, he kai-tiaki ano hoki mo nga moni a te Hui.
- Ka kokiritia mai e te tangata tetahi kupu, me matua whakapuaki e ia, tuhituhi rawa, panui rawa i tetahi wa i mua ake.

II.—NGA OHAOHATANGA.

Kia whakaturia he tikanga kohikohi moni i nga Ratapu tuatahi o te Marama i roto i nga whare karakia o tenei takiwa, i te mea kahore ano kia tu noa te kohikohi i nga wiki katoa.

III.—MARENA.

Ma te Minita e titiro tetahi monita o te kainga, tetahi tangata e paingia ana e te Hahi o tona wahi, na, ka whakaaturia ki te Pihopa hei kai karakia i te marenatanga tangata i nga wahi kahore nei he Minita.

IV.—TANGATA HEI MINITA.

Me ki atu ki nga kai-whakaako o Tipene kia kaua he tangata e tukua atu ki te kura ki reira kia whakaakona hei Minita, kia whakaaetia ra ano e nga tangata o tona wahi he tangata tika ia mo te pera.

V.—MONI TAPIRI.

He pukapuka tenei na te Para (Rev. R. Burrows) mo nga moni ka apitia mo nga Minita Maori ki nga tahua e kohikohia ana e te Komiti Minihare:—ara—He whenua to te Komiti i te wahi o te iwi e kohikohi moni ana hei whangai Minita, ka tutuki taua kohikohinga ki te rua rau pauna (£200) ka tukua mai e te Komiti i roto i nga moni reti o taua whenua, £25 i te tau hei apiti mo te hua o te moni i kohikohia.

VI.—HAURAKI.

Me tahuri te iwi o Hauraki ki te kohikohi moni mo tetahi Minita Maori mo ratou; ko nga tangata enei hei Komiti kohikohi moni mo taua Minita, ara, ko Parata te Mapu, ko Matiu te Pono, ko te Moananui Tanumeha, ko Hamuera Hororiri, ko Reupene te Kaho, ko Mohi Mangakahia, me te Minita ano o Hauraki.

He kupu tenei na te Pihopa ki nga tangata e kohikohi ana i nga moni pena. Na, £80 ta ratou i kohikohi ai, £20 ka apitia e ia ki runga. A £160 a ratou i kohikohi ai, £40 ka homai e ia.

Ko H. te Manihera, ko Hohepa Paraone, ko Nikorima Poutotara nga kai tiaki o aua moni.

VII.—NGA PARIHA O WAITEMATA.

- Ko Mahurangi, ko Waitakere ki tekongutuawa o Kaipara, ko Orakei, ko Waiheke, ko te Wairoa, ko Taupo, ko Hauraki, ko Ohinemuri, ko Manai, ko Waiau, ko Umangawha, ko Whangamata.
- Kia tokorua mangai ki te Hui mo te wahi kotahi.
- Ko Nowema te Marama whiriwhiringa Mangai.

- Kia kotahi te tau e tu ai te hunga i whakaritea hei Mangai.

VIII.—KOMITI.

Ko te ritenga tenei mo nga wahi ehara nei i te Pariha tuturu, engari e pai aua nga tangata o reira ki te karakia, ki te kohikohi moni ano hoki mo te Minita; ara, me whakatu he Komiti ki reira. Ko nga mahi enei ma taua Komiti.

- He whakarite i tetahi whare mo nga karakiatanga.
- He whakaatu i nga taima o te karakia.
- He whakaatu ki te Minita i nga turoro, i nga tanumanga tupapaku, i nga iriiringa, i nga marenatanga, me era atu karakia o te Hahi.
- He tiaki i nga ohaohatanga, he tuwha atu hoki ki nga rawakore, ki nga turoro, he hoatu mo te hanga whare karakia, mo te tahua Minita ranei.
- Nga tautohenga katoa me whakaatu ki te Pihopa, a mana e pehi.

Kia tokotoru nga tangata mo taua Komiti, ma te Minita tetahi, ma te whakaminenga etahi e whiriwhiri.

IX.

He kupu tenei na te Hui ki nga kaumatau o te iwi, kia korero atu ratou ki te Kawanatanga kia kaua e tukua he whare hoko i te wai whakahaurangi, kia whakamutua hoki te mahi haurangi a te iwi.

Tenei ake hoki tetahi korero a te Pihopa ki te Hinota, i a Oketopa, 1872.

Hahi Maori. He nui te pai o aku korero mo te Hahi Maori. I a Pepuere i Hauraki au i te Hui o te Hahi o nga takiwa o Waikato, o Waitemata; tetahi korero i reira mo te kohikohi moni mo tetahi Minita Maori mo Hauraki. Na, kua nui nga moni ka whakarikonatia e ahau a Wiremu Turipona hei hoa mo Hori te Manihera; ko Hepetema 22 te ra. No Aperira ka tae au ki te Hui o te Waimate; na kiia ana i reira kia kohikohia e nga Hahi o nga takiwa e wha he tahua Minita; na kua pai. Na he kupu tono tenei naku kia koutou kia haere tahi tatou ki te whare karakia o Paora a te Paraire, kia whakarikonatia ai a W. Pomare. Ko te Waimate te kainga mona. Te kupu mo Waikato na te Ahiwera e mea ana e ahua tahuri mai ana nga tangata o reira ki te oranga mo te Wairua.

Tenei hoki etahi ritenga mo te Hahi Maori i whakaaetia i reira.

- Kia panuitia nga ingoa o nga kai tiaki whenua, moni hoki o te Hahi Maori; a kia tukua ano hoki he Maori hei hoa mo nga kai tiaki pakeha. Ko nga ingoa enei, Te Pihopa, Te Para, Col. Haultain, Major Heaphy, Mr Boardman.
- Kia whakaaturia mai nga moni mo nga Minita Maori e takoto nei, me nga hua e puta mai ana i ranga i tetahi, i tetahi, o ana moni. Kei tua nei aua moni.

Ko te ture tenei o te Hinota nui mo te whiriwhiringa mangai ki nga Hinota o nga Pihopatanga.

- Nga tangata o te Hinota ko te Pihopa, ko nga minita, me tetahi Reimana o ia Pariha, o ia Pariha.
- Ma te Pihopa e whakarite nga rohe o nga Pariha i te mea kahore ano kia whakaritea e te Hinota.
- Nga tangata mana e whiriwhiri nga mangai ko nga tangata o te Hahi kua tae nei o ratou tau ki te 21, a kua oti ano nga ingoa te tuhituhi ki roto ki te pukapuka hei whakaatu he tangata ratou no te Hahi.
- Nga mangai me whiriwhiri o i nga tanga ta kai Hapa Tapu.
- Ko Hepetema te marama hei whiriwhiringa Reimana.
- Ma te Pihopa e whakarite tetahi tangata mo tenei mahi, hei tirotiro i te potitanga.
- Me panui e taua tangata te potitanga, kia neke ake i te 10 nga ra i mua ake kia tae rano ki te 30 nga ra e panuitia ai.
- Nga ingoa o nga Mangai me tuhituhi ki te pepa, a me hoatu e te tangata nana i whiriwhiri, i aua ra, ki te tangata i whakaritea e te Pihopa.
- Ma taua tangata e hoatu he pukapuka potitanga ki nga tangata e whiriwhiria ai te Mangai.
- Me whakahoki mai aua pukapuka ki a ia i te ra i whakaritea e ia, a mana e panui te ingoa o te Mangai i tu, me whakaatu hoki ki te Pihopa.

Ko nga ritenga enei mo nga moni e riro mai ana i runga i te marena.

- Nga moni mo nga *Raihana* marena me tuku atu ki te kai tuhituhi o te Pihopatanga, ara, ki te "Registrar of the Diocese, Cathedral Library, Parnell, Auckland."
- Kei tana kai tuhituhi ano nga Raihana; ma nga minita e tiki mai i a ia.
- Nga moni e riro mai i te marenatanga i runga i te Raihana me hoatu ki te "Secretary of the Pension Fund, Cathedral Library, Parnell, Anckland."

- Ma te minita ake nga moni utu marena i neke ake i ta te Hui o Hahi i whakarite ai.
Te utu mo te Raihana, tekau hereni.
Mo te Marenatanga i runga i te Raihana, tekau hereni.
Mo te Marenatanga i runga i te karangaranga, e rima hereni.

Nga Tahua Minita 1872.

Nga Kohikohinga Ke.

Title Page
 Nga Korero A Te Hui o Te Hahi Maori O Nga Takiwa o Waitemata I Te Pihopatanga o Akarana. I Huihui Ki Hauraki I a Pepuere 25, 1874. Akarana: William Atkin, Church and General Printer, High Steeet. 1874.

Nga Tangata o Te Hui Tuatoru o Te Hahi o Nga Takiwa o Waitemata.

NGA MINITA.

- Te Pihopa te Tumuaki.
- Rev. G. Maunsell.
- Rev. W. Turipona.
- Rev. W. Pomare.

NGA MANGAI.

Ko te karakia i taua ra ko te Tikanga mo te Whangainga i tei Hapa a te Ariki. 3 Minita, 13 Mangai i tae ki te Hui 40 i pa ki te Hapa. Ka mutu te karakia ka karangarangatia nga ingoa a ka whakao mai nga tangata; kahore enei e mau nei te tohu ki o ratou ingoa, ara,* i tae ake. Na ka mea te Pihopa kua tu te Hui Ka tukua mai a te Rahi, minita o Hotereni taone, raua ko te Rara ki te Hui. Ko nga korero tenei a te Pihopa:—

Iwhakapai ia ki te tokomaha mai o nga tangata hei Mangai ki te Hui; ko te tuatoru hoki tenei o nga huihuinga, Koa tonu ia ta te mea e neke haere ake ana te tupu o te Hahi i enei takiwa, i era atu wahi ano hoki o tenei Pihopatanga. Titiro hoki ki te nui o nga moni i kohikohia te tau ka pahure nei, na te nui o te whakaaro ki nga mea a te Hahi. No muri i tera Hui ki Hauraki ka whakaminitatia etahi, tokorua; ko tetahi kei Hauraki, ko tetahi kei Kaipara. Pai tonu ia kia puta mai ano etahi atu tangata tika mo tenei mahi, i roto enei takiwa. Ma nga matua e tohutohu a ratou tamariki kia tahuri mai ki tenei mahi rangatira. Me tuku mai ano hoki ki a Ihu. Me whai tonu i te wai o te hoe o te whaea o Hamuera poropiti. Mo nga whaea tenei kupu. Na kia uaua te Hui nei ki te whakatu kura i nga kainga katoa, me te akiaki ano i nga tamariki kia hono tonu ki te kura. Mihi ana hoki a te Pihopa mo te mea ka haere a te Matenga i Niu Tiren, ko ia hoki te kai whakaako o nga Minita Maori e noho nei, ara a Turipona raua ko Pomare. Ki te mea kahore he Minita i te kianga me whakaatu mai tetahi tangata pai hei kai karakia, Na, kua aroha mai etahi hoa atawhai i Ingarani, kua tukua mai etahi moni kia noho ai etahi kai karaki ki te kura ki te Tipene ako ai i nga marama e rua, e toru ranei, i nga ritenga o te Karaipiture, i nga tikanga hoki o ta ratou mahi. Na, me whakaatu mai e nga minita nga ingoa o nga kai karakia e paingia e ratou mo tenei mea mui. Mea ana hoki ia ki te toe tetahi wahi o nga kohikohinga moni mo te minita hei oranga mona ki te huarahi, na, me hoatu tana toenga ki nga kai karakia hei pera ano mo ratou i o ratou haererenga. Ko nga ritenga enei i whakatakotoria i reira:—

I. Na Wiremu Paetaki, raua ko te Matete tenei kupu.

Kia tu he kura ki Taupo.

Ka Whakaaturia mai e Rewi nga whenua i Whitianga hei turanga kura, ara, 3 eka.

II. Na Hamiora raua ko W. Pomare.

Ko nga tamariki o Kaipara me tuku ki te kura. Ma nga matua e tuku ki te Wairoa.

III. Na Pomare raua ko Hamiora.

E mea ana te Hui nei kia kaua e araia nga tangata e uru mai ana ki te Hahi o Ingarani e te Hahi Weteriana. Mo Kaipara tenei kupu.

IV. Na W. Turipona, raua ko W. Pomare.

Me whakapai te Hui nei ki a te Matenga mo te nui o tona aroha ki te Hahi Maori, ara, ki te whakaako tangata hei Minita, engari rawa ano hoki enei Minita e noho nei. A ma te Pihopa tenei Mihi a te Hui o te Hahi e korero ki a te Matenga.

V. Na Ropata, raua ko Hamiora.

He korero mo nga Minita Maori kia haere ki nga takiwa o tetahi Minita. A ma te Hahi o te kainga e hoatu he moni ma ratou, mo a ratou moni i pau i te haerenga.

Ka korerotia e te Manihera i konei nga moni i kohikohia e nga wahi o tenei Hui, i te tau 1873. Kei te mutunga iho nei.

VI. Na W. Turipona raua ko Parata.

Ma te iwi katoa e hoatu he moni ma nga tangata e tonoa ana e ratou ki te Hui o te Hahi. Ma nga Watene e kohikohi.

VII. Na W. Pomare, raua ko te Hemara.

E mea ana te Hui nei kia hanga he whare karakia ki te takiwa o Kaipara, ara, ki Maramatawhana.

VIII. Na, Wi Paetaki raua ko Wi Turipona.

Kia tahuri nga tangata o Wharekawa [*unclear: puta,*] noa ki Waiheke ki te kohikohi moni mo tetahi minita Maori mo ratou. Ko nga tangata enei hei kohikohi i taua moni—Ko Haora Tipa, Ko Tamati, Ko Mita, Ko Reihana, Ko Tiopira, Ko Honatana, ko Wi Hoete te Matete, Ko Hori te Whetuki.

IX. Na W. Turipona raua ko Wi Hoete.

He mea pai ma nga Hahi e rua, ma te Hahi o Hauraki, o Kaipara, ma nga Pariha katoa o enei Hahi e rua e kohikohi he moni mo nga whare karakia o nga Pariha o enei Hahi e rua.

X. Na W. Turipona raua ko W. Pomare.

Kia whakaturia etahi taitamariki pai hei korero pukapuka i nga karakiatanga katoa hei whakataharahara i nga mahi.

XI. Na W. Pomare, raua ko W. Turipona.

Hei komiti a Te Manihera raua ko W. Pomare hei kawe i nga Korero o tenei Hui kia perehitia.

XII. Na, W. Pomare raua ko Te Hemara.

Hei 15 o Maehe 1875 te Hui o te Hahi ki Muriwai, i Kaipara.

XIII.—Na W. Pomare raua ko Ropata.

He whakapai ki nga tangata o Hauraki mo te atawhaitanga ii te Hui.

Whakaaetia katoatia ana enei ritenga e te Hui, e te Pihopa,

W. G. AUCKLAND.

Tapiri.KUA WHAKAPUMAUTIA ENEI.

1. Moni e kohikohia ana.

Ka whiwhi nga kai kohikohi moni i etahi moni mo nga mahi a te Hahi, na, me kawe ki nga kai tiaki e whakaritea ana e te Hahi o aua takiwa, a ma ratou e mau atu ki te Peke o te Poutapeta takoto ai, kia oti rano te mea i kohikohia ai aua moni.

2. Panuitanga i nga ritenga nei.

Me whakaatu enei korero ki te iwi e nga Mangai nei, e nga kai whakaako hoki, me panui.

3. Nga huarahi mo nga mahinga a te Hui,—

- Kia anga atu nga korero ki te tumuaki.
- Kia haere tonu te korero i runga i te kupu i kokiritia mai.
- Kia kotahi te korerotanga a te tangata i runga i taua huarahi korero, engari ma te kai kokiri mai kia rua.
- Ka kokiritia mai e te tangata tetahi kupu, me matua whakapuaki e ia, tuhituhi rawa, panui rawa i tetahi wa i mua ake-

4. Nga pariha o Waitemata.

- Mo Mahurangi, ko Waitakerei ki te kongutuawa o Kaipara, ko Orakei, ko Waiheke, ko te Wairoa, ko Taupo, ko Hauraki, ko Ohinemuri, ko Manai, ko Waiau, ko Umangawha, ko Whangamata.
- Kia tokorua mangai ki te Hui mo te wahi kotahi.
- Ko Nowema te Marama whiriwhiringa Mangai.
- Kia kotahi te tau e tu ai te hunga i whakaritea hei Mangai.

Nga tangata mana e whiriwhiri te Mangai mo te iwi o tetahi Pariha ki roto ki te Hui o te Hahi Maori, ko nga tangata Maori katoa o taua Pariha kua tae nei o ratou tau ki te rua tekau ma tahit; kua oti ano hoki te tuhituhi e tenei, e tenei, tana whakaatu mona, ara, he tangata ia no te Hahi o Ingarani i Nui Tireni. Pai tonu hoki taua tu tangata nei, ki te mea he tangata e pa ana ki te Hapa a te Ariki, hei Mangai mo te iwi ki roto ki te Hui o te Huhi Maori.

**1873.—Nga Minita 3. Nga Monita 30. Nga tamariki i iriiria 61.
Kaumatua 6. Tangata kai Hapa 88. Nga tangata karakia
1100.NGA INGOA O NGA KAI KARAKIA.**

Nga Mahi A Te Hui o Te Hahi Maori O Te Atirikonatanga o Te Waimate I Te Pihopatanga o Akarana. I Huihui Ki Paihia, I A HANUERE 14, 15, 1874. Akarana. Na Henry Hill i ta. St. Stephen's, Taurarua. 1874.

Nga Tangata o Te Hui Tuatahi o Te Hahi Maori o Te Atirikonatanga o Te Waimate i Te Pihopatanga o Akarana.

Ko te Pihopa o Akarana te Upoko.

Kahore Enei i Tae.

Nga Minita.

Nga Mangai Reimana.

Kahore Te Pihopa i Tae Ki Te Hui. Ka Noho Ko Te Atirikona o Te Waimate Hei Upoko.

Ko te Karakiatanga o tenei Hui. Ko te ra i te whakapuaretanga o te Whare-karakia o Paihia. Ko te kohikohi £11...2...6 i tukua mo te nama o te Whare-karakia.

Ka mutu te Karakia ka noho te Hui, a, ka oti te karangaranga nga ingoa o nga tangata o te Hui e te Upoko, ka kiia e ia he Hui i rite ki ta te ture. Ka tu a te Atirikona ka korero:—Ko enei ana korero.—

E hoa ma, e nga Minita me nga Mangai Reimana: Tena koutou. He mea tika kia m#tua whakawhetai atu tatou ki to tatou Kai Tiaki Atawhai, Mona i ata tiaki i a tatou, i arahi ora mai i a tatou taea noatia tenei Hui: ina hoki kihai tetahi o tatou i ngaro atu i te mate.

I to tatou Hui ki Peria i Tihema 1873, he mea nui rawa te pouri i te mea ka ngaro etahi o nga k#inga i te tai eke, ara i te waapiro. Ko tenei, ki taku mahara, kua rikiriki, ina hoki e ata haere ana taua mate. Te mea i penei ai taku whakaaro, he rongonga noku he tokomaha nga tangata kua tino whakarere i taua kai. Ko etahi ia e mau ana ano ki ta ratou mahi.

He ahakoa ko etahi e kii ana kua mate te Hahi Maori, he teka taua korero, e ora ana ano. E hara i te mea e ora ana te tinana katoa puta noa, puta noa, otira ko etahi wahi e korikori ana, na konei i matauria ai kahore ano i mate. Ko te tohu ora tenei, ko nga tangata katoa e tahuri ana ki te Karakia. He torutoru noa iho nga tangata e ngaro ana i te Karakia.

Erua nga Whare-karakia Maori hou o tenei tau, kotahi kei Parengarenga, kotahi kei te Awanui. Ko te Whare-karakia o Paihia kua whakahoutia, kua whakapaia. Kotahi hoki ki Pakaraka, ahakoa, e hara i te maori nana i hanga e Karakia ana ano ratou ki reira. Me hari tahi tatou ko nga tamariki o to tatou matua a te Wiremu mo te otinga o to ratou Whare pai. Ka nui taku hari i te tokomaha o nga tangata Maori i tae mai ki te Kawanga o taua whare, ki te nui hoki o ta ratou kohikohi, na tena hoki i kitea ai e mau tonu ana ano te mahara aroha ki to [unclear: tatou] matua kua tae na ki te Rangi.

Kua kapi i nga tangata o Parengarenga nga moni i karangatia e te Pihopa hei tahua whangai Minita, # meake oti te whare mo te Minita. E mau ana te kohikohi o nga wahi katoa o tenei takiwa mo nga Whare-karakia, mo etahi atu mea o te karakia. Kihai a Rev. Wiremu Pomare i noho ki te Waimate, kua whakaritea hoki ia mo Mahurangi mo Ngatiwhaatau.

No Aperira ka pahure nei i whakarikonatia ai a Rupene Paerata, a whakanohoia ana ki te Waimate. Meake pea ia haere hei Minita mo Parengarenga.

No Noema kua pahure nei i tae mai ai a te Pihopa ki tenei Atirikonatanga, a ko te maha o nga tangata i whakaukia e ia; no Pakaraka 11, no Parengarenga 37, no Kaitaia 111: Hui katoa 159. Taia ano hoki e ia te Kawa o te Whare-karakia o Parengarenga.

Ko nga tangata i iriiria i te tau ko tona mutunga ko Hepetema 30, 1873: i te Waimate me ona wahi, tamariki 64: i Paihia me ona wahi, Kaumatua 3, tamariki 38; i Hokianga me ona wahi, Kaumatua 5, tamariki 58: Oruru me ona wahi, Kaumatua 1, tamariki 32; Kahore au i rongo i o Kaitaia.

Nga tangata i tango i te Hapa o te Ariki' Waimate 160. Paihia 135, Hokianga 117, Oruru 99. Kahore au i rongo i o Kaitaia.

I tera Hui a tatou i whakatakotoria he "tikanga mo nga mahi a nga Pariha:" na, e rongo ana ahau, ko etahi wahi kua tango i taua tikanga, ko etahi kahore ano. He mea pai kia whakaritea taua mea, kia whai hoa ai te Minita hei mahi i nga mea maori o te karakia.

Tetahi atu tikanga i takoto i tera Hui, ko te kohikohi i te Ratapu tuatahi o muri i te Whakaaturanga mo te Kawe i te Rongo-pai ki nga tauiwi. Kahore tenei mea i rite i nga wahi katoa. He whakamahara tenei naku ki a koutou kia kaua tenei mahi tika ma tatou e kore i a tatou: whakaarohipa te kupu a te Karaiti, "Ka riro noa atu nei i a koutou me hoatu noa e koutou." Matiu x. 8.

Tenei hoki tetahi kupu—Kua tu nei nga Kura a te Kawanatanga ki etahi o o tatou k#inga, kaua e mangere ki te tono tonu i nga tamariki ki te kura. Na nga kura i whiwhi ai te Pakeha ki te nohiotanga, ki te taonga, ki era atu mea pai; ma tenei hoki e neke ake ai te Maori. Otira he kupu hoki tenei mo nga kura Ratapu mo nga tamariki.

E kite ana au i nga karakiatanga he ruarua rawa nei nga taitamariki e mau pukapuka ana. Me tohe nga Kai-karakia ki te whakaako i nga tamariki i nga Ratapu ki te korero Karaipiture, ki te Katikihamo, me era atu mea o ta tatou whakapono.

He kupu hoki tenei—Me whakahohoro e nga tangata te kohikohi moni whangai Minita, ina hoki e kore e taea e nga Minita tokorua tokotoru te whakatutuki i te mahi. [unclear: Ko] nga tangata o etahi o nga k#inga tawhiti he "tiitii whangai tahi." E kore te whakapono e tupu ki te mea e rua e toru ranei taenga o te Minita ki nga k#inga i te tau kotahi. E penei ana hoki me te maara a te tangata, e kore nei e tupu ki te kore ia e hono tonu ki te ngaki. E hara te Minita i te manu e rerere a p#kau nei ki ia wahi, ki ia wahi. Kia noho t#t#ru te Minita ki ia iwi, ki ia iwi ka tupu te whakapono.

Na, kei oho mauri koutou ki taku kupu.—E mea ana au, kia toko-rima atu he Minita Maori mo to tatou takiwa, kia ata tu ai nga hapu.—ara:—kia kotahi mo te Waimate hui katoa ki Ohaeawai, Okaihau, Waihou me te Kerikeri.—Kotahi mo Kaikohe hui katoa ki [unclear: Mangk#hia,] Otua me Mataraua.—Kotahi mo Whangaroa hui katoa ki Matauri, Te Ngaere, Te Touwai me te Pupuke.—Kotahi mo Kaitaia me ona wahi.—Kotahi mo te Rawhiti puta noa ki Whangarei.—Na, kaua e mataku ki te nui o enei moni, he mea noa ki te hunga ngakau nui.

Ma te Wairua o te Atua tatou e tohutohu e whakamarama, kia kitea ai e tenei Hui etahi tikanga e neke ai te Rangatiratanga o te Karaiti ki roto i nga tangata Maori o tenei takiwa.

E. B. KARAKA.
Upoko.

He Tikanga, He Whakaaro Hoki No Te Hui.

I. MO NGA TANGATA E MEINGA ANA HEI MINITA.

He whakaaro i kitea i roto i tenei Hui mo nga tangata e meinga ana hei Minita; kia whiriwhiria i roto i o ratou iwi ake. Ma tenei hoki e kakama ai nga tangata ki nga kohikohinga whangai Minita.

II. MO TETAHI KURA MO NGA KAI-WHAKAAKO.

Tenei hoki tetahi whakaaro i kitea i roto i tenei Hui: Ko tetahi kura mo nga Kai-whakaako kia whakaturia ki te Atirikonatanga o te Waimate.

III. MO NGA KURA RATAPU MO NGA TAMARIKI.

He whakahau tenei ki nga wahi katoa o tenei Atirikonatanga mo nga Kura tamariki i nga Ratapu kia tu tonu.

IV. KAUA NGA WHARE-KARAKIA E WAIHO HEI KURA RA NOA.

Ki te whakaaro o tenei Hui, e kore e tika kia waiho nga Whare-karakia hei Whare-kura i nga ra noa, engari me whaka-motuhake mo te Karakia anake. Na ko nga Whare-karakia, na te Kawanatanga nei tetahi wahi, na nga Maori tetahi wahi, me whakahoki nga moni a te Kawanatanga, me whakatu ano i nga Whare-kura. E hara

tenei i te pei i nga tamariki i nga Kura, otira he mea kia motu ke te Whare-karakia, kia motu ke te Whare-kura.

V.KIA AROHA NGA TANGATA KI NGA MINITA INA HAEREERE.

Kia whai aroha nga tangata o tenei Atirikonatanga ki nga Minita ina haereere ki nga k#inga, kia tukua noatia te hoiho me te Kai-arahi.

VI.MO NGA PUKAPUKA KARAKIA.

Kia tonoa atu e te Atirikona ki nga Kai-tiaki o nga pukapuka, kia tukua mai he Rawiri, he Kawenata, he Paipera; # me hoatu ki nga Kai-karakia ma ratou e hoko atu ki te iwi.

VII.MO NGA MONI HAEREERE A NGA MANGAI REIMANA.

Kia whakaaro nga tangata o nga Pariha ki o ratou Mangai Reimana, ki te whakaea i nga moni e pan ana i a ratou e haereere ana ki nga Hui. Ko aua moni me tango i roto i nga Kohikohi.

VIII.MO TE WHIRIWHIRINGA I NGA MANGAI REIMANA.

Hei a Noema, e haere ake nei ka whiriwhiri ai i nga Mangai Reimana e ia Pariha e ia Pariha.

IX.TE KAAINGA ME TE RA MO TENEI AKE HUI.

Ki Waiparera (Hokianga) te Hui o te Atirikonatanga i te tau 1875, hei te 13 o Hanuere.

He Tikanga Na Te Hui o Te Hahi Maori o Te Waimate. He Tikanga Mo Nga Mahi A Nga Pariha. Ingoa.

Kua takoto nei he tikanga i roto i te Ture IV. a te Take Hinota Nui, kia rua nga Watena mo ia Pariha, mo ia Pariha: ma te Minita tetahi e whiriwhiri, ma nga tangata o te Pariha tetahi, i ia tau, i ia tau, i roto i nga tangata o te Pariha e pa ana ki te Hapa a te Ariki.

Kua takoto [*unclear: ano*] etahi tikanga i roto i taua Turo kia whai Komiti nga Pariha katoa: nga tangata o te Komiti, ko nga Watena tokorua, ko etahi hoki o nga tangata Kai-Hapa o te Pariha, he mea whiriwhiri hei tangata Noho-Komiti, i ia tau, i ia tau, e nga tangata o te Pariha:

Kua oti hoki te tuku mai he mahi ma tenei Hui o te Hahi Maori te whakatakoto tikanga mo te whiriwhiri i nga Watena, i nga tangata Noho-Komiti mo ia Pariha, mo ia Pariha, te whakaatu hoki i te mahi ma nga Watena, ma nga Komiti:

Me whakatakoto e tenei Hui enei tikanga e takoto atu nei, ara:

- Ko te whiriwhiringa i te Watena, me nga tangata Te taima e whiriwhiria ai Noho-Komiti, kia takoto i roto i te Marama i a Tihema, i ia tau, i ia tau. Ko te ra, ma te Minita e karanga. Ki te kore e oti te whiriwhiri a tetahi Pariha i te Watena, i nga Noho-Komiti, i roto i nga ra o Tihema, kia hohoro ano te whiriwhiri i muri iho i aua ra. Ko te tutikitanga o te wa e whakaaturia ai aua tangata nei hei Watena, hei Noho-Komiti, ko te 31 o nga ra o Tihema.
- Ko te taima me te wahi e huihui ai nga tangata o Ko te taima me te wahikia panuitia. te Pariha ki te whiriwhiri i te Watena, i nga tangata Noho-komiti, me panui ki roto ki te Whare-karakia i te Ratapu i mua tonu ake o te ra e karangatia ana hei huihuinga.
- Nga tangata mana e whiriwhiri te Watena me nga Nga tangata mana e whiriwhiri. Tangata Noho-Komiti, ko nga t#ne katoa o te Pariha, kua tae nei o ratou tau ki te 21, kua oti ano hoki to tuhituhi e tenei, e tenei, tana whakaatu mona, ara, he tangata ia no te Hahi o Ingaraní.
- Kia taea te haora o te huihuinga me whakaatu e te Me whakaatu e te Minita tana Watenai whiriwhiri ai. Minita, i te wahi ano i panuitia hei huihuinga te ingoa [*unclear: oe*] te tangata kua oti i ia te whiriwhiri hei Watena.
- Nga mahi ma nga Watena. Ko nga mahi enei ma nga Watena;
He kohikohi i t.e Ohaohatanga, he whakaatu i roto i tetahi pukapuka, i te mutunga o te karakia, e ratou tahi ko te Minita, i te maha o nga moni i kohikohia; he hoatu hoki i nga moni i kohikohia mo tetahi mea

kia kawea ki nga mahi i kohikohia ai.

He riri i te tangata ina tutu i. roto i te Whare-Karakia, i te marae ranei, i te takiwa o te Karakia.

He whakaputa i te whakaaro ki te Whare-Karakia, ki nga mea o roto, ki nga mea katoa hoki e tangotangohia ana. i roto i te Karakia.

He hoko i te Taro i te Waina mo te Hapa a te Ariki ki etahi o nga moni a te Pariha.

He whakaatu ki te Komiti i nga pakaru katoa o te Whare-Karakia, o te Whare-Kura, o te Whare-Minita, kia hang# ai.

- Nga mahi ma te Komiti. Ko nga mahi enei ma te Komiti;

He whakaaro i nga tikanga, i nga mahi e tupu ai te pai o te Hahi i roto i te Pariha, kia mahia e nga tangata o te Pariha.

He whakaaro ki te oranga mo te Minita kia mahia mai e nga tangata o te Pariha.

He whakaputa i te whakaaro mo te Whare-Karakia me o reira mea katoa, mo te Whare-Kura me nga mea o roto, mo te Whare-Minita hoki, kia hang# wawetia nga wahi e whakapakaru ana.

He hoko, ki nga moni a te Pariha, i nga mea katoa mo roto i te Whare-Karakia, e ahua pai ai te meatanga o te Karakia.

He whakaatu ki te Hui o te Hahi Maori i ia tau, i ia tau, i te maha o nga moni, o nga aha ranei, i kohikohia e te Pariha i roto i te tau, me te whakaputanga atu o aua mea.

- Kia wha huihuinga o te Komiti i roto i te tau. Kia wha nga huihuinga tuturu [*unclear*: o te komiti mo ta] ratou mahi i roto i te tau, hei roto i [*unclear*: enei Maratna, ara, i a] Hanuere, i a Aperira, i a Hune, i a Oketopa. Ko te ra ma te Minita e karanga.

- Ma te nuinga e tika ai te mahi. Kaua tetahi mea e mahia e te Komiti o tetahi Pariha ki te kahore e tae mai ki te huihuinga te nuinga o nga tangata o te Komiti. E kore ano hoki e tu te Komiti ki te kahore i reira te Minita, tetahi ranei o nga Watena.

- Hei te Komiti anake te tikanga mo nga moni katoa Kei te Komiti te tikanga mo nga mahi. i kohikohia i runga i te kupu a te Komiti: kaua hoki etahi o aua moni e hoatu mo te aha ranei, ki te kahore i whakaetaia i roto i te huihuinga o te Komiti.

- Me tuhituhi nga mahinga a te Komiti ki roto ki Kia tuhituhia nga mahinga a te Komiti. tetahi pukapuka. Ko te tuhituhinga o tetahi huihinga me korero i te huihuinga o muri iho, ka whakapumau ai.

- He k#inga e huihui nei nga tangata ki reira ki Nga kaainga e whakaturia ai he Watena he Komiti. te Karakia i nga Ratapu, kua oti hoki he Whare-Karakia pai te hanga ki reira, kia whai Komiti ano a reira, kia tokorua ano nga Watena, ahakoa kahore i tuturu te noho o te Minita ki reira.

I whakatakotoria e te Hui i te 12 o Tihema i te tau 1872.

E. B. CLARKE

Upoko.

He inoi mo te Hui o te Hahi maori.

E te Atua kaha rawa, kua oti nei te whakakotahi o koe Tau hunga whiriwhiri katoa hei tinana mo Tau Tama, mo to matou Ariki, mo Ihu K#raiti: ki te huihui hoki o tangata ki tetahi wahi: i runga i tona ingoa, kei reira ano koe: Kia anga mai to whakaaro atawhai ki tenei wahi o To Hahi, manaakitia mai hoki matou, te Pihopa me nga Minita me nga Mangai, o te iwi kua mine mai.nei ki te rapu tikanga. Kia riro mai i a matou nga taonga maha a Tou Wairua Tapu ara, te mahara, te mohio, te kaha, te aroha, me te ata whakaaro: kia whai, tonu ai matou i roto i a matou mahi katoa ko koe kia whakakororiatia, ko te pai o To iwi kia kake, ko Tou rangatiratanga kia whakanuia. Kei meatia tetahi mea e maton i runga i te tikanga; tohetohe, i te whakapehapeha, i te mataku ranei i te tangata; kei he hoki a matou mahi i te whakaaro poka noa ake, i te hianga ranei o te tangata: engari kia ata whakatakotoria nga tikan a katoa e tupu pai ai To Hahi i roto i a matou; kia mahia ai e matou katoa nga mahi pai kua rite mai nei i a Koe hei mahinga ma matou; kia whakakotahitia ai matou katoa i roto i te whakapono, i te aroha; kia rite tahi ai hoki o matou whakaaro me o matou mangai te whakakororia i a Koe; ko Ihu Karaiti hoki to matou Ariki. *Amine*

KO NGA KAI-WHAKAAKO ENEI O TE ATIRIKONATANGA O TE WAIMATE.

Takiwa o te Waimate: Atirikona E. B. Karaka.

Takiwa o Oruru:—Rev. R. W. Tangata.

Takiwa o Kaitaia:—Rev. J. Matiu.

Takiwa o Hokianga:—Rev. Piripi Patiki.

Takiwa o Paihia:—Rev. Matiu Taupaki.

**KO NGA KOKIKOHINGA ENEI I TE ATIRIKONATANGA O
TE WAIMATE I TE TAU 1873.**

WAIMATE

OHAKAWAI.

KAIKOHE.

KERIKERI.

MATAURI.

MANGAKAAHIA.

PAIHIA.

Kororareka.

PAKARAKA.

I timata mai i Hanuere 1872 tae noa ki Tihema 1873.

KAWAKAWA.

WHAIKARE.

WHANGAREI.

WAIPARERA, (HOKIANGA.)

WAIMAMAKU.

KAIHU.

PARIRAEWHA.

ROTOKAKAHI.

WHANGAPE.

HEREKINO.

PERIA, (ORURU.)

KOHUMARU.

PARAPARA.

AUIPARA, (KAITAIA.)

TE AWANUI.

NGATOTOITI.

PUKEPOTO.

PAUA, (PARENGARENGA.)

TE KAO.

Title Page

Nga Mahi A Te Hui o Te Hahi Maori O TE TAKIWA o Waikato I Te Pihopatanga o Akarana. I Huihui Ki Kohanga i a Maehe 23, 1875. Auckland: William Atkin, Church and General Printer, High Street. 1875.

Nga Tangata o Te Hui Tuatoru.

KO TE PIHOPA TE TUMUAKI.NGA MINITA.

- Kihai enei tokorua I tae ki te Hui.
Rev. B. Y. Ahiwera.
- Rev. Heta Tarawhiti.
- Rev. G. Manihera.
- Rev. Hohua te Moanaroa.

NGA MANGAI REIMANA.

Nga Korero o Te Hui o Te Hahi Maori o Nga Takiwa o Waikato, o Te Akau.

I huihui nga tangata no ratou nga ingoa i mua ake nei ki te whare karakia i Kohanga, a, ka mutu te karakia i te Hapa a te Ariki, ka timata te korero. Ko ta te Pihopa tenei:—I pouri ia i tera tau mo te korenga o te Hui ki Kohanga, whakaaturia ana te take i kore ai ia i tae ake, he rongo hoki nona ka kore he tangata mo taua Hui. Tetahi pouri ona mo to tatou kaumatua, mo te Ahiwera, kahore nei i tae mai i te ahua mate ona. Otiia tenei te kai whakapuaki korero mo Taupiri, ko Hohaia, he monita kaha ia, he mea kua matauria. Erua ona take i koa ai a te Pihopa, he hokinga mai no te Hahi o Waikato ki te ora; ara, tetahi, ko nga tangata mea ake nei ka whakaukia ki Taupiri, i te mea ka whitu nei nga tau i kore ai taua mea ki reira; tetahi take he whare karakia hou ka taia nei e ia te kawa ki te Akau. E aroha ana ano nga tuakana i Ingarani, me nga hoa o roto o te Hahi o tenei Pihopatanga, ki te morehu o nga Maori o Waikato; titiro hoki he maha nga mea i homai ki nga minita me etahi atu i te tau kua mahue nei. Tetahi tohe a te Pihopa kia uua nga tangata o taua Hui ki te akiaki i to ratou nuinga kia whakatungia he kura mo a ratou tamariki; kia aroha hoki ki nga minita Maori e noho nei. A ma te Hui e whakaatuatu mai ki a ia a ratou mea i kite ai, nga ritenga ra e neke ake ai te mahi, e whakatupuria paitia ai te Hahi i tenei takiwa o tenei Pihopatanga. Ka mutu taua korero ka whakaritea a Rev. Hori Manihera hei kai tuhituhi, hei kawe i nga korero a te Hui kia perehitia.

Ko Nga Ritenga Enei i Whakatakotoria i Reira.

I.—NGA MANGAI.

Kia tokorua Mangai mo te Pariha kotahi, pena tonu ki nga Pariha katoa. A, nga Mangai o tenei takiwa me tu tonu i nga tau katoa i te mea e ngaro ana nga kai whakakapi mo ratou. Na Rev. Hohua Moanaroa, raua ko Mita Karaka tenei kupn.

II.—TE MINITA O TE PUWHA O WAIKATO.

Ko te minita tuturu o tenei takiwa me noho tuturu ki Maraetai; ma te Komiti Mihinare tenei e whakaaro; ki te whakaaetia e te Pihopa. Na Te Waka raua ko Hori Kukutai tenei.

III.—MONI NO MANUKA.

He moni enei kua kohikohia e Ngatiteata hei hanga whare karakia mo te Pariha o Manuka e £20. Kua ngaro tenei moni ki nga tangata o te Kawanatanga; me whakaaro aua moni e tenei Hui; ma Hohua e tono aua moni. Tenei ano tetahi atu moni £1 14s. 4d. mo taua whare, me tapiri tenei ki tetahi moni kei a te Manihera, ara £10. Na Waka raua ko Wirihana tenei.

IV.

Ko nga huarahi mahinga a te Hui nei kia rite ki era i whakaaetia ki Hopuhopu i te tau 1873.

V.—TE RA ME TE KAHNGA MO TE HUI HOU.

Ki Taupiri te Hui a te tau 1876; hei te 4 o Maehe.

Tetahi korero ano i reira he hiahia no te Hui kia whakaurua etahi tangata Maori hei hoa mo nga kai tiaki o nga whenua o nga Kura Maori. Tetahi he whakaaro ano na ratou, ma nga Minita Maori anake e marena nga Pakeha ki nga wahine Maori. Engari kihai enei i tuturu.

Tapiri.

1874.—Nga Minita 3. Nga Kai karakia 8; Kai whakaako wahine 4 Tangata Kai Hapa 60. Tamariki i iriria 19, Kau matua 2. Tamariki i te kura 20. Nga tangata i nga karakiatanga 429. No Taupiri me ona takiwa enei tangata; kahore o te Kongutuawa i whakaaturia mai; engari e 40 i kai i te hapa i taua taima. 120 i nga karakiatanga.

Nga Tahua Minita 1873-74.

Nga Kohikohinga Ke.

Title Page
Nga Mahi A Te Hui o Te Hahi Maori O Te Atirikonatanga O Te Waimate I Te Pihopatanga o Akarana. I Huihui Ki Waiparera (Hokianga), I A Hanuere 14, 1875. Auckland: William Atkin, Church And General Printer, High Street. 1875.

Nga Tangata O Te Hui Tuarua O Te Hahi Maori O Te Atirikonatanga O Te Waimate I Te Pihopatanga O Akarana.

KO TE PIHOPA O AKARANA TE UPOKO.NA MINITA.

NGA MANGAI REIMANA.

Ko te karakiatanga o tenei Hui, he Karakia whaka#. Kotahi tekau ma waru nga tangata i whakauria, a muri iho e ono tekau ma whitu nga tangata i tango i te Hapa a te Ariki—Nga hoa o te Pihopa i te tukunga o te Hapa Tapu, ko te Atirikona, ko Revs. Matiu Taupaki, Piripi Patiki, Renata W. Tangata, me Rupene Paerata. Ko te Ohaohatanga (£3 2s. 7d.) i tapiritia ki nga moni mo te Wharekarakia hou ki Waiparera.

I noho te Hui ki te Whare Karakia tawhito; a, ka oti te karangaranga e te Pihopa nga tangata o te Hui, ka kia e ia he Hui e rite ana ki ta te Ture i whakatakoto ai. Ka mutu te inoi, ka tu a te Pihopa ka korero; ko enei nga korero.

E hoa ma, e nga Minita me nga Mangai Reimana, Tena Koutou. E hari ana ahau moku ka tae mai hei Upoko mo tenei nohoanga o te Hui o te Atirikonatanga o te Waimate, He hua no oku raruraru me aku mahi te tae tonu mai au ki nga Hui katoa. E ora ana taku ngakau i au ka kite nei i te tokomahatanga o koutou ki konei, e mahara ana hoki ahau he roa te whenua i takahia mai nei e etahi o koutou. He nui te pai o te mahi o nga iwi ki te whakaaro ki o ratou mangai reimana, ina hoki kua kohikohi moni a te Waimate, a Paihia, a Oruru, a Kaitaia, a Parengarenga, a Hokianga hei whakaea i a koutou mea e pau ana, ina haerere ki nga Hui. Ka rawe tenei hei tauira ma nga Pakeha. He tohu tenei e kake haere ana te whakaaro o nga tangata o tenei Atirikonatanga ki nga mea o te Whakapono.

Tenei ano nga take i kite ai ahau e neke ake ana nga mahi a te Hahi. Ko nga taitamariki e haere mai ana kia whakaukia i te mea e rite ana nga tau. Kotahi tekau ma whitu nga tangata i whakaukia i te ra o te Whakaaturanga ki te Kopuru. I haere mai tenei hunga i Parirau, 16 maero te tawhiti. Kotabi wiki i noho ai ratou ki a Rev. F. T. Peka, a nana ratou i whakaako. Ko Rev. P. Patiki e haerere ana ki Parirau, e 70 maero te mamao o reira ki Waiparera. Heoi ko tena hunga i whakaukia na he hua no tana mahi.

No Hanuere 11 i whakapuaretia ai e ahau he whare Karakia hou ki Taita (Kaihu). Ko Mere te ingoa o taua whare. Wahi iti kua tae nga moni a nga Maori ki te £300 mo taua whare Karakia. He hua tenei no te mahi o Rev. F. Koura ratou ko Revs. P. Patiki, ko F. T. Peka. Ka ora o tatou ngakau ina kite i a te Peka e whakahaere ana i te mahi a tona matua, a te Peka kaumatua.

Kua oti te whare minita ki Parengarenga, a meake a Rev. R. Paerata haere ki reira. E kake ana te kura o Pukepoto (Kaitaia) a kua karangatia e ahau nga tamariki tokowha o reira kia haere ki te kura o Tepene i Akarana kia tata ai ki au.

Kua oti tetahi wharekarakia pai ki te Touwai (Whangaroa) a e haere nei ahau ki te whaka# i etahi o nga tangata o reira. Ko enei nga mahi o te tau kua pahure nei, a, he mea tika kia whakapai atu tatou ki te Atua, kia

whai ngakau hoki ki Tana mahi.

Tera pea e pera ano te pai o te tau kua timata nei. Ko a te Ratapu e haere ake nei ka whakarikonatia a Hare Peka ki te Waimate. He mahi honore, he mahi uaua tena ka tukua na ki a ia. He pai anake nga korero mona a ona kaiwhakaako i Akarana. Erua nga whare karakia hou meake nei whakaarahia ki Hokianga. Kua kohikohi nga Maori mo te kawe i te Rongopai ki nga tauiwi; he tohu tenei, kei te mahara ano koutou ki nga wairua o te hunga kahore ano i whitingia e te maramatanga o te Ora. Na tenei hoki i matauria ai ehara ta tatou whakapono i te whakarite kau. Ki taku ake whakaaro e kake ngatahi ana te noho tika a te iwi me a ratou mahi ki te taha ki te Hahi.

E tukutukua tonutia mai ana nga tohu aroha o o koutou hoa i Ingarani; he moni tapiri mo nga tahuwa whangai minita; he mea mo roto i nga whare karakia, he aha noa, he aha noa. E tangi tahi ana ahau me te iwi o Ahipara mo te matenga o o ratou kai whakaako, ara o Rapata Wharawhara raua ko Inoka Tutangiora.

Ka hui nei tatou kia korerorero, kia whakarongo i nga whakaaro o ia tangata, o ia tangata ki tana mea i kite ai kia tupu ai te mahi a te Hahi. Ekore tetahi tikanga i whakatakotoria e te Hui e whakatuturutia hei Ture ki te kahore e whakaaetia e te Pihopa. Te take i peneitia ai te tikanga, he mea kei rere ke nga tikanga o te Hui Maori i nga tikanga o te Hinota o te Pihopatanga o Akarana.

He Tikanga, He Whakaaro Hoki No Te Hui.

IMO NGA TANGATA E MEINGA ANA HEI MINITA.

He whakaaro i kitea i roto i tenei Hui mo nga tangata e meinga ana hei Minita; kia whiriwhiria i roto i o ratou iwi ake. Ma tenei hoki e kakama ai nga tangata ki nga kohikohinga whangai Minita.

II.MO TETAHI KURA MO NGA KAI-WHAKAAKO.

Tenei hoki tetahi whakaaro i kitea i roto i tenei Hui; ko tetahi kura mo nga Kai-whakaako kia whakaturia ki te Atirikonatanga o te Waimate.

III.MO NGA KURA RATAPU MO NGA TAMARIKI.

He whakahau tenei ki nga wahi katoa o tenei Atirikonatanga mo nga Kura tamariki i nga Ratapu kia tu tonu.

IVKAUA NGA WHARE-KARAKIA E WAIHO HEI KURA RA NOA.

Ki te whakaaro o tenei Hui, e kore e tika kia waiho nga Whare-karakia hei Whare-kura i nga ra noa, engari me whakamotuhake mo te Karakia anake. Na, ko nga Whare-karakia, na te Kawanatanga nei tetahi wahi, na nga Maori tetahi wahi, me whakahoki nga moni a te Kawanatanga, me whakatu ano i nga Whare-kura. Ehara tenei i te pei i nga tamariki i nga Kura, otira he mea kia motu ke te Whare-karakia, kia motu ke te Whare-kura.

V.KIA AROHA NGA TANGATA KI NGA MINITA INA HAEREERE.

Kia whai aroha nga tangata o tenei Atirikonatanga ki nga Minita ina haereere ki nga kainga, kia tukua noatia te hoiho me te kai-arahi.

VI.MO NGA PUKAPUKA KARAKIA.

Kia tonoa atu e te Atirikona ki nga Kai-tiaki o nga pukapuka, kia tukua mai he Rawiri, he Kawenata, he Paipera; a me hoatu ki nga Kai-karakia ma ratou e hoko atu ki te iwi.

VII Mo NGA MONI HAEREERE A NGA MANGAI REIMANA.

Kia whakaaro nga tangata o nga Pariha ki o ratou Mangai Reimana, ki te whakaea i nga moni e pau ana i a ratou e haereere ana ki nga Hui. Ko aua moni me tango i roto i nga kohikohi.

VIII.MO TE WHIRIWHIRINGA I NGA MANGAI REIMANA.

Hei a Nowema e haere ake nei ka whiriwhiri ai i nga Mangai Reimana e ia Pariha, e ia Pariha.

IX. TE KAINGA ME TE RA MO TENEI AKE HUI.

Ki te Waimate te Hui o te Atirikonatanga i te tau 1876, hei te Wenerei, te 12 o Hanuere.

HE INOI MO TE HUI O TE HAHİ MAORI.

E te Atua kaha rawa, kua oti nei te whakakotahi e koe Tau hunga whiriwhiri katoa hei tinana mo Tau Tama, mo to matou Ariki, mo Ihu Karaiti: ki te huihui hoki O tangata ki tetahi wahi i runga i Tona ingoa, kei reira ano Koe: Kia anga mai to whakaaro atawhai ki tenei wahi o To Hahi, manaakitia mai hoki matou, te Pihopa, me nga Minita, me nga Mangai o te iwi kua mine mai nei ki te rapu tikanga. Kia riro mai i a matou nga taonga maha a Tou Wairua Tapu, ara, te mahara, te mohio, te kaha, te aroha, me te ata whakaaro; kia whai tonu ai matou i roto i a matou mahi katoa ko Koe kia whakakororiatia, ko te pai o To iwi kia kake, ko Tou rangatiratanga kia whakanuia. Kei meatia tetahi mea e matou i runga i te tikanga totohe, i te whakapehapeha, i te mataku ranei i te tangata: kei he hoki a matou mahi i te whakaaro poka noa ake, i te hianga ranei o te tangata: engari kia ata whakatakotoria nga tikanga katoa e tupu pai ai To Hahi i roto i a matou; kia mahia ai e matou katoa nga mahi pai kua rite mai nei i a Koe hei mahinga ma matou; kia whakakotahitia ai matou katoa i roto i te whakapono, i te aroha; kia rite tahi ai hoki a matou whakaaro me o matou mangai te whakakororia i a Koe; ko Ihu Karaiti hoki to matou Ariki. *Amine.*

Ko Nga Kai Whakaako Enei O Te Atirikonatanga O Te Waimate.

Takiwa o te Waimate:—Atirikona E. B. Karaka.

Takiwa o Oruru:—Rev. R. W. Tangata.

Takiwa o Kaitaia:—Rev. J. Matiu.

Takiwa o Hokianga:—Rev. Piripi Patiki.

Takiwa o Paihia:—Rev. Matiu Taupaki.

Ko Nga Hohikohinga Enei I Te Atirikonatanga o Te Waimate I Te Tau 1874

Ahipara.

Herekino.

Kaihu.

Kaikohe.

Kaitaia.

Kahore nga kohikohinga o te tau 1874 i whakaaturia mai.

Kawakawa.

Kohumaru.

Kororareka

Mangakaahia.

Matauri.

Ngatotoiti.

Ohaeawai.

Oruru.

Paihia.

Pakaraka.

Parapara.

Parirauewha.

Paua (Parengarenga).

Pukepoto.

Rotokakahi.

Te Kao (Parengarenga).

Waikare.

Waimamaku.

Waimate.

Waiparera (Hokianga).

Whangape.

Whangarei.

Whirinaki.

Title Page

Nga Mahi A Te Hui O Te Hahi Maori O Te Atirikonatanga O Te Waimate I Te Pihopatanga o Akarana. I noho Ki te Waimate I A Hanuere 14, 15, 1876. Auckland: William Atkin, Church And

Nga Tangata O Te Minenga Tuarua O Te Hui Tuarua OTe Hahi Maori O Te Atirikonatanga O Te Waimatel Te Pihopatanga O Akarana.

KO TE PIHOPA O AKARANA TE UPOKO.NGA MINITA.

NGA MANGAI REIMANA.

I mine te Hui te Hahi Maori o te Atirikonatanga o te Wimate, ki te Wharekarakia o Hoani, te Wimate. Ko te karakia he karakia Whakaunga, a e whitutekau ma whitu te hunga i whakaukia. Ko nga tangata i tango i te Hapa a te Ariki 132. Ko nga ohaohatanga (£ 2.2s. 6d.) i tukua mo nga mahi a te Hui.

Ka mutu te inoi mo te Hui o te Hahi Maori ia te Pihopa, ka kiia e ia, he Hui e rite ana ki ta te Ture, Na, ka tu a te Pihopa ka korero—ko ana koreto enei.

Me maatua whakapai atu tatou ki te Atua mo tana mahi tohu ia tatou i nga ra kua pahure nei. Mehemea kua taea e tatou etahi mea e pai ana, me waiho ki a ia te Kororia. He mahi atawhai nona i huihui ai tatou i tenei ra ki te rapu tikanga e whai pai ai tenei wahanga o te Kahui o te Karaiti. Tenei etahi take i tika ai kia puta ta tatou whakapai, ara (1) mo nga minita hou tokowha nei ka uru ki tenei Hui; (2) mo te mea kahore tetahi o nga tangata o te Hui i ngaro i te mate. Kotahi ia o nga kaumatau o te Hahi kua riro atu ia tatou, ara, ko Henare Tipi, he kai karakia no mua iho ra ano no te Wimate, a ko apopo whakatakotoria ai tona tinana ki te oneone. Mehemea i maha atu nga kai karakia i rite to ratou ahua ki ta Henare Tipi, tera e maha noa atu nga tangata e riro mai ki te Atua. He hua nga minita Maori tokomaha nei na nga mahi a nga Kai karakia whaingakau na konei i whai hepara ai nga hipi a te Karaiti o tenei takiwa o te Pihopatanga. Ka whai minita nei nga hapu katoa o tenei Atirikonatanga tera pea e tokomaha noa atu nga taitamariki e arahina mai ki te Pihopa kia whakaukia; ekore e waiho nga tamariki kia tupu iriiri kore, ekore hoki e moe Maori nga tane me nga wahine, erangi e marenatia tikatia. Na, he kupu tenei naku ki nga tangata ehara nei. i te minita. Kaua koutou e mea me noho noa iho koutou. He mahi ano ta tenei ta tenei, o ia tangata, o ia tangata o te Hahi. Ko nga minita nga kai-whakahaere o nga mahi, a me uru te katoa ki te mea e whakaritea ana, kia tupu ai te whakapono. Kia kotahi ano te ngakan a te minita me taua kahui; ma taua kotahitanga hoki ka kaha ai. Ehara hoki i te mea heoi ano te mahi ma te katoa ko te karakia nui ki te Atua, kahore, tera atu ano etahi mahi; ara, ko nga tikanga e tau ai te pai ki te iwi, ko nga kura ra noa, ko nga kura Ratapu kia akona ai nga tamariki ki nga mea e ora tahi ai te tinana me te wairua.

E ora ana toku ngakau ina maharatia e au te nekenga ake o nga Maori i nga tau kua pahure tata nei. Na nga tahua whangai minita i kitea ai e whaka-aetia ana nga kupu a Paora; "Pera tonu hoki ta te Ariki i whakarite ai mo nga kai kauwhau o te Rongo Pai, hei te Rongo Pai he oranga mo ratou"— I Koroniti ix. 14. I kitea te uaua o nga tangata o Waimamaku, o Kaikohe, o te Wimate i te tau kua pahure nei. He pai kau nga korero mo te tokomahatanga o nga tangata ki te Karakia, mo te pai hoki o to ratou ahua noa iho ki o ratou kaainga. He whakamahara tenei ki nga minita kia ata tika a ratou whakaatu mai ki au i te maha o nga tangata Karakia, o te hunga tango i te Hapa Tapu, i nga tamariki kua oti te iriiri i nga aha noa o a ratou Pariha hei tukunga atu maku ki te Hinota Nui o 1877.

He kupu whakatupato tenei naku ki te Hui. He pono he maha nga mea e kite nei tatou hei tohu e whai manawa ana te whakapono o nga tangata o tenei takiwa, a me whakapai atu tatou ki te Atua mo ena tohu; otira kei pohehe tatou. Ko ena mea, ko nga tahua whangai minita, ko nga whare-karakia, ko nga whakaminenga nunui, he mea no waho anake. Kahore he rawenga o ena mea ki te kahore he mahi whakawairua. Kaua tatou e kuare, e waiho ko te paparahi hei whare, kaua e kiia te papapa o waho hei karihi. Ko te mea e paingia ai a tatou mahi e te Atua ko te tukunga i o tatou ngakau ki a ia. Na ka tahuri nei tatou ki te rapu tikanga e neke ai te pai a te Hahi me haere a tatou whakaaro i runga i te Inoi mo te wiki nei

Ratapu tuatahi i muri iho o te Whakaaturanga.

"tukua mai hoki kia kite, kia matau ratou ki nga mea e tika ana hei mahi, kia kaha hoki ki te whakarite i aua mea."

He Tikanga, He Whakaaro Hoki No Te Hui.

I.MO TETABI KURA MO NGA KAI-WHAKAAKO.

Tenei hoki tetahi whakaaro i kitea i roto i tenei, Hui; ko tetahi kura mo nga Kai-whakaako kia whakaturia ki te Atirikonatanga o te Waimate.

II.MO NGA KURA RATAPU MO NGA TAMARIKI.

He whakahau tenei ki nga wahi katoa o tenei Atirikonatanga mo nga Kura tamariki i nga Ratapu kia tu tonu.

III.KUA NGA WHARE-KARAKIA E WAIHO HEI WHARE-KURA RA NOA.

Ki te whakaaro o tenei Hui, ekore e tika kia waiho nga Whare-karakia hei Whare-kura i nga ra noa, engari me whaka-motuhake mo te Karakia anake. Na, ko nga Whare-karakia, na te Kawanatanga nei tetahi, wahi, na nga Maori tetahi wahi, me whakahoki nga moni a te kawanatanga, me whakatu ano i nga Whare-kura. Ehara tenei tikanga i te pei i nga tamariki i nga Kura, otira he mea kia motu ke te Whare-karakia, kia motu ke te Whare-kura.

IV.KIA AROHA NGA TANGATA KI NGA MINITA INA HAEREERE.

Kia whai aroha nga tangata o tenei Atirikonatanga ki nga Minita ina haereere ki nga kaainga, kia tukua noatia te hoiho me te kai-arahi.

V.MO NGA MONI HAEREERE A NGA MANGAI REIMANA.

Kia whakaaro nga tangata o nga Pariha ki o ratou Mangai Reimana, ki te whakaea i nga moni e pau ana i a ratou e haereere ana ki nga Hui. Ko aua moni me tango i roto i nga kohikohi, me kohi ra waho ranei.

VI.MO NGA TURORO KIA WHAKAATURIA KI TE MINITA.

He kupu tenei ki nga tagata katoa o ia pariha o ia pariha mo nga turoro kia whakaaturia mai ki te Minita; kia kaua e waiho kia takoto noa iho a taea noatia to ratou matenga, ka korerotia ki te Minita. He tino mea pouri tenei.

VI.MO NGA PUKAPUKA KARAKIA KAI HOHOROTIA.

Ka pau nei nga Rawiri tawhito, he kupu tenei na te Hui ki nga Kaiperehi Rawiri kia tere te whakaputa mai i nga pukapuka.

VIII.MO NGA KAI-WHAKAAKO KIA WHAKAAROHIA E NGA TANGATA.

Kia whai whakaaro ano nga tangata ki o ratou Kai-whakaako ehara nei i te Minita, ki te whakamama i a ratou.

IX.TE KAAINGA ME TE RA MO TENEI AKE HUI.

Ki te Takiwa o Kaitaia te Hui o te Atirikonatanga i te tau 1877, hei te 12 o Hanuere.

HE INOI MO TE HUI O TE HAHİ MAORİ.

E te Atua kaha rawa, kua oti nei te whakakotahi e koe Tau hunga whiriwhiri kotoa hei tinana mo Tau Tama, mo to matou Ariki, mo Ihu Karaiti: ki te huihui hoki o tangata ki tetahi wahi i runga i tona ingoa, kei reira ano koe: Kia anga mai to whakaaro atawhai ki tenei wahi o To Hahi manaakitia mai hoki matou, te Pihopa me nga Minita me na Mangai o. te iwi kua mine mai nei ki te rapu tikanga. Kia riro mai i a matou nga taonga maha a Tou Wairua Tapu, ara, te mahara, te mohio, te kaha, te aroha, me te ata whakaaro; kia whai tonu ai matou i roto i a matou mahi katoa ko koe kia whakakororiatia, ko te pai o To iwi kia kake, ko Tou rangatiratanga kia whakanuia. Kei meatia tetahi mea e matou i runga i te tikanga totohe, i te whakapehapeha, i te mataku ranei i te tangata; kei he hoki a matou mahi i te whakaaro poka noa ake, i te hianga ranei o te tangata:

engari kia ata whakatakotoria nga tikanga katoa e tupu pai ai To Hahi i roto i a matou; kia mahia ai e matou katoa nga mahi pai kua rite mai nei i a Koe hei mahinga ma matou; kia whakakotahitia ai matou katoa i roto i te whakapono, i te aroha; kai rite tahi ai hoki o matou whakaaro me o matou mangai te whakakororia i a Koe; ko Ihu Karaiti hoki to matou Ariki, *Amine*.

HE KUPU NA TE PIHOPA.

He kupu whakaatu atu tenei naku ki nga tangata katoa o te Atirikonatanga o te Waimate, mo nga Ohaohatanga o te Ra Aranga. Kia kohikohi nga whakaminenga katoa a taua ra; a ko nga moni me hoatu e koutou ki a koutou Minita ake. *Hei hoatu noa* tena ma koutou, ehara i runga i te tikanga utu, erangi hei tohu aroha, hei tohu whakaaro ma koutou ki o koutou minita.

NA TE PIHOPA.

Ko Nga Minita Me Nga Kai-Whakaako Enei O Te Atirikonatanga O Te Waimate.

Takiwa o te Waimate:—Atirikona E. B. Karaka.

Takiwa o Kaikohe:—Rev. Matiu Kapa.

Takiwa o Oruru:—Rev. R. W. Tangata.

Takiwa o Kaitaia:—Rev. J. Matiu.

Takiwa o Parengarenga:—Rev R. Paerata.

Takiwa o Hokianga:—Rev. P. K. Patiki.

Takiwa o Paihia:—Rev. Matiu Taupaki.

Takiwa o Whangarei:—Rev. A. Whareumu.

Ko Nga Kohikohinga Enei I Te Atirikonatanga O Te Waimate I Te Tau1875.

Ahipara.

Awanui.

Herekino.

Kaihu

Kaikohe.

Kaitaia.

Kareponia.

Kawakawa.

Kororareka.

Mangakaahia.

Matauri.

Ngatotoiti.

Ohaeawai

Oruru.

Paihia.

Pakaraka.

Parirawewha.

Paua, (Parengarenga.)

Rotokakahi.

Te Kao (Parengarenga).

Waikare.

Waimamaku.

Waimate.

Waiparera (Hokianga).

Whangape.

Whangarei.

Whirinaki.

Title Page

Nga Mahi a te Hui o Te Hahi Maori o te Atirikonatanga o Te Waimate I Te Pihopatanga o Akarana. I Noho Ki Kaitaia i a Hanuere 12, 13, 1877. Auckland: William Atkin, Church and General Printer, High

NGA TANGATA O TE MINENGA TUATORU O TE HUI TUATORU O TE HAHİ MAORI O TE ATIRIKONATANGA O TE WAIMATE I TE PIHOPATANGA O AKARANA.

KO TE PIHOHA O AKARANA TE UPOKO.NGA MINITA.

Ven. E. B. Karaka, Atirikona o te Waimate

I MINE te Hui o te Hahi Maori o te Atirikonatanga o te Wimate, ki te Whare karakia o te Kai-Whakaora, Kaitaia i a Hanuere 12, 1877 Te karakia, ko tera i whakaritea mo te timatanga o te Hinota. E rua rau tangata ki te karakia, e rua tekau ma rima i tango i te Hapa a te Ariki. Ko nga ohaohatanga (£1 19s. 9d.) i tukua mo nga mahi a te Hui.

I te korenga o te Pihopa, ko te Atirikona o te Wimate te Upoko. Ka mutu te inoi mo te Hui o te Hahi Maori, ka karangatia e te Atirikona nga ingoa o nga tangata o te Hui, na ka kiia e te Upoko he Hui e rite ana ki ta te Ture. Ka tahi ka tu te Atirikona ka korero.—Ko ana korere ena.

E hoa ma, e nga Minita, e nga Mangai Reimana, tena koutou. He oranga ngakau tenei ina hoki ka huihui tahi tatou i runga i te mahi tohu a te Atua. Katahi nei te Hui i kitea ai nga minita katoa o te Atirikonatanga, a kotahi anake o nga Mangai Reimana i ngaro atu. Te take i kore ai i tae mai a te Pihopa, he haere nona ki te Hinota Nui meake nei mine ki Nerehona (Nelson), Koia ahau i whakakapi ai i tona turanga inaianei.

Na, ahakoa e ora katoa ana nga tangata o te Hui, tera ano etahi o o tatou hoa mahi kua tangohia atu i a tatou, kua tomo ki to tatou okiokinga. Haere ana nga mahara ki a Hohepa Poutama, ki a Reihana Kiriwi, ki a Komene Uia, ki a Hone te Ngahuru, ki a Hoani Tauiri nga Kai karakia o Kaitai, o Parapara, o te KeriKeri, o Tapuetahi, o Kororareka. Ko era tangata nga pou, nga kai hapai.i nga tikanga o te Hahi. I matau katoa tatou ki taua kaumatua ki a Hohepa, he tangata i piri ki te Ariki no tona iriiringa ra ano a tae noa ki te ra o tona matenga. He ahakoa ehara ia i te minita, i whakapaua e ia tona kaha ki te kukume i nga tangata ki te Atua. Ka rawe ia hei tauira mo tatou katoa, ahakoa minita, tangata noa iho ranei. Otira, ia tatou e tangi nei ki o tatou hoa, me whakananu te tangi ki te whakapai atu ki te Atua mo te tika o ta ratou whakahaere. Ko tenei, e noho hari ana ratou, e okioki ana i a ratou mahi. Ma te Atua te whakaaro ki te whakaara ake i etahi atu tangata kia pera me ratou te ahua, hei whakakapi i o ratou turanga.

Kahore he korero whakaohooho mo nga mahi o te tau Ka pahure nei. Ki taku titiro e tupu ana nga mahi o te whakapono. Ko te haurangi e iti haere ana. Ko nga tangata tango i te Hapa tapu, me te hunga haere mai ki te karakia e tokomaha haere ana, Kotahi whare karakia hou i whakapuaretia i te tau kua pahure nei, ko *Piripi te Kai-Kauwhau* i Waimamaku. Te utu o taua whare £245 o o, a he mea tika kia hari tahi tatou me te Roroa mo te otinga o to ratou whare karakia pai. Inaianei kei te kohikohi moni ratou mo tetahi whare minita. Ko nga tangata hoki o Kaikohe kei te kani rakau mo te whare mo ta ratou minita. E kohikohi ana nga tangata katoa o ia wahi, o ia wahi mo nga tahua whangai minita, mo nga whare karakia, mo era atu mahi a te Hahi. Kotahi minita hou o tenei tau, Ko Rev. Reihana Kamiti, a kua wahakanohoia ia ki Ahipara. Kotahi o o tatou hoa minita ko Rev. P. Patiki i tata pu ki te mate; e rima marama i takoto ai; heoi kua whakaarahia ano ia kia roa atu ai te wa e mahi ai ia i te mahi a te Ariki. Heoi ano nga korero mo te tau kua pahure nei, na, me anga tatou ki te whakatakoto mahi ma tatou mo te tau kua timataia nei.

Tetahi mahi tika ma nga tangata o te Hui he pehi i nga tikana he o nga tangi mate—nga mea he e kitea nei, Ko nga haurangitanga, ko te whakapaunga i nga kai a te pouaru, a te pani, ko te haere kino ki te nehunga. E matau pu ana ahau ekore etahi o nga tikanga maori a nga matua e taea te whakangaro i te ra kotahi, otira kia puta te uua me kore ranei etahi o nga mea he e whakarere. Tenei hoki tetahi mahi. Ko nga Reimana maori ekore nei e uru ki nga Hinota Pihopataga. Ko nga Minita e tapoko ano. Otira kihai i whai mangai te iwi. Tera pea a nga tau e haere ake nei ka hoki to tatou Pihopa ki tawahi, ka mate ranei a ka tahuri nga tangata ki te whiriwhiri Pihopa mo tatou, heoi, kahore te mangai o te iwi maori e rangona i taua whiriwhiringa. Na, me whai kupu tatou ki te Hinota Nui kia rapua mai he tikanga e uru tahi ai te Maori raua ko te Pakeha ki te Hinota. Tenei hoki tetahi; ko nga kura Ra tapu mo nga tamariki. He mea whakapouri ina maharatia te kuare o nga taitamariki ki nga Karaipiture, ki te Katikihama, ki era atu mea o te whakapono. E mate nuitia ana te reo pakeha, e ngakau kore ana ki nga mea o te oranga e takoto ake nei. E hoa ma, ma tatou katoa tenei mahi, ma nga minita, ma nga kai karakia, ma na tangata noa iho, ara, te rui i te purapura o te ora ki nga ngakau o a tatou tamariki; otira kaua e waiho i runga i te kupu anake, erangi kia puta hoki te uua ki te whakarite i a tatou tikanga e whakatakoto ai, a

ma te kaha o te Atua "e haere i mua, e aru i muri i a tatou; e meinga ai tatou kia mahi tonu i nga mahi pai katoa."

I whakaaria e Rev. M. Taupaki.

I tautokona e Rev. R. Tangata.

Kia meinga atu ki a te Tuata (Rev. E. C. Stuart) kia uru ia ki tenei Hui.

Whakaaetia ana.

I whakaaria e Rev. M. Taupaki. I tautokona e Rev. R. Tangata.

E kara, e te Tuata.—Tenei matou nga tangata e tenei Hui te whakapai atu ana ki a koe, mou ka ura mai nei ki tenei huihuinga o te Hahi Maori. I era atu huihuinga o matou, e haere tonu atu ana o matou whakapainga ki a koutou, i a koutou e ngaro atu ana i a matou. Heoi, ka kitea mai nei koe ki konei, koia matou i hari atu nei ki a koe; i hari ai, ahakoa ngaro noa atu era o nga kaumatua, ko koe tenei e tu nei i roto i a matou. Heoi na te mahi tohu a te Atua i rite ai a tatou whakaaro.

Whakaaetia ana.

I whakaaria e Rev. M. Taupaki.

I tautokona e Rev. Piripi Patiki.

He kupu mihi tenei na tenei Hui ki to tatou matua aroha, kia Pihopa Wiremu, kua ngoikore nei tona tinana. He mahara no matou i te nui o ana mahi i nga tau maha kua pahure ake nei, i mahi ai ia roto i nga iwi Maori, ahakoa i tenei pito, ahakoa i tera pito o to tatou motu. Tetahi o ana tino mahi ko te whakamaoritanga i taua taonga nui, ara i nga Karaipture tapu. He tangata ngakau marie, ngakau nui hoki ki te whakaako i nga iwi Maori ki nga tikanga o te Atua. Nana i whakarite i nga minita Maori ki tera wahi, ki tera wahi o tona Pihopatanga. He maha era atu mahi ano hoki i kitea ai te whakaputanga o to te Atua kaha i homai ai ki a ia hei taonga mo nga iwi Maori. He mahara no matou i haere atu ia i a Ngapuhi nei ki nga tangata o te pito whakarunga o to tatou motu, koia i tika ai ta matou mihi atu ki a ia.

Whakaaetia ana.

I whakaaria e Rev. R. Tangata. I tautokona e Rev. R. Paerata.

He kupu tenei ki a te Pihopa mo nga ohaohatanga o te ra Aranga, kia whakaae mai ia kia tukua aua kohikohi ma nga kai karakia.

Whakaaeti ana.

I whakaaria e Ihaka te Tai. I tautokona e Rev. M. Taupaki.

I te mea kua rongo tenei Hui kua puta te whakaaro o te Hinota o tenei Pihopatanga kia whakamutua te raihana marena; na he tono tenei na te Hui ki a te Pihopa kia ara tonu aua raihana mo te Hahi Maori.

Whakaaetia ana.

MEMORIAL TO GENERAL SYNOD.

I whakaaria e Rev. M. Taupaki.

I tautokona e Rev. R. Paerata.

Ko tenei he kupu ma te Hui ki te Hinota Nui mo nga Reimana Maori kia uru ki nga Hinota.

Ki nga Right Reverend nga Pihopa, nga Reverend nga me nga Reimana pono e noho huihui ana i te Hinota Nui.

He kupu tena na te Hui o te Hahi Maori o te Atirikonatanga o te Waimate, i te Pihopatanga of Akarana e noho hui ana ki Kaitaia i a Hanuere 13, 1877.

I te mea kahore nei i takoto marama tetahi tikanga i nga Ture o te Hahi kia uru he Mangai Reimana Maori ki nga Hinota o te Hahi:—a

I te mea kei etahi mahi, pera me ta whiriwhiringa i te Pihopa, e rite tahi nei te wahi o te Maori o te Pakeha ki taua mahi tapu a te Pihopa, kahore ratou e whai kupu ana:—

E inoi hopohopo ana matou kia pai mai koutou kia whakatakotoria he tikanga e whai Mangai ai te iwi i nga Hinota o nga Pihopatanga.

A ka inoi tonu matou mo Koutou.

Whakaaetia ana.

A hainatia ana e nga tangata katoa o te Hui.

I whakaaria e Rev. M. Taupaki.

I tautokona e Rev. A. Whareumu.

He kupu tenei ki a te Pihopa, kia whakaae mai ia kia tokorua atu he Mangai Reimana ki tenei Hui, ara, kia kotahi mo te Kawa-Kawa, kia kotahi atu mo Whangarei.

Whakaaetia ana.

I whakaaria e Rev. R. Tangata.

I tautokona e te Wiki te Paa.

Hei a Noema, 1877, ka whiriwhiri ai i nga Mangai Reimara mo te Hui tuatoru o te Hahi Maori o tenei Atirikonatanga.

Whakaaetia ana.

I whakaaria e Rev. M. Taupaki.

I tautokona e Rev. H. P. Tawa.

E whakaae ana nga tangata o tenei Hui kia puta ta ratou uaua ki te pehi i enei tikanga kino a te Maori mo nga tangihanga me nga nehunga tupapaku—

- (1) Ko te tanu Kawhenakore.
- (2) Ko nga tikanga Maori mo nga wahi kua waiho nei hei tanumanga tupapaku.
- (3) Ko nga hakari tangihanga, ara, ko te whakapaunga o nga kai a te pouaru ratou ko aga pani.
- (4) Ko te waipiro i nga tangihanga me nga nehunga.
- (5) Ko te ahua tapu o nga kai tangotango i te tupapaku.

Whakaaetia ana.

I whakaaria e Rev. M. Kapa.

I tautokona e Hare Ianga.

Ki Kaikohe te Hui o te Atirikonatanga i te tau 1878, hei te 9 o Hanuere.

Whakaatia ana.

Ko Enei Nga Tikanga O Era Atu Hui E Mau Tonu Ana.

I.Mo TETAHI KURA Mo NGA KAI-WHAKAAKO.

Tenei hoki tetahi whakaaro i kitea i roto i tenei Hui; ko tetahi kura mo nga Kai-whakaako kia whakaturia ki te Atirikonatanga o te Waimate.

II.Mo NGA KURA RATAPU Mo NGA TAMARIKI.

He whakahau tenei ki nga wahi katoa o tenei Atirikonatanga mo nga Kura tamariki i nga Ratapu kia tu tonu.

III.KAUA NGA WHARE-KARAKIA E WAIHO HEI WHARE-KURA RA NOA.

Ki te whakaaro o tenei Hui, e kore e tika kia waiho nga Whare-karakia hei whare-kura i nga ra noa, engari me whakamotuhake mo te Karakia anake; a me whakatu ano nga wharekura. Ehara tenei tikanga i te pei i nga tamariki i nga kura, erangi he mea kia motu ke te Whare-karakia, kia motu ke te whare-kura.

IV.KIA AROHA NGA TANGATA KI NGA MINITA INA HAEREERE.

Kia whai aroha nga tangata o tenei Atirikonatanga ki nga Minita ina haereere ki nga kaainga, kia tukua noatia te hoiho me te kai-arahi.

V.MO NGA MONI HAEREERE A NGA MANGAI REIMANA.

Kia whakaaro nga tangata o nga Pariha ki o ratou Mangai Remana, ki te whakaea i nga moni e pau ana i a ratou e haereere ana ki nga Hui. Ko aua moni me tango i roto i nga kohikohi, me kohi ra waho ranei.

VI.MO NGA TURORO KIA WHAKAATURIA KI TE MINITA.

He kupu tenei ki nga tagata katoa o ia pariha o ia pariha mo nga turoro kia whaaturia mai ki te Minita; kia kaua e waiho kia takoto noa iho a taea noatia to ratou matenga, ka korerotia ki te Minita. He tino mea pouri tenei.

VII.MO NGA PUKAPUKA KARAKIA KIA HOHOROTIA.

Ka pau nei nga Rawiri tawhito, he kupu tenei na te Hui ki nga Kai perehi Rawiri kia tere te whakaputa mai i nga pukapuka.

VIII.MO NGA KAI-WHAKAAKO KIA WHAKAAROHIA E NGA TANGATA.

Kia whai whakaaro ano nga tangata ki o ratou Kai-whakaako ehara nei i te Minita, ki te whakamama i a ratou.

HE INOI MO TE HUI O TE HAHİ MAORI.

E te Atua kaha rawa, kua oti nei te whakakotahi e koe Tau hunga whiriwhiri katoa hei tinana mo Tau Tama, mo to matou Ariki, mo Ihu Karaiti: ki te huihui hoki o tangata ki tetahi wahi i runga i tona ingoa, kei reira ano koe: Kia anga mai to whakaaro atawhai ki tenei wahi o To Hahi, manaakitia mai hoki matou, te Pihopa me nga Minita me nga Mangai o te iwi kua mine mai nei ki te rapu tikanga. Kia riro mai i a matou nga taonga maha a Tou Wairua Tapu, ara, te mahara, te mohio, te kaha, te aroha, me te ata whakaaro; kia whai tonu ai matou i roto i a matou mahi katoa ko koe kia whakakororiatia, ko te pai o To iwi kia kake, ko Tou rangatiratanga kia whakanuia: Kei meatia tetahi mea e matou i runga i te tikanga totohe, i te whakapehapeha, i te mataku ranei i te tangata: kei he hoki a matou mahi i te whakaaro poka noa ake, i te hianga ranei o te tangata: engari kia ata whakatakotoria nga tikanga katoa e tupu pai ai To Hahi i roto i a matou; kia mahia ai e matou katoa nga mahi pai kua rite mai nei i a Koe hei mahinga ma matou; kia whakakotahitia ai matou katoa i roto i te whakapono, i te aroha; kai rite tahi ai hoki o matou whakaaro me o matou mangai te whakakororia i a Koe; ko Ihu Karaiti hoki to matou Ariki. *Amine.*

HE KUPU TENEI NA NGAPUHI KI A PIHOPA HONE HEREWINI I TANA TUNGA NEI PIHOPA MO MERANIHIA.

KI A TE RIGHT REVEREND HONE RIHARIHONA HEREWINI, PIHOPA O MERANIHIA.

E Kara,

He mea tika kia puta he kupu ma matou ki a koe, kia matau mai ai koe e hari ana o matou ngakau mou ka tu nei hei Pihopa mo Meranihia, hei mahi i te mahi i timataia e to Matua.

E hoki ana o matou mahara ki te taiwa i tae mai ai to matua a Pihopa Herewini ki enei motu; ko ia nei te Pihopa tuatahi o Niu Tireni. I a ia e mahi ana i waenganui o nga Maori, anga tonu tana titiro ki nga motu e noho pouri mai i tahaki ake nei, me te hiahia nui kia kawea te maramatanga o te Rongo-pai kia ratou. Rere ana ia ki aua motu hei tutei, a ko te whakatutukitanga o tana mahi ko te tunga o te Patihana hei Pihopa.

Tomo ngakau ana a Pihopa Patihana ki te mahi i whakaritea mana, me tana kite ano i etahi hua o tana mahi,—a mahi tonu ana ia taea noatia te ra i karangatia ai ia kia uru ki tana "ope nui o nga tangata i patua mo te whakapono." Na, ko koe ka tu nei hei whakakapi i te tunga o taua tangata pai, o taua hoia pono a te Karaiti.

Tenei te take i toko ake ai te whakaaro kia whai kupu atu *matou* ki a koe, ara, he maharatanga na matou i whanau koe ki konei, ki te Waimate, i whanau pu koe ki roto i Ngapuhi a ko *to* iwi ko Ngapuhi tenei te hoatu nei i ta matou kupu aroha ki a koe. Ko te Pihopatanga o Meranihia he tamahine no te Pihopatanga o Niu Tireni; whaihoki he mea tika rawa tenei,— hei tetahi o nga tamariki o Niu Tireni he Pihopa mo nga motu.

E Kara haere ra ki te mahi kua karangatia nei koe e te Hahi,—Haere, me te maharaano tena te aru atu na ia koe nga inoi o te Hahi Maori, mou, mo to mahi hoki. Ma te Atua koe e whakakaha kia rite ai i a koe te mahi uaua kua tukua na ki a koe; Mana koe e tiaki i te moana' i nga ringaringa o te hunga kuare e noho mai ra i te pouritanga: Mana e mea kia kite koe i nga hua maha o tau mahinga. Na, ko tena kupu a to tatou Ariki ki nga Apotoro, tana tononga ia ratou ki te kauwhau, hei toko mou, "Na, ko au tena hei hoa mo koutou i nga ra katoa, a te mutanga ra ano o te ao."

Heoi ano a matou kupu— Na matou tenei na te hunga e mau nei nga ingoa i raro nei.

835 nga tangata i tuhia o ratou ingoa ki tenei pukapuka.

KO TE KUPU WHAKAHOKI TENEI A TE PIHOPA O MERANIHIA.

Waimate, Aperira 11, 1877.

E aku teina i roto i te Hahi,—e aku tuakana e aku teina i roto i a Ngapuhi. Hari rawa toku ngakau i a koutou kupu. Ko te ahua o a koutou kupu kei to te hunga e matau ana ki te pai o ta te Karaiti i mea ai mo koutou; me te mea e korero mai ana koutou, ehara i te maumau ta matou mauiuitanga.

Aue! tee matau au ki te whakahoki aa reo maori atu ki a koutou. I noho ke aua i Ngapuhi. I a au e tamiriki ana ka riro au ki Akarana, a he kaihikihiki pakeha toku, ehara i te maori, a muri iho ka haere au ki Ingarangi. Ahakoa, e ako ano koutou i tetahi reo ke,—taua reo, he reo na te katoa,—ko te reo aroha a te hunga a te Karaiti. Ko tana reo ta koutou e korero mai na, me takn matau atu ano.

Na o koutou kupu i matau ai ahau kua akona koutou e tetahi iwi nui atu—maha rawa atu i to Ngapuhi; ara, e te iwi o te Hahi o te Karaiti; me ta koutou hiahia kia uru mai nga tangata katoa ki tana iwi. Tera ranei ekore e tahuri mai te hunga e noho mai ra i te pouritanga, ina rongo ratou ki a au i ta koutou ahua? Tera au e korero atu ki aku tamariki i Meranihia i a koutou kupu ki a au. Ka mea atu au ki te hunga o ratou e akona ana hei kaiwhakaako, hei minita, ki nga mea kua matauria nei e koutou, a tera ratou e whai ngakau ki te ako. Tera au e mea atu ki nga tangata e tohe tonu ana ki te whawhai kia ratou ano,—Ko Ngapuhi, ko te iwi o Hongi, o Heke, kua whakaakona ki te noho marire; a tera ratou e rongo. Ekore ranei e ora te ngakau o ta tatou Matua e noho mai ra i Ingarangi ina rongo mai ia tenei ano ana tamariki maori te mahara ana ki a ia. Ekore ranei e hari ia ina kitea iho nga ingoa o ana tamariki e mau nei ki te pukapuka nei, ara, o Matiu Taupaki o Piripi Patiki, o Wi Hau, o Hare Ianga o Rawiri Taiwhanga, e ora nei, e mahi nei i roto i a koutou.

E hoa ma, e matau ana koutou ki tana mahi, ki te mahi hoki o Pihopa Patihana, kua kite hoki koutou ia te Wiremu me ana hoa e mahi ana i waenganui ia koutou; Ko te ahua ano tena e taku mahi i roto i te hunga e noho mai ra i te pouritanga, he tohe kia riro mai o ratou ngakau, Me inoi atu koutou ki te Atua moku mo oku hoa ano hoki kia tukua mai tana kaha kia taea e matou te mahi kua tukua nei hei mahi ma matou. Na, amua ake nei, ki te mea ka ata kapi nga Whare Karakia i nga minita, tera pea kouteu e tuku mai i tetahi hei hoa mahi mo matou. He wahi ano tera he mahi ano tera ma te minita maori. E aku tuakana, teina, e whakapai atu ana ahau mo ta koutou maharatanga mai ki au. E whakapai ana ahau mo ta koutou karangatanga i a au kia haere mai ki konei, a he mea atu tenei naku ki a koutou kia inoi koutou kia rere atu ai i te Waimate te wai *ora* ki nga motu o Meranihia.

J. R. SELWYN,
Pihopa o Meranihia.

KO TE MAHA O NGA TANGATA O TE HAHİ MAORI O

Atirikonatanga o Te Waimate i Te Tau, 1876.

Ko Nga Minita Me Nga Kai Karakia Enei o Te Atirikonatanga o Te Waimate.

Takiwa o te Waimate;—Atirikona E. B. Karaka

Takiwa o Kaikohe:—Rev. M. Kapa.

Takiwa o Oruru.—Rev. R. W. Tangata.

Takiwa o Kaitaia:—Rev. J. Matiu

Takiwa o Ahipara:—Rev. R. Kamiti.

Takiwa o Parengarenga:— Rev. R. Paerata.

Takiwa o Hokianga:—Rev. P. Patiki.

Pakiwa o Paihia:—Rev. M. Taupaki.

Takiwa o Whangarei:—Rev. A. Whareumu.

Ko Nga Kohikohinga Enei i Te Atirikonatanga o Te Waimate i Te Tau 1876.

Ahipara.

Awanui.

Herekino.

Te Kao.

Kaikohe.

Kaitaia.

Kareponia.

Kawakawa.

Kororareka.

Kohumaru.

Mangakaahia.

Ohaeawai.

Otauā.

Ototoiti.

Paihia.

PakaRaka.

Paua.

Peria.

Punakitere.

Rangiawhia.

Rotokakahī.

Tapuetahi.

Waimate.

Kotahi Kau na W. Katene mo te tahua Minita.
He Kau me te Kawhe na H. Ianga mo te tahua Minita.

Waiparera.

Waimamaku.

Whangape.

Whangarei.

Whirinaki.

Nga moni kohikohi o te Takiwa o Hokianga mo te tahua Minita o Ahipara, £5 10s.

Title Page

Nga Mahi A Te Hui o Te Hahi Maori O Te Atirikonatanga o Te Waimate I Te Pihopatanga o Akarana.
I Noho Ki Kaikohe i a Hanuere 16, 17, 1878. Auckland: William Atkin, Church and General Printer,
High Street. 1878.

Nga Tangata o Te Minenga Tautahi o Te Hui Tuawh o Te Hahi Maori o Te Atirikonatanga o Te Waimate i Te Pihopatanga o Akarana.

KO TE PIHOHA O AKARANA TE UPOKO.NGA MINITA.

NGA MANGAI REIMANA.

I MINE te Hui o te Hahi Maori o te Atirikonatanga o te Waimate ki te Whare-karakia i Kaikohe, i a Hanuere 16, 1878. E rua rau nga tangata ki te karakia, e toru tekau ma rima i tango i te Hapa a te Ariki. Ko nga ohaohatanga £2 18s. 4d. i tukua hei apiti i nga moni utu i te perehitanga i nga mahi a te Hui. Muri iho i te karakia ka noho te Hui o te Hahi. Ka mutu ia te Pihopa te inoi mo te Hui, ka karangarangatia e ia nga ingoa o nga minita me nga mangai reimana; a ka kiia e ia he Hui e rite ana ki ta te ture i whakatakoto ai. Ko nga korero ena a te Pihopa ki te Hui.

E hari ana toku ngakau noku ka tae mai hei Upoko mo tenei Hui. He raruraru noku te tae ai au ki te Hui i mine ki Kaitaia i te tau kua pahure nei. Ekore au e pai kia ngaro atu au i nga Hui e rua; hei tino aitua i pa mai ki au, katahi au ka noho atu.

Me m#tua korero ahau i te mate nui kua pa mai ki te Hahi i te tau kua huri nei. E mamae nei ano o tatou ngakau ina maharatia taua aitua, he mate e kitea ana e nga tangata katoa o tenei Hui. Kua ngaro atu i o tatou kanohi to tatou hoa minita a Rev. Matiu Taupaki, ko ia tetahi o nga tino tangata o to tatou Hui. I nga tau maha kua pahure nei, kahore he mate i penei te nui; otira ehara i te mea e kore rawa atu ana nga tangata e mate ana i roto i te Ariki. Kahore nga Karaipiture tapu i whakaatu mai e pehea ana ranei nga mahi o a tatou hoa i te takiwa o te ra i mate ai tae noa ki te ra nui o te Whakawa. Ko wai ka matau? Tenei pea ratou te mahara mai ana ano ki nga mahi o a ratou hoa i mahue nei ki te ao, me te inoi ano ki te Matau mo tatou. Ahakoa tangohia atu e te Atua ana pononga ki a ia noho ai, e taea ano e ia te mea kia hira atu te whai huatanga o a ratou tikanga pai i waiho iho ai. Tenei nga tikanga o Matiu i kite ai ahau hei tauira mo te Hahi o tenei Atirikonatanga (1) Ko tana ngakau whakaiti i a ia, (2) Ko tana whakaro kore ki a ia ake, (3) Ko te anganga tonutanga o tana ngakau ki nga mea o te Wairua. E mea ana a Ihu Karaiti, "Ka koa te hunga ngakau m#haki." Ma te hunga ngakau m#haki ka riro mai ai nga ngakau o te katoa ki te Atua. Ki te kahore hoki taua ngakau m#haki e kore rawa ta tatou mahi e whai tikanga. He tangata a Matiu i arohaina nuitia e nga Pakeha me nga Maori o te takiwa o tona minitatanga. E mea ana te Karaipiture "Kotahi ano te toto i hanga e te Atua nga iwi katoa o nga tangata hei noho i te mata o te whenua" Mahi xvii. 26. I kitea ki a Matiu te *kotahitanga o te wairua o te hunga kua hanga houtia e te Atua* i roto ia Karaiti-Ihu, ahakoa Pakeha ahakoa Maori. Na ko tenei; "ahakoa mate ia e korero ana ano ia" ki a tatou. Ka mutu ki a Matiu.

Ahakoa e ahua ora ana taku ngakau i au e kite nei i te tokomahatanga o nga minita Maori e noho nei, kahore ano taku hiahia kia ata rite noa. E matau ana hoki ahau kahore ano etahi o nga hapu nui o tenei atirikonatanga i tu noa i te minita. Ma te tokomahaianga o nga minita ka kake ai te mahi o te Hahi. Ka whakapirititia nga rikona tokorima a te Ratapu e haere ake nei ki te Waimate.

Tenei te take i kore ai ahau i tae ki te Hui kua pahure nei, he haerenga noku ki te Hinota Nui, ara, ki te Runanga nui hei whakatakoto tikanga mo te Hahi o Niu Tireni. Kotahi nohoanga i nga tau e toru. Nga tangata o taua Hinota, ko nga Pihopa toko ono o Niu Tireni, Ko te Pihopa o Meranihia, me nga minita whiriwhiri, me nga reimana whiriwhiri o ia Pihopatanga o ia Pihopatanga. Kahore ano i nui te mahi o taua Hinota mo te taha ki te

Hahi Maori, otira e kakama ano ki te whakatakoto tikanga ina whai mahi. Kua takoto te tikanga o te Hinota Nui kia *rehitatia* nga tane kua rua nei tekau ma tahi o ratou tau, a ma aua tangata, ahakoa Pakeha ahakoa Maori, e pooti nga mangai reimana mo te Hinota Nui me nga Hinota Pihopatanga. Me m#tua tuhi to ratou whak#turanga he tangata ratou no te Hahi o Ingarani i Niu Tiren, katahi ka rehitatia. Ko Pepuere o ia tau o ia tau te marama kua whakaritea e te Hinota hei rehitatanga i nga ingoa.

E whakawhetai ana ahau ki nga kai-karakia o ia K#inga, o ia K#inga, mo te # o ratou ki ta ratou mahi. Ki te kahore hoki nga kai-karakia hei whakakapi i te turanga o nga minita he maha noa atu nga k#inga e noho karakia kore.

E hari ana ahau i te mea kua taea te £200 e nga tangata o Parengarenga hei hanga whare-karakia ma ratou ki te Kao. E aroha ana ahau ki a Rev. Rupene Paerata mo te tawhiti atu o tona K#inga i nga hoa minita. Me ngawari hoki tona iwi ki a ia.

Kei tawhiti te mahi a Rev. J. Matiu o Kaitaia ki te rapu, ki te whakaako, i nga tangata mo te mahi minita, inahoki he tamariki nana te tokomahatanga o nga minita o tenei Atirikonatanga. Ma te tika o te whakahaere o aua minita, ara o ana tamariki, ka whai haringa ngakau ia i tona koroheketanga. Kua puta te kupu ki a Rev. Renata Tangata kia haer#re ia ki te tirotiro i nga tangata o Mangamuka. E pouri ana au mo te kore minita mo Waimamaku, otira ekore pea e roa ka whakaritea he minita mo reira hui ki Taita. Ma Rev. Matiu Kapa, minita o Kaikohe, e tirotiro a Waimamaku i nga koata katoa, a ko Rev. Piripi Patiki hoki e haere ki reira i etahi taima. Ko Rev. Meinata te Haara kei Paihia hei whakakapi i te turanga o to tatou hoa o Rev. M. Taupaki, a ko taku inoi mona kia rereruati mai ki a ia te wairua o Matiu.

Ma Rev. A. Whareumu e tiki e tirotiro a Parirauewha inahoki ekore a Rev. Piripi Patiki e tae i runga i nga mate o tona Kaumatuatanga. E haere ano a Rev. F. T. Peka i etahi wahi, otira e puta whakauaua ana ia i ana mahi i te Wairoa.

E ora ana ahau i te mea ka oti i nga tangata o Kaikohe he whare pai mo to ratou minita. Ko taku mea e tino hiahia ai kia oti tetahi wharekarakia i nga tangata o Whangarei. Na, kotahi atu mea e takoto nei. Kia uaua koutou ki te tuku i a koutou tamariki ki nga kura, kia mohio ai ratou ki te korero ki te tuhituhi i te reo Pakeha; ki te kahore hoki ratou e matau, ekore ratou e tu tahi me nga Pakeha.

Whakaritea ana ko Rev. F. T. Peka hei kai tuhituhi i nga mahi o te Hui.

Hoake ana e nga mangai reimana nga korero mo nga moni kohikohi o a ratou takiwa.

I whakaaria e Rev. Piripi Patiki.

I tautokona e Rev. F. T. Peka.

He tikanga tenei mo nga minita katoa o tenei Atirikonatanga, kia tae tonu ratou ki nga kura tamariki i nga ra noa ki te whak#ko i nga tikanga o te Whakapono.

Whak#etia ana.

I whak#ria e Tamati Poa

I tautokona e Rev. M. Kapa.

- E tika ana ano kia irirüa a matou tamariki ki nga ingoa Maori a o matou tupuna, ahakoa kahore he ingoa Pakeha, me iriiri ki tera anake.
- E tika ana ano kia noho huihui nga tane me nga wahine i roto i nga Whare-karakia me pera me te Pakeha.
- Ko te tikanga pai ina koropiko i te Whare-karakia, kaua e tahuri ki muri, erangi me ahu atu ki mua, me tuturi nga turi.

Whak#etia ana.

I whak#ria e Rev. R. Tangata.

I tautokona e Rev. M. te Haara.

Kaua nga tikanga Maori e mahia ki runga i nga tamariki kohungahunga i mua o to ratou iriiringa, a hei muri ka kawea mai kia irüria. He tino mahi h# rawa tena, kia whakamutua rawatia taua tikanga Maori i roto i nga tangata Karaitiana.

Whak#etia ana.

I whak#ria e Rauna te Takanga.

I tautokona e Rev. M. Kapa.

He tono tenei ki nga Kai-perehi i te Paipera Maori kia whakanohoia nga upoko me nga rarangi rerenga ki nga taha, hei whakamarama i nga kupu.

Whakaetia ana.

I whak#ria e Rev. H. P. Tana.

I tautokona e Atirikona Karaka.

- Kia whakamutua te marena i te hunga kahore nei i ata rite o ratou tau.
- Ekorē e tika kia marenatia nga tangata iwi k#, kia matauria ra ano he tangata marena ranei, marena kore ranei.

Whak#etia ana.

I whak#ria e Rev. F. T. Peka.

I tautokona e Rev. P. Patiki.

Ma nga Hahiwatena o ia kainga o ia kainga e whakaatu ki te Minita, ua tae atu ia, i nga tamariki mo te iriiri.

Whak#etia ana.

I whakaria e Hare Napia.

I tautokona e Rev. R. Tangata.

Kia whakamaoritia mai etahi atu Himene he torutoru hoki no nga himene o nga Rawiri.

Whakaetia ana.

I whak#ria e Rev. R. Paerata.

I tautokona e Hemi Taitimu.

Kia whakatuturutia nga takiwa e tu ai nga Hui o te Hahi Maori kia rua anake; hei te takiwa o te Waimate me te takiwa o Kaitaia.

Whak#etia ana.

I whak#ria e Rev. R. Tangata.

I tautokona e Kingi Waiaua.

Ki Peria (Oruru) te Hui o te Atirikonatanga i te tau 1879 hei te 30 o Hanuere.

Whak#etia ana.

Ko Enei Nga Tikanga o Era Atu Hui e Mau Tonu Ana.

I.Mo NGA KURA RATAPU MO NGA TAMARIKI.

He whakahau tenei ki nga wahi katoa o tenei Atirikonatanga mo nga Kura tamariki i nga Ratapu kia tu tonu.

II.KAU A NGA WHARE-KARAKIA E WAIHO HEI WHARE-KURA RA NOA.

Ki te whakaaro o tenei Hui, ekore e tika kia waiho nga Whare-Karakia hei whare-kura i nga ra noa, engari me whaka-motuhake mo te Karakia anake; a me whakatu ano nga whare-kura. Ehara tenei tikanga i te pei i nga tamariki i nga kura, erangi he mea kia motu k# te Whare-Karakia, kia motu k# te whare-kura.

III.KIA AROHA NGA TANGATA KI NGA MINITA INA HAERERE.

Kia whai aroha nga tangata o tenei Atirikonatanga ki nga Minita ina haer#re ki nga kainga, kia tukua noatia te hoiho me te kai-arahi.

IV.Mo NGA MONI HAERERE A NGA MANGAI REIMANA.

Kia whak#ro nga tangata o nga Pariha ki o ratou Mangai Reimana, ki te whakaea i nga moni e pau ana ia ratou e haer#re ana ki nga Hui. Ko aua moni me tango i roto i nga Kohikohi, me kohi ra waho ranei.

V.Mo NGA TURORO KIA WHAKATURIA KI TE MINITA.

He kupu tenei ki nga tangata katoa o ia Pariha, o ia Pariha, mo nga turoro kia whak#turia mai ki te Minita; kia kaua e waiho kia takoto noa iho a taea noatia to ratou matenga, ka korerotia ki te Minita. He tino mea pouri tenei.

VI.KO NGA KAI-KARAKIA KIA WHAKAAROHIA E NGA TANGATA.

Kia whai whak#ro ano nga tangata ki o ratou Kai-Karakia ehara nei i te Minitia, ki te whakamama i a ratou.

VII.MO NGA TUPAPAKU.

E whakaae ana nga tangata o tenei Hui, ki puta ta ratou uaua ki te pehi i enei tikanga kino a te Maori mo nga tangihanga me nga nehunga tupapaku.

- Ko te tanu Kawhena kore.
- Ko nga tikanga Maori mo nga wahi kua waiho nei hei tanumanga tupapaku.
- Ko nga h#kari tangihanga, ara, ko te whakapaunga o nga kai a te pouaru ratou ko nga pani.
- Ko te waipiro i nga tangihanga me nga nehunga.
- Ko te ahua tapu o nga kai-tangotango i te tupapaku.

HE INOI MO TE HUI O TE HAHİ MAORI.

E te Atua kaha rawa, kua oti nei te whakakotahi e koe Tau hunga whiriwhiri katoa hei tinana mo Tau Tama, mo to matou Ariki, mo Ihu Karaiti: ki te huihui hoki o tangata ki tetahi wahi i runga i tona ingoa, kei reira ano Koe: Kia anga mai to whakaaro atawhai ki tenei wahi o To Hahi, manaakitia mai hoki matou, te Pihopa me nga Minita me nga Mangai o te iwi kua mine mai nei ki te rapu tikanga. Kia riro mai i a matou nga taonga maha a Tou Wairua Tapu, ara, te mahara, te mohio, te kaha, te aroha, me te ata whakaaro; kia whai tonu ai matou i roto i a matou mahi katoa ko Koe kia whakakororia, ko te pai o To iwi kia kake, ko Tou rangatiratanga kia whakanuia. Kei meatia tetahi mea e matou i runga i te tikanga totohe, i te whakapehapeha, i te mataku ranei i te tangata: kei he hoki a matou mahi i te whakaaro poka noa ake, i te hianga ranei o te tangata: engari kia ata whakatakotoria nga tikanga katoa e tupu pai ai To Hahi i roto i a matou; kia mahia ai e matou katoa nga mahi pai kua rite mai nei i a Koe hei mahinga ma matou; kia [*unclear*: whakakotahitia] ai matou katoa i roto i te whakapono, i te aroha; kia rite tahi ai hoki o matou whakaaro me o matou mangai ki te whakakororia i a Koe; ko Ihu Karaiti hoki to matou Ariki. *Amine.*

Ko Nga Minita Me Nga Kai-Karakia Enei o Te Atirikonatanga o Te Waimate.

Takiwa o te Waimate:—Atirikona E. B. Karaka.

Takiwa o Kaikohe:—Rev. M. Kapa.

Takiwa o Oruru:—Rev. R. W. Tangata.

Takuoa o Kaitaia:—Rev. J. Matiu.

Takiwa o Ahipara:—Rev. R. K#miti.

Takiwa o Parengarenga:—Rev. R. Paerata.

Takiwa o Hokianga:—Rev. P. K. Patiki.

Takiwa o Paihia:—Rev. M. te Haara.

Takiwa o Whangarei:—Rev. A. Whareumu.

Ko Nga Kohikohinga Enei i Te Atirikonatanga o Te Waimate i Te Tau 1877.

Ahipara.

Awanui.

Te Kao (Parengarenga).

Kaikohe

Kaitaia.

Kua tukua atu ena moni ki nga mea i Kohikohia ai.

Kaitaia (Ano).

Kareponia.

Kawakawa.

Kaihu.

Kororareka.

Kohumaru.

Mangakahia.

Matauri.

Ohaeawai.

Okaihau.

Ototoiti.

Otauā.

Mataraua.

Paihia.

Pakaraka.

Paua (Parengarenga).

Oromahoe.

Peria.

Punakitere.

Parapara.

Rangiawhia.

Parirauewha.

Rotokakahī.

Tapuetahi.

Waimamaku.

Wimate.

Waiparera.

Whangape.

Whangarei.

Whirinaki.

Title Page

Nga Korero A te Hui O Te Hahi Maori o nga takiwa O Hauraki, O Kaipara, O Waikato. I Te Pihopatanga O Akarana, I Huihui Ki Haurari I A Mei 20, 1878. Akarana: William, Atkin, Church And General Printer, High Street. 1878.

NGA MINITA.

- Rev. B. Y. Ashwell.
Kahai enei i tae ki te Hui.
- Rev. G. Maunsell.
- Rev. Heta Tarawhiti.
- Rev. Hohua te Moanaroa.
- Rev. W. Turipona.
- Rev. W. Pomare.
- Rev. V. Lush.

NGA MANGAI REIMANA.

No to [*unclear: ro*] o nga haora ka timata te karakia, taua karakia ko te Hapa Tapu; 27 i pa ki te Hapa; te kohikohi mo nga mea o te Hui.

No te 11 ka timata te karangaranga i nga ingoa o nga minita, o nga Mangai Reimana, koia ena i mua ake nei. Ko te Pihopa te tumuaki o te Hui; Nga minita i tae ake 5. Nga Reimana 13.

Mutu ake ka mea a te Pihopa kua tu te Hui, Na ka puta tana korero—: koia tenei.

Pai tonu ki ahau toku taenga mai ano ki tenei Hui o te Hahi o Hauraki, o Kaipara, o Waikato. I Muriwai tera Hui o te Hahi o enei takiwa i te Pepuere 1876; otia kihai i tae katoa ake nga tangata o taua Hui, na te mamao hoki o tera kainga, na te nui ano hoki o te utu mo te haerenga atu. Kihai i tu te Hui i te tau 1877, ta te mea i haere ke ahau ki te Hinota Nui, i te timatanga o taua tau, tera ano hoki etahi atu take o muri iho. Kahore he rawa e huia ai kia kotahi nga Hui o enei takiwa e toru, ko te tino mea e whaarohipa ko te mea e ata taea e nga tangata i karangatia ki aua Hui. Mehemea e hiahia ana koutou kia toru ano Hui mo enei takiwa e pai ana. Otiaa ko te tikanga tenei kia whakaritea te ki a te Hui o te Hahi i Muriwai, kia kaua e waiho ma nga Mangai ano e utu te mea e haere mai ai ratou. Kahore hoki ratou nei e haere kau mai i runga i ta ratou ake mahi engari i runga i ta te Hahi. Ma nga tangata o nga Pariha katoa te whakaaro mo tetahi moni ma nga Mangai ina ka haere mai ki nga Hui.

Taihoa ia e korero nga mea mo a mua me hoki te mahara ki nga mea o muri kua ngaro nei. Kua rongo pea te katoa ki te matenga o Pihopa Herewini i te 11 o nga ra o Aperira nei. Ahakoa te pohehe ai etahi ki ana mahi, me whakaae katoa mai tenei kupu aku, ara, he nui rawa tana aroha ki tenei iwi ki te Maori; na reira hoki, ana haererenga maha i nga oranganoatanga i nga awa, i nga koraha, i te moana, i nga teina teka, i te maiuiutanga, i te ngenge, he maha nga mataaratanga, i te mate kai, i te mate wai," &c. Kua tangohia e te Atua tenei pononga Ana i te Hahi i te ao nei, otiaa tenei te mea hei maharatanga ma nga whakatupuranga a te Maori e haere ake nei ara kia kaua e whaia tana ake e te tangata engari kia uaua i runga i te mahi a te Atua, hei whakakororia Mona. Tera ano hoki tetahi tangata ngakau nui ki te mahi i nga mahi pai i roto i te iwi Maori o tenei takiwa. I tangohia taua tangata ki roto ki te Hahi o te Karaiti i mua tata i tona matenga; otiaa no mua noa atu tana ata tohutohu i tana iwi i runga i te huarahi tika. Ko Te Moananui taua tangata. Na tana kupu ki a au i whakapuaretia ai tetahi whare kawakia i tona kainga i Ohinemuri; he maha atu ano hoki nga tohu i mohiotia ai tana hiahia kia mahi ratou tahi ko tana iwi ki te Atua.

Tenei nga mea e kitea ai kei te kake haere nga mahi a te Hahi i o tatou takiwa. Tuatahi, ko Waikato, kei reira a Te Ahiwera, a Heta Tarawhiti, a Hohua Moanaroa e whai whakaaro ana ki to tatou iwi. Kua whakapakia etahi tangata i Weraroa, i Taupiri hoki. Kua tae ano hoki a Heta Tarawhiti ki te karakia i Kopua; a tera e nui haere nga tangata hei mahinga mana ki Ngaruawahia. Pai tonu hoki te taenga mai o tetahi tangata o Kopua ki to tatou Hui inainei. Kua whakaukia hoki etahi tangata i Hauraki. Kua oti hokitetahi whare karakia te hanga ki Manaia, me tetahi ano ki Wharepapa i Kaipara; a mea ake tetahi atu ka hangaa ki Wharepapa kua kohikohia hoki etahi moni £102 hei hanga i tana whare. Kua tu ano hoki tetahi whare kura ki Kaipara.

Nga mea nui hei tirohanga ma te Hui nei ko te kuranga i nga tamariki; me te whakakorenga i te haurangitanga e kiaa nei ka nui kei Hauraki. E toru anake nga tamariki kei te kura i Parawai, a tera ano te rua tekau kahore nei e tae ki te kura. Ma te mohio ki te reo Pakeha e tika ai nga tamariki i runga i nga mahi Pakeha. Ma te kore rawa e pa ki te waipiro e mutu ai te haurangi a ma te hono tonu hoki ki tekura e tino taea ai te pehi tena mahi kino.

Ka huri tenei; ka whakaaetia ake enei ritenga e te Hui ara:

I.—Na Rev. W. Pomare raua ko Rev. W. Turipona.

E mihi ana te Hui nei ki te whakapuakanga a te Pihopa i te matenga o Pihopa Herewini, me tuku atu te mihi a te Hui nei, ki o tatou hoa i roto i a te Karaiti, engari rawa ki a Mata Herewini.

II.—Na Te Matete raua ko Rev. W. Pomare.

Kia tukua nga tamariki ki te kura otira ki nga kura e tata ana ki nga kainga Maori. Mo Waiheke ia tenei kupu.

III.—Na Rev. W. Pomare raua ko Hamiora.

Kia wehea te Hui o te Hahi Maori o Hauraki, o Kaipara i te tau kotahi; engari kia rua nga tau me whakakotahi ano te Hui o te Hahi.

IV.—Na Hamiora te Rakato raua ko Rev. Heta Tarawhiti.

E whakapai ana te Hui nei ki nga tangata o Hauraki, mo te whakakotahitanga, mo te atawhai hoki i nga manuwhiri.

HE PATAI ENEI.

I.—Na Rev. W. Turipona.

Mo nga kakahu o te whare karakia i Ohinemuri, kia pewheatia. Mea ana a te Pihopa me tuku mai ki te minita tiaki ai.

II.—Na Eruena Paerimu.

Mo nga moni ma te Minita tuatahi o Ngatiwhatua, kia whakaaturia mai. Kei nga moni i tua nei.

III.—Na W. Hughes.

Mo nga whenua i hoatu mo nga tamariki Maori kia whakaaturia mai; mo Punui tenei kupu. Mea ana a te Pihopa 870 eka o taua p#hi, kua retia, £100 i te tau, hei oranga tena ma nga tamariki o Waikato i te kura i Taurarua.

Nga Kai Whakaako.

Ko Nga Kohikohinga Enei O Kaipara, O Hauraki, I Nga Tau E Wha I Te 1874, 1875, 1876, 1877.

O Muriwai.

(Kahore nga moni i kohikohia i te tau 1877 i whakina ki te kai tuhituhi.)

O Te Muri.

O Waiheke.

O Wharepapa.

O Ongarahu.

O Hauraki.

Te Moni Minita O Hauraki.

O Kaipara (Ngatiwhatua).

O Manaia.

O Whakatiwai.

Ko nga moni enei i whakina mai e nga kai tiaki ki te kai tuhituhi kia,

G. Maunsell.

Title Page

Nga Mahi A Te Hui O Te Hahi Maori O Te Atirikonatanga O Te Waimate I Te Pihopatanga O Akarana. *I Noho Ki Peria ia Hanuere 23, 1879.* William Atkin, Church Printer, High Street. Auckland: 1879

**Nga Tangata O Te Minenga Tuarua O Te Hui
Tuawha O Te Hahi Maori O Te Atirikonatanga
O Te Waimate I Te Pihopatanga O Akarana.**

**KO TE PIHOPA O AKARANA TE UPOKONGA MINITAVen. E. B.
Karako, Atirikona o te Wimate.**

NGA MANGAI REIMANA.

I MINE te Hui o te Hahi Maori o te Atirikonatanga o te Wimate ki Peria i Hanuere 23, 1879. Ko te karakia timatanga he Whakaunga i nga tangata e 39. Muri iho ko te Kainga tahitanga Tapu, a 130 nga tangata i tango i taua Hakarameta. Ko nga kohikohi £ 6 os. 3d. i tukua mo nga mahi a te Hui. Ka mutu te Karangaranga i nga ingoa o nga tangata o te Hui, Ka kiia e te Pihopa, he Hui e rite ana ki ta te ture i whakatakoto ai. Ka mutu ia te Pihopa te inoi mo te Hui, ka korero ia i tana whaikorero.

Me m#t#a whakapai atu tatou ki te Atua Mona i arahi ora mai i te tokomahatanga o nga tangata o tenei Hui. Ahakoa he roa te whenua hei haerenga mai mo etahi o tatou ki nga Hui o te Hahi, ia tau, ia tau, tokowha anake e ngaro atu ana inaianei. Tokorua o nga minita kihai i tae mai, kotahi e raruraru ana i te maha o nga mahi o tona takiwa, ko tetahi e mate ana. Kotahi o nga reimana, ko Himiona Taura, ko to te Kawa Kawa, kua mate. Ko etahi hoki o nga Kai mahi tawhito o tenei wahi o te mara waina o te Atua kua tomo ki to ratou okiokinga. No nga ra o Aperira i te tau kua pahure nei i mutu ai te mahi o taua tangata rongo nui, o Pihopa Herewini. I timataia e ia tana mahi ki Niu Tirenki te pito whakararo o te motu. Ahakoa kotahi tekau nga tau o tona haerenga atu i konei hei Pihopa mo tetahi wahi o Ingaranga, kihai rawa i mutu tana mate nui ki te Hahi Maori. Ko te tinana i noho mai i tawahi, ko te wairua ia i konei tonu, a taea noatia te ra i mate ai ia. Ia ia e tata ana ki te mate ka puta ana kupu pai mo te Hahi Maori, me tana whakaaro hoki tera e tupu tenei Hahi. Me whakapai atu tatou ki to te Atua Ingoa tapu mo tana pononga pai, pononga pono, a me waiho ia hei tauira mo tatou, me te inoi atu ki te Atua kia tukua mai tona kaha kia ahei ai tatou te takahi i ona tapuae. Tetahi mea tika ma tatou ma nga minita o te Rongo pai kia mahara tonu ki a Pihopa Herewini, ki tana whakapaunga i tona kaha ki te mahi i te mahi i tukua nei ki a ia. Ko tana mea i whakauaua ai, ko te pai kia kake haere ki nga tangata katoa o tana Pihopatanga. Kahore ana

mea kia tohutohu ia ia ano, inahoki tae a e te ua e te awha te arai i ana haerenga ki ia Käinga ki ia Käinga. Ko tana mahi tonu tena i mua, i te taima e ruarua.. ana nga hoihoi, e kino ana nga huarahi. Tena ko tenei, i te mea kua tokomaha nei nga minita Maori, kua pai hoki nga ara, kaua rawa tatou e mangere ki te haerere ki te tirotiro i nga tangata katoa o a tatou takiwa. Tera ano tetahi o o tatou hoa kua tangohia atu ia tatou i te tau kua pahure nei, ara, ko te Paki. I hira ake i te wha tekau nga tau i whakaako ai ia i tenei wahi o te Pihopatanga. Ka pai kia whakanuia he whakamaharatanga kia te Paki, ko ia nei hoki te tahio nga kaiwhakamaori o nga Karaipiture. E kiia ana e nga mohio, he marama rawa atu etahi o ana wahi o te Karaipiture i whakamaori ai. Kahore he minita Maori hou o tenei tau. Tokotoru nga tangata kei te kura i Tipene, i haere atu ratou i tenei takiwa, a tera pea e kitea to ratou tika, to ratou matau e ahei ai ratou te tuku mai ki te minitatanga o te Rongopai. Hei konei ano ka tika ai taku whakahua i te uaua o Rev. J. Matiu ki te rapu, ki te whakaako hoki i nga tangata mo te minitatanga. E hari tahi ana tatou inaiane mo te taenga mai o te Matiu ki Peria nei, a ko ta tatou e hiahia ai mona kia roa te maunga o tona kaha kia mahia ai taua mahi pai. E ora ana hoki te ngakau ia tatou ka kite nei ia Rev. P. Patiki i waenganui ia tatou. E mihi ana tatou i te mea e nui haere ana te mate o ona kanohi. Na, ka iti haere nei te kaha o o tatou matua i roto ia te Karaiti, ko te mea tika ma te Hahi he whakamama i ta ratou mahi. Ka rapu noa te ngakau ma wai ra e whakakapi o ratou turanga, e tango i ta ratou mahi ? Tenei ano. He take e whakapai atu ai tatou ki te Atua nga taitamariki kua uru ki te mahi minita, a e whakataea e ratou te whai ngoitanga o o ratou matua. Na te pai noa iho o te ahua o nga tangata o Oruru i kitea ai te ngahau o Rev. Renata Tangata ki tana mahi. E toru tekau ma waru o ona tangata i whakaukia inaiane. Te kupu e hangai ana mo etahi o nga kahui o ia Kaainga o ia Kaainga e heparatia nei e o ratou minita, ko ta Paora; "he pouritanga koutou i mua, tena ko tenei he maramatanga koutou i roto i te Ariki" (Epeha v. 8). Otira ehara i te mea na nga minita anake i tahuri ai nga tangata whakakeke ki te rapu i ta te Atua i pai ai. Kotahi rau o nga kaikarakia o tenei Atirikonatanga e mahi ana, he mea tohutohu e nga minita me te kake' o te pai ki te Hahi. Me whakapai atu tatou ki ana kaikarapia utu kore mo to ratou uaua ki te mahi He mea pai kia haere mai nga kaikarakia ki nga minita ki nga kura kauwhau. He mea tena e tupu ai te matauranga o nga kaikarakia me nga minita Maori, ko to ratou haerenga ki ta ratou minita Pakeha ki te arataki tahi i nga Karaipiture. Na te hanganga i nga wharekarakia hou me te whakanuinga i nga whare tawhito i kitea ai te ngahau o nga minita me nga kaikarakia. Nui rawa atu taku hari i te otinga o te wharekarakia hou, o to te *Ripeka Tapu*, ki Parengarenga. Na te otinga o taua whare i kitea ai te ngakau hihihi ki te hoatu o te Aupouri kia whai kororia ai te Atua. He whare pai ano ia te wharekarakia tawhito o Paua otira ehara i te whare motuhake mo te karakia, inahoki he whare kura i nga ra noa. Na te Kawanatanga etahi o nga moni i hanga ai taua whare, na te iwi etahi; tena ko te whare hou na te iwi ake, a kua motuhia hei whare mo te Atua. Nui rawa taku hiahia kia haere atu ki Parengarenga ki te whakamotuhake I taua whare otira ekore e taea i te maha o aku raruraru. Kei te hanga hoki tetahi wharekarakia hou ki Waiparera, Hokianga. Ko tenei hoki ki Peria nei e whakanuia ana e ata whakaotia ana. Na ka tahuri nei koutou ki te hanga, ki te whakapai i nga wharekarakia, kia pera ano te hanganga houtanga me te whakapainga e te Wairua Tapu o nga ngakau o ia tangata, o ia tangata e tomo ana ki roto ki aua whare. E rongo ana ahau i te tokomaha o nga tamariki e haere ana ki nga kura Kawanatanga, na, ma nga minita me nga kaikarakia e akiaki nga matua kia tonoa tonutia, i nga ra katoa, nga tamariki ki te kura. Ma tena ka matau ai ratou ki te reo Pakeha e riro mai ai etahi atu mea e tu tahi ai nga Maori me nga Pakeha. E titiro ana ahau ki te pai o te kura o Peria, a e kitea ana te take o taua pai—ara, ko te ngahau me te pai o te kaiwhakaako. No muri mai o tera minenga o te Hui i tae mai ai nga Pukapuka inoi hou, ara nga Rawiri. Kua oti te whakatikatika nga kupu kihai i ata marama o te pukapuka tawhito. Te hunga na ratou i perehi ko te Komiti whakaneke i te mohiotanga Karaitiana. Tera pea te hunga taunga ki nga pukapuka tawhito e whakakino i nga mea hou ina kite i nga kupu i rere ke; otira e kore e roa ka paingia i te marama o nga kupu. Ka tahi ano te whakamaoritanga o te pukapuka inoi i tika. Tenei hoki kua whakahaua e nga Pihopa tokotoru o tenei motu etahi tangata hei whakamaori mai i etahi Himene hei whakamaha i nga himene Maori. He ki atu tenei naku ki tenei Hui kia rapua he tikanga e rehita ai nga tangata o te Hahi i o ratou ingoa. He mea whakatakoto e te Hinota Nui kia m#tua rehita nga tangata, katahi ratou ka ahei te whiriwhiri mema mo te Hinota Nui, mo te Hinota o te Pihopatanga ranei. Ki te ruarua nga tangata ma ratou e pooti nga mema Hinota ekore e tika te kii he mangai ratou no te nuinga o te Hahi. Erangi kia pa katoa ki te whiriwhiri katahi ka pono te mea he reo ratou no te Hahi. Ko taku inoi tenei;—kia tau iho te manaakitanga o te Atua ki tenei Hui kia meinga ai e Ia, ko a koutou tikanga e whakatakoto ai hei whakaneke i tana Rangatiratanga ki tenei wahi o te Pihopatanga.

Whakaritea ana ko Rev. Matiu Kapa hei kaituhituhi i nga mahi o te Hui.

No te 22 o Hanuere i hoake ai e nga mangai reimana nga korero mo nga moni kohikohi o a ratou takiwa.

I whakaaria e Rev. M. Kapa.

I tautokona e Rev. P. Patiki.

Kia tu nga Wharekarakia nui katoa i nga Rehita iriiri, marena tanumanga.

Whakaaetia ana.

I whakaaria e Kingi Waiaua.

I tautokona e Rev. P. Patiki.

Kia hohoro te whakamotuhake i nga whenua mo te Hahi, karauna karaati rawa, ka tuku ai ki nga Kaitiaki.

Whakaaetia ana.

I whakaaria e Kingi Waiaua,

I tautokona e Ihaka te Tai.

Kaua nga kohikohi o nga wharekarakia e meinga hei hoko kai mo nga Hui o te Hahi, erangi me ra waho he kohikohi mo ana mea.

Whakaaetia ana.

I whakaaria e Ihaka te Tai.

I tautokona e Rev. M. te Haara.

Ma te minita me tetahi tangata ke, ehara nei i te Hahiwatena, e titiro nga pukapuka kohikohi, e tatau hoki i nga moni o nga Pariha.

Whakaaetia ana.

I whakaaria e Ihaka te Tai.

I tautokona e Rev. M. te Haara.

Me whakapakeha nga mahi o te Hui, perehi rawa ki nga Nupepa, kia matau ai nga Pakeha ki ta te taha Maori e mea ai.

Whakaaetia ana.

I whakaaria e Rev. R. Kamiti.

I tautokona e Riwi Taikawa.

Kaua nga kaikarakia e pokanoa te nehu i te tupapakn i te mea e tata ana te minita. Kia whakaae ra ano te minita ka tahi te kaikarakia ka nehu.

Whakaaetia ano.

I whakaaria e Rev. R. Tangata.

I tautokona e Rev. R. Paerata.

Kaua te minita e tono i te moni mo te iriiri; otira ki te hiahia nga matua kia homai noa mai he mea ma te minita e pai ana kia tangohia e ia.

Whakaaetia ana.

I whakaaria e Reihana Tarahaea.

I tautokona e Ihaka Peneti.

Ki te takiwa o te Waimate te Hui o te Atitikonatanga i te tau 1880 hei te 18 o Hanuere.

Whakaaetia ana.

Ko Enei Nga Tikanga O Era Atu Hui E Mau Tonu Ana.

I. Mo NGA KURA RATAPU MO NGA TAMARIKI.

He whakahau tenei ki nga wahi katoa o tenei Atirikonatanga mo nga Kura tamariki i nga Ratapu kia tu tonu.

II KAUA NGA WHARE-KARAKIA E WAIHO HEI WHARE-KURA RA NOA.

Ki te whakaaro o tenei Hui, ekore e tika kia waiho nga Whare-Karakia hei whare-kura i nga ra roa, engari me whakamotuhake mo te Karakia anake; a me whakatu ano nga whare-kura. Ehara tenei tikanga i te pei i nga tamariki i nga kura, erangi he mea kia motu k# te Whare-Karakia, kia motu k# te whare-kura.

III.KIA AROHA NGA TANGATA KI NGA MINITA INA HAERERE.

Kia whai aroha nga tangata o tenei Atirikonatanga ki nga Minita ina haer#re ki nga kainga, kia tukua noatia te hoiho me te kai-arahi.

IVMo NGA MONI HAERERE A NGA MANGAI REIMANA.

Kia whak#ro nga tangata o nga Pariha ki o ratou Mangai Reimana, ki te whakaea i nga moni e pau ana ia ratou e haer#re ana ki nga Hui. Ko aua moni me tango i roto i nga Kohikohi, me kohi ra waho ranei.

V.Mo NGA TURORO KIA WHAKATURIA KI TE MINITA.

He kupu tenei ki nga tangata katoa o ia Pariha, o ia Pariha, mo nga turoro kia whak#turia mai ki te Minita; kia kaua e waiho kia takoto noa iho a taea noatia to ratou matenga, ka korerotia ki te Minita. He tino mea pouri tenei.

VI.Ko NGA KIA-KARAKIA KIA WHAKAAROHIA E NGA TANGATA.

Kia whai whak#ro ano nga tangata ki o ratou Kai-Karakia ehara nei i te Minitia, ki te whakamama i a ratou.

VII.Ko NGA MINITA KIA HAERERE KI TE TIROTIRO I NGA KURA.

He tikanga tenei mo nga minita katoa o tenei Atirikonatanga, kia tae tonu ratou ki nga kura tamariki i nga ra noa ki te whakaako i nga tikanga o te Whakapono.

VIII.KIA WHAKAMUTUA TE MAHI MAORI KI RUNGA KI NGA TAMARIKI.

Kaua nga tikanga Maori ki runga i nga tamariki kohungahunga i mua o to ratou iriiringa, a hei muri ka kawea mai kia iriiria. He tino mahi h# rawa tena; kia whakamutua rawatia taua tikanga Maori i roto i nga tangata Karaitiana.

IX.HE MAHI MA NGA HAHIWATENA.

Ma nga Hahiwatena o ia k#inga o ia k#inga e whakaatu ki te minita, ua tae atu ia, i nga tamariki mo te iriiri.

HE MIHI KIA MATA HEREWINI.

E to matou whaea aroha e Mata Herewini. Tena koe. He mihi atu tena na matou kia koe, ara, na te Hahi Maori o te Atirikonataoga o te Waimate, he maharatanga ake no o matou) ngakau ki to matou matua aroha kia Pihopa Herewini kua ngaro atu nei ki te wahi e okioki ai te hunga whakapono ki roto ki te Ariki, e pera ana me te kupu e k# ne#: "Ka hari te hunga e mate ana i roto i te Ariki; ae ra e ai ta te Wairua, kia okioki ratou i a ratou mahi."

E mohio ana hoki #na tamariki Maori katoa i konei i te nui o #na mahi i tenei motu puta noa atu ki nga motu o Meranihia taea noatia tona haerenga atu ki Ingarani, kahore ia i wareware ki te tuku iho i #na kupu poroporoaki ki #na tamariki Maori i te ra i haere atu ai ia i konei. Hei kona ra e to matou whaea aroha tatari atu ai ki te reo karanga iho mou, kia neke atu ki te wahi e noho mai ra to matou matua a Pihopa Herewini. Heoi ano a matou kupu mihi atu ki a koe.

Na te Hui o te Hahi Maori o te Atirikonatanga o te Waimate, i mine ki Peria, Oruru, i a Hanuere 23, 1879.

HE INOI MO TE HUI O TE HAHİ MAORİ.

E te Atua kaha rawa, kua oti nei te whakakotahi e koe Tau hunga whiriwhiri katoa hei tinana mo Tau Tama, mo to matou Ariki, mo Ihu Karaiti: ki te huihui hoki o tangata ki tetahi wahi i runga i tona ingoa, kei reira ano koe: Kia anga mai to whakaaro atawhai ki tenei wahi o To Hahi, manaakitia mai hoki matou, te Pihopa me nga minita me nga Mangai o te iwi kua mine mai nei ki te rapu tikanga. Kia riro mai i a matou nga taonga maha a Tou Wairua Tapu, ara, te mahara, te mohio, te kaha, te aroha, me te ata whakaaro; kia whai tonu ai matou i roto i a matou mahi katoa ko koe kia whakakororiatia, ko te pai o To iwi kia kake, ko Tou rangatiratanga kia whakanuia. Kei meatia tetahi mea e matou i runga i te tikanga totohe, i te whakapehapeha, i te mataku ranei i te tangata: kei he hoki a matou mahi i te whakaaro poka noa ake, i te hianga ranei o te tangata: engari kia ata whakatakotoria nga tikanga katoa e tupu pai ai To Hahi i roto i a matou; kia mahia ai e matou katoa nga mahi

pai kua rite mai nei i a Koe hei mahinga ma matou; kia whakakotahitia ai matou katoa i roto i te whakapono, i te aroha; kai rite tahi ai hoki o matou whakaaro me o matou mangai te whakakororia i a Koe; ko Ihu Karaiti hoki to matou Ariki. *Amine.*

Ko Te Maha O Nga Tangata O Te Hahi Maori O Te Atirikonatonga O Te Waimate I Te Tau 1878.

Ko Nga Minita Me Nga Kaikarakia Ena O Te Atirikonatanga O Te Waimate Ia Hanuere 23, 1879.

Takiwa o te Waimate:—Atirikona E. B. Karaka.

Takiwa o Kaikohe:—Rev. M. Kapa.

Takiwa o Oruru:—Rev. R. W. Tangata.

Takiwa o Kaitaia:—Rev. J. Matiu

Takiwa o Ahipara:—Rev. R. Kamiti.

Takiwa o Parengarenga:—Rev. R. Paerata.

Takiwa o Hokianga:—Rev. P. Patiki.

Takiwa o Paihia:—Rev. M. te Haara.

Takiwa o Whangarei:—Rev. A. Whareumu.

Ko Nga Moni Ena I Kohikohi a I Te Atirikonatanga O Te Waimate I Te Tau 1878.

Ahipara.

Awanui.

Kaikohe.

Te Kao.

Kaitaia.

Kareponia.

Kawakawa.

Kororareka.

Kohumaru.

Matauri.

Mangakahia.

Mangamuka.

Ohaeawai

Okaihau.

OTAUĀ.

Ototoiti.

Oromahoe.

Paihia.

Pakaraka.

Paua.

Parirauewha.

Parapara.

Peria.

Punakitere.

Rangiawhia.

Rotokakahi.

Taipa.

TAKAPAUKURA.

Waimamaku.

Waikare.

Waimate.

**Ko nea Kohikohi ena o te tau 1876 mo te tahua Whangai
Minita.**

Whangape.

Waiparera.

Whangarei.

Wikitoria.

Title Page

Nga Mahi A Te Hui O Te Hahi Maori O Te Atirikonatanga O Te Waimate I Te Pihopatanga O Akarana. *I Noho Ki Ohaeawai la Hanuere 14, 15, 1879.* William Atkin, Church Printer, High Street. Auckland: 1880

**Nga Mema o Te Minenga Tuatoru o Te Hui
Tuawha o Te Hahi Maori o Te Atirikonatanga o
Te Waimate I Te Pihopatanga o Akarana.**

**KO TE PIHOPA O AKARANA TE UPOKO.NGA MINITA.Ven. E. B.
Karaka, Atirikona o te Waimate.**

NGA MANGAI REIMANA.

I Mine te Hui o te Hahi Maori o te Atirikonatanga o te Waimate, hui ki te takiwa o Kaipara, ki Ohaeawai i Hanuere 14, 1880. I karakia ki te wharekarakia o *Mikaera*, a tango ana nga tangata o te Hui i te Hakarameta o te Kainga tahitanga tapu. Ko te ohaohatanga £5 Is. i tukua hei hanga i tetahi weteri mo te wharekarakia. Ka mutu te karangaranga i nga ingoa o nga tangata o te Hui, ka kiia e te Pihopa he Hui e rite ana ki ta te ture i whakatakoto ai. Ka mutu ia te Pihopa te inoi mo te Hui, ka korero ia i tana whaikorero.

E ora ana taku ngakau mo tatou ka mine tahi inaianei ki te rapu tikanga e neke ai, e kaha ai nga mahi a te Hahi. Ko etahi o tatou i haere mai i nga whenua tawhiti ara i Parengarenga, i Waiheke, i Kaipara. Ko te wahi e

moho nei tatou he pa whawhai i te tau 1845—Ko nga pakeha e whawhai ana ki nga Maori, ko nga Maori ki nga pakeha. Ko tenei me uru tahi tatou ki te whawhai atu ki to tatou hoariri ki te kino. E ora katoa ana nga minita i hui tahi ra tatou ki Oruru i 1879, a, e Mahi ana tenei ki tana wahi, tenei ki tana wahi. Ko etahi o nga minita i araia e te raruraru te tae mai ai. Me whakawhetai atu tatou ki te Atua mo tana mahi tohu ki te whakaroa i to tatou taima ki te ao hei mahinga ma tatou ki a ia. Na, kei ngoikore tatou a taea noatia te ra e karanga iho ai ia kia whakamutua te mahi, a kia tomo ki tona okiohinga. Kotahi o o tatou hoa kua tangohia atu i tana mahi i te tau kua pahure nei.—ko Reihana Tarahaea, kai karakia o te Waimate. Ki te mahi tikatia te mahi a te kaiwhakaako he nui noa atu te pai e tau iho ki a ia ake, a ka maharatia tonutia ia me ana kupu ina mate ia. E pouri tahi ana tatou mo te ngaronga atu o to tatou hoa o Rev. Piripi Patiki, inahoki he mate te take i kore ai i tae mai i Hokianga. He pai anake nga korero mo nga mahi o te Hahi o nga takiwa katoa o te Atirikonatanga nei i tukua mai ai o ratou Mangai ki tenei Hui. Ahakoa kahore ano ahau i kite noa i te maha o nga Iriiringa, o nga tangata kua rite mo te Whakaunga, ki taku whakarongo e Maha ana. Tokotoru nga tangata i noho ki Akarana ki te kura whakaako minita mo te Hahi i te tau 1879 a e pai ana nga korero mo ratou a o ratou kaiwhakaako. Ko a te Ratapu e haere ake nei whakarikonatia ai tetahi o aua tangata ki te Waimate, a he tono tenei naku kia tae katoa atu nga tangata o tenei Hui a taua ra. Otira kei mea tatou ko nga Iriiringa, ko nga Whakaunga ko nga Whakaminitatanga anake nga tohu e kitea ai e tupu ana te Hahi; kahore, ma te rite o nga mahi o ia tangata, o ia tangata, ki ta te Karaiti i whakahau ai e mohiotia ai te pono o te mahi ki te Atua. Whakatupuria a koutou tamariki ki runga ki te mohio, ki te wehi ki te Atua, whakaakona ratou ki nga Karaipiture kia whiwhi ai ratou ki nga tikanga e tau ai te pai whaka-te-ao te pai whaka-te rangi hoki. Te hunga tika ma ratou tenei mahi, ma nga matua ma nga minita, me whakaako ki te whare moa iho, ki te wharekarakia hoki—Ki taku matau e mangere ana te nuinga o nga matua ki taua mahi, na reira i kitea ai me whakaako nga tamariki ki nga mea o te Atua ki nga kura Kawanatanga. Kahore te Kawanatanga e riri ina whakaakona nga tamariki Maori ki nga Karaipiture ki nga kura. Koia ahau ka whakahau atu ai ki nga minita kia whaingakau ratou ki tena mahi, me nga matua hoki kia akiaki ratou i o ratou tamariki kia rongo ki nga akoranga o nga minita. Me ata whakarite e nga minita ratou ko nga kaiwhakaako kura, te taima hei taenga atu ma te minita ki te whakaako i nga Karaipiture. Ko ta nga minita e whakaako ai i te tuatahi ko ta te Pukapuka Inoi i whakaatu ai, ara ko nga kupu o te Whakapono Karaitiana, ko te inoi o te Ariki, me nga Ture kotahi tekau. Kahore he mahi i nui ake i tenei ma nga minita, a me titiro tatou kia rite te maha o nga minita kia taea ai tena mahi. E hari ana ahau mo te nuinga haeretanga o te Tahua whangai minita, e ata tiakina nei e nga kaitiaki i Akarana. No te tau kua pahure nei i tapiritia £10 mo te tau ki to ratou oranga. Kua homai hoki e nga kaitiaki tetahi moni hei whakamama i nga mea a nga minita e pau ana ia ratou e haerere ana ki nga Hinota. Ekore nga kaitiaki e ahei te homai moni ma nga reimana i roto i taua Tahua, otira tera pea e kitea he huarahi e puta ai he mea ma ratou. Ka nui taku whakapai atu ki nga kaikarakia mo te mau tonu o to ratou uaua ki te mahi; ki te kahore hoki ratou he maha nga wharekarakia e tu kau i nga Ratapu i te kore kaikarakia. E maha haere ana nga wharekarakia o tenei Atirikonatanga. Kua oti te wharekarakia hou ki Waiparera, Hokianga; a e hangaa ana to Oromahoe. Ko nga tangata o Kaikohe kua timata te mahi rakau mo tetahi wharekarakia hou mo ratou. E kohikohi ana nga tangata o te Rawhiti mo to ratou whare a meake pea timata te hanga. Kahore ano he wharekarakia ki Waikare ki Waiomio, a he tono tenei naku kia tahuri hoki ratou ki taua mahi. He whakamahara atu taku kia koutou kia tuhituhi koutou i o koutou ingoa ki te Rehita o te Hahi kia ahei ai koutou te pooti mangai reimana ma koutou. Ki te kahore te tangata e rehitatia e kore ia e ahei te uru ki te pooti mema Hinota, Hui Hahi Maori ranei. Ko Maehe te marama e rehita ai ia tau ia tau. Tenei ano nga kai kawe i te Rongo pai ki nga motu a Meranihia te whai mahara ana ki te Hahi Maori, inahoki.no te marama kua pahure nei i tae mai ai ta ratou kohikohi mo te Tahua whangai minita e £7. I tuhituhi au i tetahi panui maku ki nga minita, ki nga whakaminenga o ia wahi, o ia wahi hei whakaatu i te tikanga o te Tahua whakamahara mo Pihopa Herewini e kohikohia nei i teneiPihopatanga. I whai utu ano taku panui inahoki kau tukua mai he moni e nga takiwa o tenei Atirikonatanga. Ma te Atua e homai he hinengaro marama kia tatou kia kitea ai he tikanga e whai kororia ai Ia, e tau ai te pai mau tonu ki te Hahi Maori.

Whakaritea ana ko Rev. M. Kapa hei kaituhituhi i nga mahi o te Hui.

Hoake ana e nga mangai reimana nga korero mo nga moni kohikohi o a ratou takiwa.

I whakaaria e Atirikona Karaka.

I tautokona e Rev. M. Kapa.

He kupu whakawhetai tenei na te Hui o te Hahi Maori kia Mihi Wira mo te maha o ana ohaohatanga, me te mau tonu o tana aroha ki te Hahi Maori.

Whakaaetia ana.

I 'whakaaria e Akuhata Haki.

I tautokona e Tamati Poa.

Kia perehitia nga ingoa o nga Hahiwarena o ia k#inga o ia k#inga ki nga Mahi o te Hui o te Hahi Maori.

Whakaetia ana.

I whakaaria e Hemi Taitimu.

I tautokona e Rev. R. Tangata.

He kupu tono na te Hahi Maori ki nga kaumatau o te Hahi. Kia whakaaroa mai e koutou tenei hiahia o matou, ara kia whakaturia he Pihopa mo te Hahi Maori. Ko te take o tenei whakaaro a matou he nui no te taimaha o te mahi o te Pihopa o Akarana e mahi nui nei ia i ana mahi i roto i te Hahi Pakeha i te Hahi Maori hoki; a, na te nui o ana mahi i kore ai e taea e ia te haere tonu ia tau, ia tau ki roto ki te Hahi Maori. No mua, no nga ra o Pihopa Herewini ka kitea he taimaha rawa o taua mahi i roto i nga wehenga e rua i te Pakeha, i te Maori—a, tae noa iho nei ki a Pihopa Kaui. Heoi kei runga ano i aia e pehi ana taua pikaunga nui. Koia matou ka whakaputa atu nei i tenei whakaaro ki a koutou, ki nga kaumatau o te Hahi, kia whiriwhiria mai e koutou tena kupu a te Hahi Maori.

Whakaetia ana.

Hoake ana e Tamati Poa he Pitihana na Heta te Haara kia motuhia atu a Ohaeawai i te Pariha o te Waimate, a kia honoa ki to Mangakaahia. Tukua ana taua pitihana ki tetahi komiti whiriwhiri, a muri iho,

I whakaaria e Atirikona Karaka.

I tautokona e Ihaka te Tai.

E whakaae ana tenei Hui ki te tona o te pitihana o Heta te Haara kia motuhia atu a Ohaeawai i te pariha o te Waimate a kia honoa ki to Mangakaahia.

Whakaetia ana.

I whakaaria e Rev. M. Kapa.

I tautokona e Rev. R. Paerata.

Ki te whakaaro o tenei Hui, tenei te tikanga pai mehemea ka taea; ara,—kia huihui nga Hui o te Hahi Maori o te Pihopatanga o Akarana ki te wahi kotahi i nga tau e toru.

Whakaetia ana.

I whakaaria e Hami Pikimaui.

I tautokona e Rev. H. P. Taua.

Ko Pepuere te marama pai mo nga Hui o te Hahi, a me whakarere a Hanuere.

Whakaetia ana.

I whakaaria e Rev. R. Paerata.

I tautokona e Rev. R. Kamiti.

Me huihui nga weteri o ia pariha o ia pariha ki te titiro i nga moni o a ratou pariha i nga koata katoa. Kia rua nga Ratapu e panuitia ai aua huinga.

Whakaetia ana.

I whakaaria e Rev. R. Kamiti.

I tautokona e Piriwaata.

Hei Ahipara te Hui o te Hahi a te tau 1881 hei a Pepuere 17.

Whakaetia ana.

Ko Enei Nga Tikanga O Era Atu Hui E Mau Tonu Anu.

I. Mo NGA KURA RATAPU MO NGA TAMARIKI.

He whakahau tenei ki nga wahi katoa o tenei Atirikonatanga mo nga Kura tamariki i nga Ratapu kia tu tonu.

II KAUA NGA WHARE-KARAKIA E WAIHO HEI WHARE-KURARA NOA.

Ki te whakaaro o tenei Hui, ekore e tika kia waiho nga Whare-Karakia hei whare-kura i nga ra roa, engari me whakamotuhake mo te Karakia anake; a me whakatu ano nga whare-kura. Ehara tenei tikanga i te pei i nga

tamariki i nga kura, erangi he mea kia motu k# te Wharekarakia, kia motu k# te whare-kura.

III.KIA AROHA NGA TANGATA KI NGA MINITA INA HAERERE.

Kia whai aroha nga tangata o tenei Atirikonatanga ki nga minita ina haer#re ki nga kainga, kia tukua noatia te hoiho me te kai-arahi.

IV.MO NGA MONI HAERERE A NGA MANGAI REIMANA.

Kia whak#ro nga tangata o nga Pariha ki o ratou Mangai Reimana, ki te whakaea i nga moni e pau ana ia ratou e haerere ana ki nga Hui. Ko aua moni me tango i roto i nga Kohikohi, me kohi ra waho ranei.

V.MO NGA TURORO KIA WHAKAATURIA KI TE MINITA.

He kupu tenei ki nga tangata katoa o ia Pariha, o ia Pariha, mo nga turoro kia whak#turia mai ki te minita; kia kaua e waiho kia takoto noa iho a taea noatia to ratou matenga, ka korerotia ki te minita. He tino mea pouri tenei.

VI.KO NGA KIA-KARAKIA KIA WHAKAAROHIA E NGA TANGATA.

Kia whai whak#ro ano nga tangata ki o ratou Kai-Karakia ehara nei i te minita, ki te whakamama i a ratou.

VIIKO NGA MINITA KIA HAERERE KI TE TIROTIRO I NGA KURA.

He tikanga tenei mo nga minita katoa o tenei Atirikonatanga, kia tae tonu ratou ki nga kura tamariki i nga ra noa ki te whakaako i nga tikanga o te Whakapono

VIII.KIA WHAKAMUTUA TE MAHI MAORI KI RUNGA KI NGA TAMARIKI.

Kaua nga tikanga Maori ki runga i nga tamariki kohungahunga i mua o to ratou iriiringa, a hei muri ka kawea mai kia iriiria. He tino mahi h# rawa tena; kia whakamutua rawatia taua tikanga Maori i roto i nga tangata Karaitiana.

IX.HE MAHI MA NGA HAHIWATENA.

Ma nga Hahiwatena o ia k#inga o ia k#inga e whakaatu ki te minita, ua tae atu ia, i nga tamariki mo te iriiri.

X.HE REHITA IRIIRINGA, MARENA, TANUMANGA.

Kia tu nga Wharekarakia nunui katoa i nga Rehita iriiringa marenatanga tanumanga.

XI.NGA WHENUA MO TE HAHİ.

Kia hohoro te whakamotuhake i nga whenua mo te Hahi, karauna karaati rawa, ka tuku ai ki nga kaitiaki.

XIINGA KOHIKOHI O NGA WHAREKARAKIA.

Kaua nga kohikohi o nga Wharekarakia e meinga hei hoko kai mo nga Hui o te Hahi, erangi me ra waho he kohikohi mo aua mea.

XIII.KAI TITIRO I NGA MONI.

Ma te minita me tetahi tangata ke, ehara nei i te Hahiwatena, e titiro nga pukapuka kohikohi, e tatau hoki i nga moni o nga paraha,

XIV.TE TIKANGA MO TE NEHU TUPAPAKU.

Kaua nga Kaikarakia e pokanoa te nehu i te tupapaku i te mea e tata ana te Minita. Kia whakaae ra ano te minita ka tahi te Kaikarakia ka nehu.

XV. MONI MO TE IRIIRI.

Kaua te minita e tono i te moni mo te iriiri: otira, ki te hiahia nga matua kia homai noa mai he mea ma te minita e pai ana kia tangohia e ia.

HE INOI MO TE HUI O TE HAHİ MAORI.

E te Atua kaha rawa, kua oti nei te whakakotahi e koe Tau hunga whiriwhiri katoa hei tinana mo Tau Tama' mo to matou Ariki, mo Ihu Karaiti: ki te huihui hoki o tangata ki tetahi wahi i runga i tona ingoa, kei reira ano koe: Kia anga mai to whakaaro atawhai ki tenei wahi o To Hahi, manaakitia mai hoki matou, te Pihopa me nga minita me nga Mangai o te iwi kua mine mai ki te rapu tikanga. Kia riro mai i a matou nga taonga maha a Tou Wairua Tapu, ara, te mahara, te mohio, te kaha, te aroha, me te ata whakaaro; kia whai tonu ai matou i roto i a matou mahi katoa ko koe kia whakakororiatia, ko te pai o To iwi kia kake, ko Tou rangatiratanga kia whakanuia. Kei meatia tetahi mea e matou i runga i te tikanga totohe, i te whakapehapeha, i te mataku ranei i te tangata: kei he hoki a matou mahi i te whakaaro poka noa ake, i te hianga ranei o te tangata: engari kia ata whakatakotoria nga tikanga katoa e tupu pai ai To Hahi i roto i a matou: kia mahia ai e matou katoa nga mahi pai kua rite mai nei i a Koe hei mahinga ma matou; kia whakakotahitia ai matou katoa i roto i te whakapono, i te aroha; kai rite tahi ai hoki o matou whakaaro me o matou mangai te whakakororia i a Koe; ko Ihu Karaiti hoki to matou Ariki. *Amine.*

Ko Te Ma.Ha O Nga Tangata O Te Hahi Maori O Te Atirikonatanga O Te Waimate I Te Tau 1879.

Ko Nga Minita Me Nga Kaikarakia Ena O Te Atirikonatanga O Te Waimate Ia Hanuere, 1880.

Takiwa o te Waimate:—Atirikona E. B. Karaka.

Takiwa o Kaikohe:—Rev. M. Kapa.

Takiwa o Oruru:—Rev. R. W. Tangata.

Takiwa o Kaitaia:—Rev. J. Matiu.

Takiwa o Ahipara:—Rev. R. Kamiti.

Takiwa o Parengarenga:—Rev. R. Paerata.

Takiwa o Hokianga:—Pev. P. K Patiki.

Takiwa o Paihia:— Rev. M. te Haara.

Takiwa o Whangarei:—Rev. A. Whareumu.

Takiwa o Kaipara:— Rev. F. T. Peka.

Ko Nga Moni Ena I Kohikohi A I Te Atirikonatanga O Te Waimate I Te Tau 1879.

Ahipara.

Anatioka.

Kaikohe.

Kaihu.

Kaitaia.

Te Kao.

Kapehu.

Kareponia.

Kawa Kawa.

Kohumaru.

Kororareka.

Matauri.

Mangakahia.

Ohaeawai.

Okaihau.

Oromahoe.

Paihia.

Pakaraka.

Paua.

Parapara.

Peria.

Punaakitere.

Rangiawhia.

Rotokakahi.

Taipa.

Takapaukura.

Tapuetahi.

Touwai.

Waimamaku.

Waikainga.

Waimate.

Waiparera.

Whangape.

Wikitoria.

Ingoakore.

Title Page

Nga Korero A Te Hui O Te Hahi Maori O Nga Takiwa O Hauraki, Me Waikato. I Te Pihopatanga O Akarana, I Huihui ki Hauraki I a Maehe 8, 1880. Auckland: William Atkin, Church Printer, High Street. 1880.

Nga Tangata o te Hui. O Te hahi O Nga Takiwa, O Hauraki, O Kaipara, O Waikato, TeTumuaki Ko Te Pihopa.

NGA MINITA,

- Rev. B. Y. Ashwell.
- Rev. Heta Tarawhiti.
- Rev. Hohua te Moanaroa.
- Rev. W. Turipona.
- Rev. V. Lush.

NGA MANGAI REIMANA.

Kihai enei i tae mai ki te Hui.

I TU te Hui ki Hauraki i te Mane te 8 o Maehe. I huihui katoa ki te whare karakia i Mataparu mo te karakia timatanga i te ata o te Ratapu te 7 o Maehe, ka mutu te karakia mo te ata ka tae ake te Pihopa, i te tekau ma tahi, ka karakia, taua karakia ko te Hapa Tapu, me te whakapakanga ringaringa. Ko te timatanga o te Karakia Hapa Tapu i a Rev. Heta Tarawhiti minita o te Takiwa o Waikato, ko te Tuhihu i a Rev. W. Turipona minita o te Takiwa o Hauraki. I reira hoki a Rev. Hohua Moanaroa minita o te Takiwa o Waipa, i a ia hoki te kauwhau i te karakia o te ata, ko te kauwhau a Te Pihopa no te Rongopai mo taua ra (te Ratapu tuawha o Reneti) i a Hoani vi. 11. *Ka tuwha atu ki nga akonga, a na nga akonga ki te hunga i noho ra;* i tohutohungia e ia, ko te mea tika kia marama nga ritenga mo te whakahaaere i te mahi o te Hahi, kia uru katoa hoki te nuinga hei hoa mahi, i whakaaturia hoki e ia nga mahi hei mahi ma te nuinga, haunga nga mahi ma nga minita. Ko te kohikohi i taua ra i tukua mo nga raruraru o te hui. I tu te Hui o te Hahi ki te roro o te whare whakairo a Te Hotereni Taipari i te 9 o nga haora o te mane te 8 o nga ra o Maehe. Ka mutu te karangaranga a Te Pihopa i nga ingoa o nga mema o te hui. Ka kiia e ia kua tu te hui. Ka mutu te karakia, ka puta tana kerero, tokowha nga minita i reira, tekau ma wha nga Mangai Reimana. Ko te Paki i whakaturia hei kaituhituhui hei kaiwhakamaori hoki mo te Pihopa. Ko Rev. W. Turipona hei kaitiaki mo nga moni. Ko nga kupu timatanga o te korero a te Pihopa he whakaatu i nga take me nga ritenga o te hui o te Hahi. I te hui i te tau 1878 ko nga Takiwa o Hauraki, o Kaipara, o Waikato, me Waitemata i hui tahi ki Hauraki; otira i tenei hui kahore i tae mai nga mema mo Kaipara no te mea kua

whakaurua to ratou takiwa ki te Akirikonatanga o te Waimate i runga i to ratou hiahia ake. Ka whakaaetia hoki e te Pihopa ta nga whakaminenga me nga minita i pai ai; a te otinga pea o te reriwe o Hauraki ki Waikato, me to Waikato ki Kaipara tera pea ka kitea ka pai kia tu te Hui ki tetahi wahi ke atu, pera hoki me tera ki te Waimate: ko nga mahi ma te Hui he mahi nunui anake. Kahore e mahi huhuakore mehemea ka uru tahi ratou ki te whiriwhiri, ki te whakakaha tetahi i tetahi, kia kaha ai ki te mahi i te mahi o te Hahi, ki te huhuti i nga pakiaka o te kino, ki te rui i nga purapura pai o te pono a te Atua. Ma te awhinatanga anake a te Wairua Tapu ka muta ai te mahi a te tangata i nga mahi kikino, ka mohio ai ia ki te mahi i nga mahi papai. Engari ko ta te tino kai mahi i pai 'ai kia uru tahi te Hahi me te hunga whakapono katoa kia mahi tahi me ia hoki i tana mara. Na i runga i tenei mahi me tahuri o tatou maharatanga i te tuatahi ki nga reme o te kahui a Te Karaiti, ara ki nga tamariki o nga kainga o nga mema o te hui. Me mahi nui nga matua, nga minita, me era atu kaiwhakaako ki te whakaako i nga tamariki kia mohio ai ratou ki te korero i te kupu a te Atua, me ako hoki ratou ki te korero Pakeha, ki uru ai hoki nga taitamariki ki te whakahaere i nga mahi Kawanatanga, me era hoki o ratou e mahara ana ki te mahi o te Hahi. Ko te tuarua o nga putake korero a te Pihopa hei whakanui haere i te mahi o te Hahi, he whakatu Kai-karakia Reimana, i te Takiwa o te Waimate tera i tae ki te kotahi rau nga Kai-karakia Reimana e mahi ana i runga i te tohutohu a nga minita, na i te mea e noho takitahi haere ana nga tangata o enei wahi, ara o Hauraki, o Waikato, me Karamaene, ma taua tikanga nei anake e taea ai te whakahaere te mahi o te Hahi. Ko nga tangata katoa kua hoatu i o ratou ngakau ki te Atua me tahuri ki te mahi i tenei mahi, ka tau ai te manaakitanga ki runga ki a ratou ki ta ratou mahi hoki. E rua nga putake i homai e tera ki te Waimate hei kawenga mai ma te Pihopa ki tenei huihui.

I.

Kia tukua atu ki te Hinota nui (meake nei ka tu ki Christchurch) kia whakaritea tetahi atu Pihopatanga mo te Takiwa Pihopa o Akarana, kia tu ai tetahi atu Pihopa hei mahi ki te Hahi Maori anake.

II.

Kia whiriwhiria me kore ranei e pai kia whakaturia tetahi Hinota nui mo te Hahi Maori, kia kotahi nohoanga o taua Hinota nui i roto i te toru tau, ko nga whakaminenga katoa o roto o tenei Pihopatanga me whai mema i roto i taua Hinota.

I whai kupu ano hoki te Pihopa mo te whakapanga ringa me te whakaunga i Parawai i te ratapu ara i te 7 o nga ra o maehe me tana pai hoki mo te mea i haere tahi mai i tona taenga mai tetahi o nga Mihinare kaumatua o te Hahi, mo te Ahiwera tenei kupu, i tae mai hoki ia ki tenei whenua i te tau 1835, me tana mahi tonu taea noatia tona koroheketanga kia tau ai te manaakitanga a te Runga Rawa ki nga Maori o Waikato, a e kaha tonu nei tona ngakau ki te mahi i runga i te kaha e homai e te Atua ki a ia, a taea noatia te mutunga o ona ra.

I puta ano te kupu whakapai a te Huihui ki te Pihopa mo ana kupu me ta ratou hiahia kia taia ki te pukapuka o nga korero o te Hui. I noho a Te Raihi minita o Hotereni me te Rara Kai-karakia reimana o reira ano ki te nohoanga o te Hui, he mea whakaae na te Hui. No te mutunga o nga korero mo nga moni kua riro atu a kua pau hoki te whakahaere e nga komiti o te Hahi ka whakaaetia katoatia enei ritenga kahore he tangata kia Kotahi.whakahe.

I.

He mea pai kia whakaturia tetahi atu Pihopa hei hoa mo te Pihopa o Akarana a kia tau ana mahi ki te Hahi Maori anake.

II

Kia whakamana te kupu a te Hinota o te Waimate, ara; kia whai kupu ki te Pihopa kia whakaturia tetahi Hinota nui mo te Hahi Maori o tenei Pihopatanga, ko te hui tuatahi me tu i a Maehe 1881, a kia pau nga tau e toru a muri atu hei reira ka tu ano.

III.

Kia whai kupu ki nga kai tiaki o te whenua i Kohanga mehemea ranei kahore ano he moni reti i puta atu kia ratou mo taua whenua, a mehemea kahore ano, he aha te take i kore ai.

IV.

Kia kaha te mahi a nga mema katoa o te Hui kia whakaturia he kura Ratapu ki nga kainga katoa, a kia tahuri ki te Whakaako.

V.

Kia puta he kupu ki nga tangata o Whakatiwai kia kohikohia e ratou he moni mo tetahi minita hei minita haereere atu ki reira.

VI.

Kia tukua atu he kupu ki te Komiti ta paipera kia taia he Paipera Maori me nga whakaatu rarangi.

VII.

Kia puta te kupu aroha a tenei Huihui kia Te Hotereni Taipari i runga i tona mate, me ta ratou whakapai mo tana homaitanga i tana whare whakairo hei whare mo te Hui.

VIII.

Kia hoatu he kupu ki nga kai-tiaki o te moni o te Hahi Maori ma ratou e utu te taanga o nga korero o te Huihui.

IX.

Kia puta te kupu whakapai a te Huihui mo te whakamanu-whiritanga a nga tangata o Hauraki i tenei Hui.

X.

Kia puta te kupu whakapai a te Huihui kia E. W. Paki mo tana mahi tuhituhi i nga korero o te Huihui.

No te tahi o nga haora ka mutu te Huihui ka mahora te kai, he mea whakatakoto i runga i ta te Pakeha tikanga, i roto i te whare Runanga no te rua o nga haora ka tahuri ano te Huihui ki te mahi, no muri iho o te toru ka mutu te Hui. Ka karakiatia e te Pihopa, ka kiia e ia kua mutu tenei nohoanga o te Hui. I whakaaee a Te Paki mana e tuhituhi nga korero o te Huihui kia perehitia.

Ko Nga Moni Kohikohi O Manaia.

Ko Nga Moni Kohikohi O Te Whaeekarakia i Mataparu Hauraki.

Heoti ano nga moni i whakaaturia ki te kai tahituhi ki a.

E. W. Puckey.

Title Page

Nga Mahi A te Tuarua O Nga Hui Nui O Te Hahi Maori O Te Pihopatanga O Akarana. I Noho Ki Paihia, Peiawhairangi, Ia Maehe 26, 27, 1884. Akarana: I Perehitia E Wiremu Atakini, Hai Tiriti. 1884.

Nga Mema o Te Tuarua o Nga Hui Nui o Te Hahi Maori o Te Pihopatanga o Akarana, Ko TE PIHOPA O AKARANA TE UPOKO.

Atirikonatanga o te waimate.Nga Minita.Ven. E. B. Karaka,

Atirikona.

Nga Mangai Reimana.

Atirikonatanga o waitemata.NGA MINITA.

Nga Mangai Reimana.

Atirikonatanga o Waikato.NGA MINITA.

Kahore he Mangai Reimana.

I TE Wenerei, Maehe 26, 1884, i te 10 o nga haora ka whakapuaretia te Hui ki te Wharekarakia i Paihia, a whakarikonatia ana a Hemi Kingi Taitimu. Nga tangata i te karakia 150, nga tangata i tango i te Hapu Tapu 78. Te ohaohatanga, £4 6s. 7½d., i tukua mo te perehitanga o nga Mahi o te Hui.

I mine te Hui i te 2 o te karaka ki te Whare Runanga a Ngapuhi i te Tiriti o Waitangi. Ka mutu ia te Pihopa te karangaranga i nga ingoa o nga mema, ka kiia e ia he Hui e rite ana ki ta te ture i whakarakoto ai; a muri iho ka inoi. Ko te whaikorero tena a te Pihopa:—

He take haringa ki au tenei minenga o te Hui Nui o te Hahi Maori. Ko te toru tenei o nga tau i muri iho i te Hui ki Maramatawhana i te tau 1881; a he maha nga mea hou ki te Hahi o Niu Tireni o ena tau. He maha no aku raruraru te tae tonu ai au ki nga Hui o ia Atirikonatanga o ia Atirikonatanga; otira ekore au e waiho i tetahi mea iti hei arai i au i nga Hui nui o te Hahi Maori o tenei Pihopatanga. Ahakoa e ahuareka ana au mo to tatou tokomahatanga inaianei, ekore au e huna i taku pouri mo te ngaronga atu o etahi, ara o te hunga i tino hiahiaitia e au kia tae mai. Kahore he kupu whakahe mo te nohonga atu o to tatou hoa Kaumatua o Rev. J. Matin, kua ekengia hoki ia e nga ngoikoretanga o te korohetetanga, a ekore e tika kia whakahengia ia mona te haere mai i Kaitaia; otira ahakoa ngaro atu tona tinana e puta ana ona inoi mo tatou. Na te mate o tetahi o nga tamariki o Rev. R. Kamiti i noho atu ai ia. Toko toru atu o nga minita kei te ngaro, ara, ko nga minita tokorua o Waikato me to Whangarei. Kahore ano i tae mai he whakaatu i te take i noho atu ai ratou. He tikanga he tena, kia noho atu nga tangata i whiriwhiria e te iwi hei mangai ma ratou ki tenei Hui. Hei tino take e noho atu ai ka marama te noho atu, erangi me whakaatu mai ki te Tumuaki te mea i ngaro atu ai; Na, whakarongo marire mai;—he runanga tenei Hui no te Hahi Maori o te Pihopatanga o Akarana puta noa i ona rohe katoa hei whakatakoto tikanga mo nga tangata Maori katoa o te Hahi; na kona te tika ai kia ngaro atu nga tangata i whakaritea e te iwi kia uru ki taua runanga. Ma te ata whakaatu e tenei e tenei o nga mema i nga raruraru, i te ahua ranei o nga mahi, i etahi atu mea ranei o o ratou paroha, ka rawe ma te Hui e hurihuri i ana raruraru, aha noa ranei, e rapu tikanga e ora ai aua mate. He Pihopatanga nui tenei, he maha ona takiwa Maori, na kona i pai ai kia homai ma te tokomaha e tirotiro te ahua o te Hahi Maori, kei amuamu etahi kei ki na te hunga toru toru i whakatakoto i nga tikanga ma te hunga tokomaha.

No te tau kua pahure nei i mutu ai te omanga i tenei ao o Rev. B. Y. Ahiwera, i tomo ai ia ki tona okiokinga. E tata ana ki te 50 nga tau ona i mahi ai ki tenei mara, he mea timata ki Paihia nei. Tokorua o nga minita Maori he tamariki nana, a nana i kura mo te minitatanga. Tenei ano te noho nei i waenga nui ia tatou tetahi o nga whanaunga o te Ahiwera, ara, a Rev. J. Paama. He hoa mahi a te Paama na Pihopa Herewini ki te kawe i te Rongopai ki nga motu, a ko etahi o koutou e mohio ana ki a ia. Tera atu etahi tangata whaiingoa o te Hahi kua watea i te taimaha o te tinana i muri iho i tera o a tatou Hui. Ko o tatou hoa ko Hemi Tautari o Tauraarere raua ko Tamati Ho o Matauri. I neke ake i te 40 nga tau i tu ai a Tamati hei kaikarakia mo tana iwi. O te hunga katoa kua moe i roto i a te Karaiti, kihai te aroha o tetahi i hira ake i ta Mere Ana Matenga, pouaru a Ta Wiremu Matenga. Kahore tetahi o nga hoa o te Pihopa i rite ki a te Matenga te kaha ki te tautoko i nga tikanga e neke ai te Hahi Maori. Mei whakaroaina nga ra o Reri Matenga kua oti i a ia te whakamaori i tetahi pukapuka whakamarama i etahi o nga mea o te Whakapono. i whakaae hoki tetahi o nga komiti mahi pukapuka kia perehitia noatia, otira kihai i oti te whakamaori e Reri Matenga ka roknhanga e tona matenga. Ehara ta te Matenga aroha ki te Hahi Maori i te mea hangahanga noa iho, inahoki e kiia ana, i wiratia e ia nga moni £3000 hei whangai i nga minita Maori o tenei Pihopatanga. Ko tana hoki i tino hiahia ai kia maha nga minita Maori, a kia neke ake te mohiotanga o te hunga e akona ana hei minita. Mehemea kei te ora ia, ka ora tona ngakau i te tunga o te kura whakaako minita ki Turanga. Ko Atirikona Wiremu te kaiwhakaako o taua kura, he tangata tino, rite mo taua mahi, marama hoki ki nga tikanga o te Whakapono.

Ko te mea tika ma nga minita ratou tahi ko nga Kaikarakia kia "rite tonu te kupu ia ratou i nga wakatoa hei whakahokinga ma ratou ki nga tangata katoa e ui ana ki te mea e tumanakohia atu nei e ratou." Me puta te uaua

o nga tangata e tu ana hei kaikarakia ki te rapu tikanga e hira ake ai ta ratou matauranga. E rua tahi nga pukapuka hou e rawe ana mo taua mea na Rev. T. Kerehi, minita o Whanganui i whakamaori, ara ko "Nga mahi o te Hahi o Mua," "He Whakamarama Karaipiture." E rite ana te Hahi o te Karaiti ki te kaipuke i waenga moana. I te mea e manu noa ana i te hau kore, e kore ia e rongo ki te kaiurungi ina mea ia kia whakatikaia te rere kei eke ki te tahuna, ki te toka ranei. Waihoki ma tatou e whakakorikori te Hahi, kaua e waiho kia manu noa, me te tupato ano kia tika te whakatere, kia anga atu ki ta te Atua e pai ai. Kua rongo au he wuruhi ena kua tae ki te whakararu i etahi o nga kahui o te taha whakararo o to tatou Pihopatanga, Kaua koia pea e whakarangona te hunga e tohe mai ana kia tango tatou i nga tikanga he i whakarerea nei e o tatou matua o era whakatupuranga noa atu. Kaati ano he huarahi ma tatou ko nga huarahi a nga Apotoro; a ko nga mea tito noa a nga tangata o muri ia ratou me whakare. A, ia tatou e haere ana i nga ara o mua, me tango ano tatou i nga mea e kake ai nga tikanga a te Karaiti, e tau ai te pai me te noho marie. Ko tetahi mahi pai ma tatou he tautoko i nga tikanga e iti haere ai te kai waapiro me era atu mahi kino.

Tenei etahi mea whakahari i te ngakau. E titiro ana nga kanohi ki nga iwi o Waikato a kitea iho etahi tohu e matauria ai kua tata ratou te hoki mai ki te whakapono ki a te Karaiti. Ki taku ake whakaaro me ata hanga ta tatou whakahe ia ratou mo ta ratou tahuritanga ki te karakia ke. He kawenga na te ngakau whakatakariri ki te Pakeha i whakarerea ai te ture me te karakia a te Pakeha. Me aroha tatou ki nga hipi kotiti ke, ne rapu tatou i tetahi tikanga e hoki mai ai ratou ki te kahui o te Hepara Pai. Na ta ratou kino ki nga tikanga a te Pakeha i whakarerea ai te whakapono; heoi ma tatou ratou e karanga kia hoki mai. I te mea kahore nei a tatou minita watea hei karere ma tatou ki a ratou, hei whakaatu i te aroha o te Atua; tera pea e whakaae etahi o nga whakaminenga o te taha whakararo kia tukua etahi o o ratou minita kia haere hei kawe i te Rongo pai. Ae ra me haere etahi o nga minita e noho nei mo tetahi taima ki Waikato ki te tirotiro i o reira tangata. Tera pea a nga tau e haere ake nei kitea ai he minita tuturu ma ratou. He mea whakarite e Paora te Hahi ki te tinana tangata. Ki te pangia tetahi wahi o te tinana e te mate, rongo katoa etahi atu wahi i te mamae. Na kei te pangia a Waikato e te mate a rongo katoa a Ngapohi i te mamae. Kia ora a Waikato katahi ka tika te ki e ora katoa ana te Hahi Maori of Niu Tireni.

Me hari tahi tatou mo te whakarikonatanga o Hemi Taitimu, mo tera hunga tokotoru hoki kua tae ki te kura whakaako minita i Turanga. Kia rua atu pea tau ka whakaminitatia hoki etahi o ratou. Ia tatou e inoi ana inaiane i kia tau nui iho te manaakitanga a te Atua ki runga ia Hemi, haere ana te mahara ki era atu minita i mahi ki Paihia nei, ara, ki a Atirikona Henare Wiremu raua ko Rev. Matiu Taupaki. Ma te Atua e whakakaha to tatou rikona hou ki te takahi i a raua tapuae, a ma te tika o tana haere ka tino mohiotia ko taua Wairua Tapu nana nei i arahi i a te Wiremu raua ko Matiu kei te arahi, kei te whakakaha ia Hemi.

Otira kaua e mea ma nga minita anake nga mahi a te Hahi. Me mahi ngatahi nga tangata ehara nei i te minita, me nga minita i roto i te Hahi. E tika ana kia puta tetahi kupu whakapai aku ki nga Kaikarakia noa iho, na ta ratou mahi hoki i pono ai te karakia o te iwi. Kua kaumatuatia etahi o aua kaikarakia ki runga ki ta ratou mahi. Kotahi Wharekarakia hou o te tau nei, ko tera ki Takapaukura, takiwa o Parengarenga. Kei te hanga hoki to Kaikohe, a e tara ana te oti.

Kua oti nga Himene hou te perehi. Nga tangata na raua i whakamaori ko Atirikona Wiremu raua ko tona tuakana ko Tiatu Wiremu. Mate papai o nga himene ka ngahau te karakia, a e meinga ana ka nui te pai o nga mea hou nei. Mehemea ka tirohia nga Karaipiture ka kitea he tino wahi te waiata i a tatou whakapai o te karakia. He ki na tetahi, "he pukapuka inoi mo te ao katoa nga Waiata a Rawiri." Na kaua e mangere ki te ako i nga rangi e rite ana mo nga himene, kia ngahau ai te karakia me te uru katoa nga tangata ki te waiata. He kupu tena mo nga kura tamariki i nga Ratapu. Ko te mahi tena i rawe ma nga kaikarakia. Kaua hoki nga matua e ngakau kore ki te tono i nga tamariki i nga taima katoa e tu ai aua kura. Ki te mangere nga matua me pehea te whangai i nga tamariki ki te Taro o te Oranga, a me pehea e mohio ai ratou ki te Wairua o te Pono hei kaiarahi ia ratou.

Na, ko te take o enei Hui, he rapu, he whakatakoto tikanga e neke ai, e pai ai te ahua o te Hahi; koia au ka mea atu nei, ki te kitea e tetahi o tatou e noho nei tetahi tikanga e tau ai te pai ki nga tangata o te Hahi, kaua e hunu; eiangi korerotia nuitia ki te aroaro o te tokomaha, kia tirotirohia e tenei runanga. Ka mutu te hurihuri a ka kitea he tikanga pai taua mea i whakaaria ra, ma tatou katoa e whakaae kia waiho hei tikanga. Koia taku inoi mo tatou e mine nei, ara, kia meatia a tatou mahi katoa i runga i te wairua pono, mahaki, manawanui, aroha, hei mea e whai kororia ai te Atua e tupu ai Tana Hahi.

I whakaaria e Atirikona Karaka.

I tautokona e Rev. R. W. Tangata.

E whakapai ana te Hui ki a te Pihopa mo tana whaikorero a e tono ana kia whakaae ia kia perehitia.

Whakaaetia ana.

Whakaaria e Wiki te Whai.

Tautokona e Hamiora Pikimaui.

Ko Rev. M. Kapa hei kaituhituhi mo tenei Hui.

Whakaaetia ana.

Whakaaria e Rev. M. Kapa.

Tautokona e Rev. R. Paerata

Ko Wiremu te Waha hei tuarua mo nga kaituhituhi.

Whakaaetia ana.

Whakaaria e Atirikona Karaka.

Tautokona e Rev. R. W. Tangata.

Kia noho a Rev. J, Paama ki roto ki tenei Hui.

Whakaaetia ana.

Whakaaria e Rev. W. Pomare.

Tautokona e Rev. W. Turipona.

I te mea kua oti nei te whakarite e te runanga mihanare ma Atirikona Karaka e tirotiro te Hahi Maori puta noa ki Hauraki ki Waikato; ki te whakaaro o tenei Hui ko Akarana te kaainga tika hei nohoanga mona.

Whakaaetia ana.

Whakaaria e Ihaka te Tai.

Tautokona e M. Kapa.

He whakaatu tenei i te ahuareka o tenei Hui i ta ratou rongonga i te aroha o Ta Wiremu Matenga ki te Hahi Maori, i tana homaitanga i nga moni £3,000 hei whangai minita Maori.

Whakaaetia ana.

Whakaaria e Ihaka Peneti.

Tautokena e Rev. W. te Paa.

Kia whakaroaina te kupu mihi nei ma nga Karaitiana:— "Tena Koe, i te atawhai a te Atua.

Kahore i whakaaetia.

Whakaaria e Wiremu te Waha.

Tautokona e Riwi Taikauau.

Me tuhi atu tenei Hui ki nga kaiwhakamaori i te Rawiri hou kia whakatikaia nga kupu i he.

Whakaaetia ana.

He patai na Wiremu Peka mo te whenua i tukua e nga Maori o Waikare mo te Hahi, ko taua whenua hoki kua riro i te pakeha i te hokonga o te whenua a te Peka. Kūa ana e te Upoko, mana e tuhi ki nga tamariki a te Peka kia rapua he tikanga mo tetahi piihi hei turanga Wharekarakia ki Waikare.

Whakaaria e Eriha Piriwata.

Tautokona e Wiremu te Waha.

Kia whakaaetia te pitihana o nga tangata o Kaitaia mo Rev. R. Paerata kia whakatuturutia hei minita ma ratou.

Kihai i whakaaetia e te Pihopa.

Whakaana e Rev. M. Kapa te pitihana o Whirinaki mo te moni £50 i te Pariha o Waimamaku kia whakahokia ki Whirinaki Waiho ana ma nga tangata o Waimamaku e tirotiro, ki te pai raton ki te whakahoki e pai ana.

Whakaaetia ana.

Whakaaria e Rev. W. te Paa.

Tautokona e Rev. W. Turipona.

He tono tenei ki a te Pihopa kia whakahaua e ia ki nga kai perehi Rawiri Maori kia whakapiria nga Atikara e toru tekau ma iwa ina mahia houtia he Rawiri.

Whakaaetia ana.

He patai na Rev. W. te Paa—He aha te take i kore ai he pukapuka kauwhau? Whakahokia ana e te Pihopa: he kore moni tetahi, otira ka mahia mai.

Whakaaria e Rev. W. te Paa.

Tautokona e Rev. W. Turipona.

Kia penei te tikanga ma te Hinota mo Waikato, mo nga iwi karakia ke hoki: kia tokorua minita e haereere ki te kauwhau, kia rua marama e ngaro atu ai, ma te Pihopa e whakarite aua minita haereere.

Whakaaetia ana.

Whakaaria e Koroniria Kaipuke.

Tautokona e Ruka Huru.

Kia whakamana rawatia nga kupu katoa e whakaaetia ana e te Hui o te Hahi.

Whakaaetia ana.

Patai na Watene Tautari. E pehea ana te tikanga o te piihi whenua i hoatu e nga Maori kia Pihopa Herewini hei tunga wharekarakia i Orakei, a, kei a wai te tikanga? Te Tumuaki:—Kahore au e mohio ana ki taua mea, otira kia hoki au ki Akarana maku e rapu.

Whakaaria e Ruku Huru.

Tautokona e Rev. M. Kapa.

Kia nekehia te maha o nga Maramataka mo nga Pariha o tenei Pihopatanga.

Whakaaetia ana.

Whakaaria e Rev. H. P. Taua.

Tautokona e Wiremu te Waha.

Kia puta ano te kupu o te Hui ki te Komiti Mihanare ki tetahi minita Pakeha mo Kaitaia hei whakakapi mo Rev. J. Matiu.

Whakaaetia ana.

Whakaaria e Rev. H. P. Taua.

Tautokona e Ruku Huru.

Kaua nga Wharekarakia e waiho hei whare mo nga Hinota.

Unuhia ana.

Whakaaria e Rev. H. P. Taua.

Tautokona e Rev. R. Paerata.

Ki te noho atu etahi o nga tangata o te Hui, pera me nga minita o te takiwa o Waikato e ngaro atu ra, kia tae rawa mai he reta whakaatu i mua o nga Hui.

Whakaaetia ana.

Whakaaria e Rev. W. Pomare.

Tautokona e te Katene Hawea.

Kia whakakorea rawatea te haere ki nga tohunga Maori.

Whakaaetia ana.

Patai na Weneti Ruarangi—E pehea ana te tikanga o te whenua i tukua ki te Hahi i Pukaki; a me pehea te wharekarakia i tahuna ra? Te Tumuaki:—No Pihopa Herewiai te ingoa kei te riiri, otira kahore ano i tukua mai ki nga kaitiaki whenua o te Pihopatanga.

Whakaaria e Nikorima Poutotara.

Tautokona e Weneti Ruarangi.

Kia kurangia nga tamariki e nga minita i nga Ratapu ki nga mea o te Whakapono.

Whakaaetia ana.

Patai na Nikorima Poutotara—Kua peheatia e te komiti a Kaiaka, kua hokoa ranei, kua retia ranei? Te Tumuaki:—Aua, waiho maku e rapu.

Patai na Tame Paraone—Kua rite ranei te kupu o te Hui ki Hauraki kia nekehia nga moni ma nga minita kia £120 i te tau? Te Tumuaki—kahore, Kei hea tena tahua e taea ai taua moni?

Whakaaria e Eriha Piriwata.

Tautokona e Wiremu te Waha.

Kia whakaaroa e tenei Hui tetahi oranga mo tetahi kaikarakia mo Whangape.

Unuhia ana.

Whakaaria e Rev. M. Kapa.

Tautokona e Wiki te Whai.

Kia marama rawa nga pire moni o nga Pariha ka ahei kia tangohia; ki te he te pire ka whakahokia kia whakatikaia mai.

Whakaaetia ana.

Whakaaria e Anatipa Pona.

Tautokona e Rev. M. Kapa.

Kia tukua noatia te Rawiri ma nga Kai karakia tuturu o nga Pariha: ma nga Komiti o nga wharekarakia e hoatu.

Whakaaetia ana.

Whakaaria e Rev. W. Pomare.

Tautokona e Weneti Ruarangi.

Hei Kaipara te Hui Nui o te Hahi Maori a te tau 1887, ko Maehe te marama.

Whakaaetia ana.

Whakaaria e Wiki te Whai.

Tautokona e Tamati Poa.

Hei Parengarenga te Hui o te Atirikonatanga o te Waimate a Maehe 1885.

Whakaaetia ana.

HE TOHUTOHU MO NGA WHENUA E TUKUA ANA MO TE HAHİ.

- Me matua ruri.
- Ka oti te ruri me tuku ki te Kooti whakawa whenua.
- Ka puta i te Kooti me tuku ki nga Kaitiaki (trustees). Kei nga kaituku te tikanga mo nga tangata ma ratou e tiaki, erangi kia uru te Pihopa, te Atirikona ranei ki roto i nga Kaitiaki.
- Ma te Pihopa e rapu tetahi wahi o te moni hei utu mo te ruritanga, me te whakawakanga o nga whenua e tukua ana mo te Hahi. Me whakarite ta te Pihopa moni ki te pai, ki te nui ranei o te whenua.

Ko Enei Nga Tikanga o Era Atu Hui e Mau Tonu Ana.

I.Mo NGA KURA RATAPU MO NGA TAMARIKI.

He whakahau tenei ki nga wahi katoa o tenei Atirikonatanga mo nga Kura tamariki i nga Ratapu ki tu tonu.

II.KAU A NGA WHARE-KARAKIA E WAIHO HEI WHARE-KURA RA NOA.

Ki te whakaaro o tenei Hui, ekore e tika kia waiho nga Whare-Karakia hei whare-kura i nga ra noa, engari me whakamotuhake mo te Karakia anake; a me whakatu ano nga whare-kura. Ehara tenei tikanga i te pei i nga tamariki i nga kura, erangi he mea kia motu k# te Wharekarakia, kia motu k# te whare-kura.

III.Kia Aroha Nga Tangata Ki Nga Minita Ina Haerere.

Kia whai aroha nga tangata o tenei Atirikongatanga ki nga minita ina haer#re ki nga kainga, kia tukua noatia te hoiho me te kai-arahi.

IV.Mo NGA MONI HAERERE A NGA MANGAI REIMANA.

Kia whakaro nga tangata o nga Pariha ki o ratou Mangai Reimana, ki te whakaea i nga moni e pau ana ia ratou e haer#re ana ki nga Hui. Ko aua moni me tango i roto i nga Kohikohi, me kohi ra waho ranei.

V.Mo NGA TURORO KIA WHAKAATURIA KI TE MINITA.

He kupu tenei ki nga tangata katoa o ia Pariha, o ia Pariha, mo nga turoro kia whak#turia mai ki te minita;- kia kaua e waiho kia takoto noa iho a taea noatia to ratou matenga, ka korerotia ki te minita. He tino mea pouri tenei.

VI.KIA HAERERE NGA MINITA KI TE TIROTIRO I NGA KURA.

Kia tae tonu nga minita ki nga kura tamariki i nga ra noa, ki te whakaako i nga tikanga o te Whakapono.

VII.KIA WHAKAMUTUA TE MAHI MAORI KI RUNGA KI NGA TAMARIKI.

Kaua nga tikanga Maori ki runga i nga tamariki kohungahunga i mua i to ratou iriiringa, a hei muri ka kawea mai kia iriiria. He tino mahi h# rawa tena; kia whakamutua rawatia taua tikanga Maori i roto i nga tangata Karaitiana.

VIII.HE MAHI MA NGA HAHIWATENA.

Ma nga Hahiwatena o ia kaainga o ia kaainga e whakaatu ki te minita ina tae atu, i nga tamariki mo te iriiri.

IX.HE REHITA IRIIRINGA, MARENA, TANUMANGA.

Kia tu nga whare-karakia nunui katoa i nga Rehita iriiringa, marena, tanumanga.

X.NGA WHENUA O TE HAHİ.

Kia hohoro te whakamotuhake i nga whenua mo te Hahi, karauna karaati rawa, ka tuku ai ki nga kaitiaki (trustees).

XI.NGA KOHIKOHI O NGA WHARE-KARAKIA.

Kaua nga kohikohi o nga Whare-karakia e meinga hei hoko kai mo nga Hui o te Hahi, erangi me ra waho he kohikohi mo ena mea.

XII. KAI TITIRO I NGA MONI.

Ma te minita me tetahi tangata ke, ehara nei i te Hahiwatena, e titiro nga pukapuka hokihoki, e tatau hoki i nga moui o nga Pariha.

XIII. TIKANGA MO TE NEHU TUPAPAKU.

Kaua nga Kai-karakia e pokanoa te nehu i te tupapaku i te mea a tata ana te minita. Kia whakaae ra ano te minita, katahi te Kai-karakia ka nehu.

XIV. MONI MO TE IRIRI.

Kaua te minita e tono i te moni mo te iriri; otira, ki te hiahia nga matua kia homai noa mai he mea ma te minita, e pai ana kia tangohia e ia.

HE INOI MO TE HUI O TE HAHİ MAORI.

E te Atua kaha rawa,, kua oti nei te whakakotahi e koe tau hunga whiriwhiri katoa hei tinana mo tau Tama mo to matou Ariki, mo Ihu Karaiti; ki te huihui hoki o tangata ki tetahi wahi i runga i tona ingoa, kei reira ano koe: kia anga mai to whakaaro atawhai ki tenei wahi o to Hahi, manaakitia mai hoki matou, te Pihopa, me nga minita, me nga mangai o te iwi kua mine mai nei ki te rapu tikanga. Kia riro mai ia matou nga taonga maha a tou Wairua Tapu, ara, te mahara, te mohio, te kaha, te aroha, me te ata whakaaro; kia whai tonu ai matou i roto i a matou mahi katoa, ko koe kia whakakororiatia, ko te pai o to iwi kia kake, ko tou rangatiratanga kia whakanuia. Kei meatia tetahi mea e matou i runga i te tikanga totohe, i te whakapehapeha, i te mataku ranei i te tangata: Kei he hoki a matou mahi i te whakaaro poka noa ake, i te hianga ranei a te tangata; erangi kia ata whakatakotoria nga tikanga katoa e tupu pai ai to Hahi i roto i a matou: Kia mahia ai e matou katoa nga mahi pai kua rite mai nei i a koe hei mahinga ma matou: Kia whakakotahitia ai matou katoa i roto i te whakapono, i te aroha; kia rite tahi ai hoki o matou whakaaro, me o matou mangai, te whakakororia i a koe; ko Ihu Karaiti hoki to matou Ariki.—*Amine.*

Ko Nga Minita Me Nga Kaikarakia Ena o Te Hahi Maori o Te Pihopatanga o Akarana I Hanuere, 1884.

ATIRIKONATANGA O TE WAIMATE. Takiwa o te Waimate:—Atirikona E. B. Karaka.

Takiwa o Kaikohe:—Rev. M. Kapa.

Takiwa o Oruru:—Rev. R. W. Tangata.

Takiwa o Kaitaia:—Rev. J. Matiu.

Takiwa o Ahipara:—Rev. R. Kamiti.

Takiwa o Parengarenga: - Rev. H. K. Taitimu.

Takiwa o Hokianga:—

Takiwa o Waimamaku:—Rev. W. te Paa.

Takiwa o Kaipara:—

Takiwa o Whangarei:—Rev. A. Whareumu.

Takiwa o Paihia:—Rev. R. Paerata.

ATIRIKONATANGA O WAITEMATA.Takiwa o Mahurangi:—Rev. W. Pomare.

KO NGA HAHWATENA ENA O TE ATIRIKONATANGA O TE WAIMATE.

Ko Nga Moni Ena i Kohikohia i Te Atirikonatanga o Te Wimate Ite Tau 1883".

Ahipara.

Anatioka.

AWANUI.

KAREPONIA.

Kaitaia.

Kokohua.

Kapehu.

Kaikohe.

Nga whakapaunga moni o Kaikohe o nga tau katoa mo te Wharekarakia hou £626 0s. 4d.

Te Kao.

Kororareka.

Paua.

Peria.

Parapara.

Taipa.

Kohumaru.

Rangiawhia.

Ripia.

Taumarere.

Takapaukura.

Paihia.

Waimate.

Waimamaku.

Waipoua.

Wikitoria.

Whangarei.

Waiparera.

Okaihau.

Waikare.

Oromahoe.

Mangakaahia.

Whangape.

Atirikonatanga o Waitemata.Orakei.

Te Muri.

Maramatawhana (Kaipara).

Wharepapa (Kaipara).

Mataparu (Hauraki)

Manaia (Hauraki)

Kirikiri (Hauraki).

Herepiti (Kaipara).

Muriwai (Kaipara).

Te Taita (Kaipara).

NGA MONI MO TE KOWHATU MO REV. PIRIPI PATIKI.

Title Page

Nga Mahi A Te Hui O Te Hahi Maori O Te Atirikonatanga O Te Waimate, I TE PIHOPATANGA O AKARANA. I Huihui Ki Parengarenga I Pepuere 27, 28, 1885. Akarana: I Perehitia E Wiremu Atakini, Hai Tiriti. 1885.

Nga Mema o Te Minenga Tuatoru o te Hui Tuarima o te Hahi Maori o te Atirikonatanga o te Waimate, i te Pihopatanga o Akarana.

KO TE PIHOPA O AKARANA TE UPOKO

Kahore ena i tae ki te Hui.

NGA MINITA.

NGA MANGAI REIMANA.

I MINE te Hui o te Hahi Maori o te Atirikonatanga o te Waimate ki te Wharekarakia i Paua, Parengarenga i Pepuere 27 me 28, 1885. No te tekau o nga haora i te ata o te Paraire te 27 o nga ra, ka whakapuaretia te Hui. Kotahi rau tangata i te karakia, e ono tekau i tango i te Hapa a te Ariki. Ko te ohaohatanga (£3 6s. 3d.) i tukua mo te perehihitanga i nga mahi o te Hui. No te rua karaka i te ahiahi ka noho te Hui. He hui tenei, he mea ata homai na nga kaumatau ki nga Maori anake, i te maha o o raua raruraru; a, ko Rev. R. W. Tangata hei tumuaki mo taua huihuinga hei whakakapi mo te Upoko, ara, mo te Pihopa. I karangarangatia e Rev. R. W. Tangata nga ingoa o nga mema; muri iho ka kiia e ia he hui ano tenei e rite ana ki ta te ture i whakatakoto ai, ka timataia hoki e ia te mahi ki te Inoi. Katahi ia ka whaikorero ki te Hui.

TE WHAI-KORERO A TE TUMUAKI.

E hoa ma, e te hunga kua mine mai nei ki tenei Hui, Tena koutou katoa. Ko taku kupu tuatahi he whakahau atu ki a koutou kia m#tua wkakapai atu tatou ki te Atua mona i arahi ora mai i a tatou ki te timatanga o tenei tau hou. Mehemea hoki kua taea e tatou etahi mahi e tika ana ki te titiro mai a te Atua i enei tau kua pahure ake nei; me waiho atu e tatou ki a Ia te kororia me te whakapai nui. He mahi tohu hoki nona i taea ai e tatou te huihuinga mai ki Tona aroaro inaianei ki te rapu tikanga ma tatou, e whai painga ai, e tupu ake ai he kaha mo tenei wehenga o te Hahi a te Karaiti. Kia tau iho ki tenei Hui te manaakitanga mai a te Atua, kia meinga ai e Ia nga tikanga katoa e whakatakotoria marietia hei whakanekē ake i Tona rangatiratanga ki tenei takiwa o to tatou Pihopatanga. Heoi, e hoa ma, he mea whakahari rawa atu tenei inaianei, ara, to tatou huihuinga mai, i tera wahi, i tera wahi, a poto mai ana nga Mangai Reimana me nga Minita Maori tokowaru, me to tatou matua me Rev. A. Whareumu raua ko Riwi Taikawa. Ko taua hunga i haere mai i te whenua mamao, na kona ka kite ai tatou tetahi i tetahi, he kanohi he kanohi. Na, e hoa ma, he kotahi enei mea me whakaatu ake ano e ahau. E tangi ana te ngakau, me te hinengaro ki te korenga nei o o tatou matua o te Pihopa raua ko te Atirikona o te Waimate, o Rev. J. Matiu o Kaitaia. Kahore nei hoki tetahi o ratou i tae mai ki te nohoanga o tenei Hui. Heoi ra e taea hoki te pehea ua ratou ? Ko te Pihopa, he nui rawa no ona raruraru ki te whakatutuki i ana haere ki nga wahi i whakaritea e ia. Ko to tatou Atirikona, he raru nui kua pa mai ki a ia, ara ki te mate nui o Mihi Karaka, na reira ia i kore ai i ahei te haere mai. Na, ko taku whakahau tenei ki nga mema katoa o tenei Hui, kia inoi atu tatou ki te Atua mona kia tohungia. Ko to tatou matua ko te Matiu, ko te mate o te koroheketanga kua tae atu ki a ia, na kona te ahei te haere mai ki tenei wahi tawhiti. Heoi ra e aku hoa, ahakoa kahore o ratou tinana i konei, ko o ratou mahara me o ratou ngakau kei konei ano e mahi tahi ana me tatou mo tenei manga o te Hahi o te Atua.

Na, kua tae mai te kupu a te Pihopa, he whakahau mai i au hei whakakapi kau iho mo to raua nohoanga ko te Atirikona. Tenei taku, e hoa ma; kei waiho te korenga nei o o tatou matua i roto nei i a tatou hei whakangakau kore i a tatou a ka noho wairangi noa iho, engari, me tahuri tatou me ata mahi i a tatou mahi i roto ano i te Ariki. E rite ana hoki tatou e huihui nei inaianei ki te kaipuke i waenga moana; ko nga rangatira kua hoe ki uta, a kiia iho ana e nga rangatira ma nga heramana e whakatere te kaipuke mo tetahi wahi iti nei. Na, mehemea ka waiho tera hei whakangakaukore mo aua heramana, ara, te ngaronga atu o nga rangatira, a ka noho wairangi noa iho, ekore e roa kua paea te kaipuke; te mutunga, he pakaru. Waihoki, he kaipuke tenei, ko te Hahi Maori. I runga i nga mea whakararu ki o tatou matua, kua kiia mai ma tatou e whakatere tenei kaipuke i te wa iti nei. Na reira tenei kupu aku ki a tatou kia ngahau ki te mahi i ta tatou mahi,—nga minita me nga mangai reimana me te iwi katoa hoki o te Hahi Maori kua hui mai nei ki tenei wahi—kei paea haeretia to tatou kaipuke a ka p#karukarua e nga toka maha o tenei ao kino. Na, e hoa ma, kua wkakatauiratia mai e o tatou m#tua i roto i nga Hui o nga tau kua pahure ake nei, hei whakaatu mai i nga tohu i kitea ai e whai manawa ora ana to tatou whakapono, ara, to te Hahi Maori.

Ko enei nga tohu i kite ai ahau. (1.) Ko te whakamotuhanga o tetahi o nga rangatira Maori ki Paihia i te tau kua pahure nei hei rikona mo te Hahi a te Karaiti, hei hapai i ana tikanga, ara, a Hemi Taitimu o Parengarenga. (2.) Ko te whakaaetanga mai o Tawhiao ki a te Pihopa raua ko te Karaka kia tukua atu etahi o a tatou minita hei kawe atu i te rongoa, ara, i te Rongo Pai ki nga iwi o ona takiwa. Heoi, kitea ana te manaaki o Tawhiao i nga tamariki o te Hahi Maori i tae atu nei ki Waikato. A, ki taku whakaaro, ekore e maha nga tau e haere ake nei ka huri mai a Waikato ki te whakapono tika. (3.) Ko te otinga o tetahi Wharekarakia pai rawa i Kaikohe i tenei tau, ko tona utu i neke ake i te £670. Nui atu te uaua o Rev. M. Kapa me tona iwi ki te mahi moni mo taua whare, a i te whakapuaretanga e the Pihopa i 11th o nga ra o te marama kua pahure ake nei, hore rawa he nama o taua Wharekarakia. (4.) Ko te awhina mai a o tatou hoa kaikarakia ehara nei i te minita i nga mahi o te Hahi. A he mea tika rawa kia whakaputaina he kupu whakawhetai mo to ratou kaha ki te awhina i te Hahi; kei te tino mohio hoki tatou kei te kaha rawa te mahi a aua kaikarakia. Na te uaua o ta ratou mahi i whai oranga ai te kahui inaianei.

Kei te mohio ano ahau kei te koa mai nga ngakau o o tatou m#tua pakeha ki enei ahua e tirohia mai nei e ratou mo tenei wahi o te Hahi o enei wa, o nga wa hoki kua pahure ake nei. Na, e hoa ma, ko enei mea katoa he tohu e mohio ai tatou he manawa ora to te Hahi Maori; otira kei te matau tahi tatou ki nga mahi h# i roto ia tatou. Na ko taku kupu ki a tatou kia whakarerea rawatia atu te kororia hua kore, ara te inu waipiro. Ko nga mahi reihi hoiho hoki he mea kino, ina hoki kei reira te haurangi, te peti, me te maha atu o nga takaro kino i roto i nga pera, ekore nei aua tikanga e waiho hei pai mo tatou.

E hoa ma, heoi nei anoaku korero ake ki a tatou; me tahuri tatou ki te whakaaro i a tatou mahi i roto i te Ariki. Ki te kahore hoki te Atua hei awhina i te mahi, ekore rawa e taea e tatou te mea i Tana e pai ai, na reira e tika rawa ana te Inoi nei:—E te Ariki kia haere i mua, kia aru mai i muri Tou kaha i a matou; meinga hoki matou kia mahi tonu i nga mahi pai katoa, ko Ihu Karaiti hoki to matou Ariki. Amine.

Whakaaria e Rev. M. Kapa.

Tautokona e Wiki te Whai.

E whakapai ana te Hui ki a Rev. R. W. Tangata mo tana whai-korero, e tono ana hoki kia whakaae ia kia perehitia.

Whakaaetia ana

Whakaaria e Rev. R. W. Tangata.

Tautokona e Rev. H. P. Taua.

Ko Rev. M. Kapa hei kai tuhituhi mo nga mahi a te Hui.

Whakaaetia ana

Whakaaria e Riwi Taikawa.

Tautokona e Wiremu te Waha.

Kia kaua rawa te Hahi Maori e wehea mai i te Hahi Matua, ara, i te Hahi o Ingarani.

Whakaaetia ana

Whakaaria e Rev M. Kapa.

Tautokona e Riwi Taikawa.

Kia whakatuturutia nga tau e tu ai te mangai Reimana ka ahei ai a pooti ano, hei te toru o nga tau.

Whakaaetia ana

Whakaaria ana Rev. M. Kapa.

Tautokona e Riwi Taikawa.

Kia whakaurua he Maori ki roto i nga kaitiaki moni e whai tikanga ana te Hahi Maori, pera me nga moni o nga moni Tahua Minita.

Unuhia ana

Whakaaria e Rev. M. Kapa.

Tautokona e Wiki te Whai.

Kia whakaaro te Hahi Maori ki te whakatakoto i nga moni toenga o nga Pariha hei oranga mo ratou.

Whakaaetia ana

Whakaaria e Rev. M. Kapa.

Tautokona e Rev. H. P. Taua.

Kia kaua e kahore he moni kawe i te Rongo Pai i nga pire moni o nga takiwa, ahakoa nui, iti ranei.

Whakaaetia ana

Whakaaria e Rev. W. te Paa.

Tautokona e Rev. R. W. Tangata.

Me whakarite komiti te Hui hei whiriwhiri korero mo tetahi reta aroha, whakapai hoki, ki a Tawhiao me nga tangata o Waikato: a, me whakauru taua reta ki nga Mahi o te Hui ina perehitia:—Nga mema mo te komiti, ko Revs. R. W. Tangata, H. P. Taua, W. te Paa ratou ko Henare Pou, ko Riwi Taikawa.

Whakaaetia ana

Whakaaria e Meinata te Karamu.

Tautokona e Orikena Whakawahi.

Kia whai kupu tenei Hui ki a te Pihopa kia whakapangia he Minita mo nga takiwa o te Wairoa, Kaipara.

Whakaaetia ana

Whakaaria e Orikenā Whakawhai.

Tautokona e Ruku Huru.

Kaua rawa e hahua he tupapaku i tanumia ki nga wahi i whakatapua hei Parikarauna.

Whakaaetia ana

Whakaaria e Orikenā Whakawhai.

Tautokona e Meinata te Karamu.

Ko nga pukapuka me nga aha noa, me tuku tonu ki te Minita o te Pariha, a ki te kahore he minita, ki te Kaikarakia o te takiwa, ki te Mangai Reimana ranei.

Whakaaetia ana

Whakaaria e E. Piriwata.

Tautokona e Ruka Huru.

Nga whenua e whakamotuhaketia mo te Hahi Maori, kia whakakorea he ingoa Pakeha i roto i nga kaitiaki.

Kihai i whakaaetia

Whakaaria e Eriha Piriwata.

Tautokona e Hami Pikimaui.

Kia whakakorea nga utu marena ki te minita i tona wharekarakia ake, engari ki te haere ki era atu wahi ki te marena, me utu.

Kihai i whakaaetia

Whakaaria e Horomona Peeni.

Tautokona e Tamati Poa.

Kia nukuhia te rohe o te Minitatanga o Mangak#hia ki Hikurangi, ki Kaikou.

Kihai i whakaaetia

Whakaaria e Hunia Tamaauru.

Tautokona e Wiremu Peka.

Kia nukuhia te minita o Paihia ki waenganui o tana Pariha kia taea ai e ia te haereere ana takiwa.

Kihai i whakaaetia

Whakaaria e Anatipa te Pona.

Tautokona e Rev. M. Kapa.

He mea tika hei matuaatua te p#p# me te whaea, a ma raua e whiriwhiri he tokotoru mo raua.

Whakaaetia ana

Whakaaria e Rev. R. Kamiti.

Tautokona e Rev. R. Paerata.

He whakaputa kupu whakapai tenei ki a Rev. H. K. Taitimu, me tona iwi o te Aupouri mo te atawhai ki nga mema o te Hui.

Whakaaetia ana

Ko Enei Nga Tikanga O Era Atu Hui E Mau Tonu Ana.

I.MO NGA KURA RATAPU MO NGA TAMARIKI.

He whakahau tenei ki nga wahi katoa o tenei Atirikonatanga mo nga Kura tamariki i nga Ratapu kia tu tonu.

II.KUA NGA WHARE-KARAKIA E WAIHO HEI WHARE-KURA RA NOA.

Ki te whakaaro o tenei Hui, ekore e tika kia waiho nga Whare-karakia hei whare-kura i nga ra noa, engari me whakamotuhake mo te Karakia anake; a me whakatu ano nga whare-kura. Ehara tenei tikanga i te pei i nga tamariki i nga kura, erangi he mea kia motu k# te Wharekarakia, kia motu k# te whare-kura.

III.KIA AROHA NGA TANGATA KI NGA MINITA INA HAERERE.

Kia whai aroha nga tangata o tenei Atirikonatanga ki nga minita ina haer#re ki nga kainga, kia tukua noatia te hoiho me te kai-arahi.

IV.MO NGA MONI HAERERE A NGA MANGAI REIMANA.

Kia whak#ro nga tangata o nga Pariha ki o ratou Mangai Reimana, ki te whakaea i nga moni e pau ana i a ratou e haer#re ana ki nga Hui. Ko aua moni me tango i roto i nga Kohikohi, me kohi ra waho ranei.

V.MO NGA TURORO KIA WHAKAATURIA KI TE MINITA.

He kupu tenei ki nga tangata katoa o ia Pariha, o ia Pariha, mo nga turoro kia whak#turia mai ki te minita; kia kaua e waiho kia takoto noa iho taea noatia to ratou matenga, ka korerotia ki te minita. He tino mea pouri tenei.

VI.KIA HAERERE NGA MINITA KI TE TIROTIRO I NGA KURA.

Kia tae tonu nga minita ki nga kura tamariki i nga ra noa, ki te whakaako i nga tikanga o te Whakapono.

VII.KIA WHAKAMUTUA TE MAHI MAORI KI RUNGA KI NGA TAMARIKI.

Kaua nga tikanga Maori ki runga i nga tamariki kohungahunga i mua i to ratou iriiringa, hei muri ka kawea mai kia iriiri. He tino mahi h# rawa tena; me mutu rawa taua tikanga Maori i roto i nga tangata Karaitiana.

VIII HE MAHI MA NGA HAHIWATENA.

Ma nga Hahiwatena o nga k#inga e whakaatu ki te Minita ina tae atu, i nga tamariki mo te iriiri.

IX.HE REHITA IRIIRINGA, MARENATANGA, TANUMANGA.

Kia tu nga tino Whare-karakia i nga Rehita iriiringa, marenatanga, tanumanga.

X.NGA WHENUA MO TE HAHİ.

Kia hohoro te whakamotuhake i nga whenua mo te Hahi, karauna karaati rawa, ka tuku ai ki nga kaitiaki (trustees).

XI.NGA KOHIKOHI O NGA WHARE-KARAKIA.

Kaua nga kohikohi o nga Whare-karakia e meinga hei hoko kai mo nga Hui o te Hahi, erangi me ra waho he kohikohi mo ena mea.

XII.KAI TITIRO MONI.

Ma te minita me tetahi tangata k#, ehara nei i te Hahiwatena, e titiro nga pukapuka kohikohi, e tatau hoki i nga moni o nga Pariha.

XIII.TIKANGA Mo TE NEHU TUPAPAKU.

Kaua te Kaikarakia e pokanoa te nehu i te tupapaku i te mea e tata ana te minita. Kia whakaae ra ano ia, katahi te Kaikarakia ka nehu.

XIV.UTU MO TE IRIIRI.

Kaua te minita e tono utu mo te iriiri; erangi ki te hiahia nga m#tua kia homai noa mai he mea ma te minita, e pai ana kia tangohia e ia.

XV.NGA TIKANGA E WHAKATAKOTORIA ANA E TE HUI.

Kia whakamana rawatia nga tikanga e whakatakotoria ane e te Hui o te Hahi.

XVI.NGA MEMA NOHO ATU.

Ki te noho atu tetahi mema o te Hui, kia tae rawa ki te Upoko he reta whakaatu i te take i noho atu ai.

XVII.NGA TOHUNGA MAORI.

Kia whakakorea rawatia te haere ki nga tohunga Maori.

XVIII.NGA PIRE MONI.

Kia marama rawa nga pire moni o nga Pariha ka ahei kia tangohia; ki te h# te pire ka whakahokia Kia whakatikaia mai.

XIX.RAWIRI MA NGA KAIKAKAKIA.

Me tuku noa te Eawiri ma nga Kaikarakia tuturu o nga Pariha, ma nga komiti o nga Wharekarakia e hoatu.

HE TOHUTOHU MO NGA WHENUA E TUKUA ANA MO TE HAHİ.

- Me matua ruri.
- Ka oti te ruri me tuku ki te Kooti whakawa whenua.
- Ka puta i te Kooti me tuku ki nga Kaitiaki (trustees). Kei nga kaituku te tikanga mo nga tangata ma ratou e tiaki., erangi kia uru te Pihopa, te Atirikona ranei ki roto i nga Kaitiaki.
- Ma te Pihopa e rapu tetahi wahi o te moni hei utu mo te ruritanga, me te whakawakanga o nga whenua e tukua ana mo te Hahi. Me whakarite ta te Pihopa moni ki te pai, ki te nui ranei o te whenua.

HE INOI MO TE HUI O TE HAHİ MAORI.

E te Atua Kaha rawa, kua oti te whakakotahi e koe tau hunga whiriwhiri katoa hei tinana mo tau Tama mo te matou Ariki mo Ihu Karaiti; ki te huihui hoki ou tangata ki tetahi w#hi i runga i tou ingoa, ko reira ano koe; kia anga mai to whakaaro atawhai ki tenei wahi o te Hahi, manaakitia mai hoki matou, te Pihopa, me nga Minita, me nga Mangai o te iwi kua mine mai nei ki te rapu tikanga. Kia riro mai i a matou nga taonga maha a tou Wairua Tapu, ara te mahara, te mohio, te kaha, te aroha me te ata whakaaro; kia whai tonu ai matou i roto i a matou mahi katoa, ko koe kia whakakororiatia, ko te pai o to iwi kia kake, ko tou rangatiratanga kia whakanuia. Kei meatia tetahi mea e matou i runga i te tikanga totohe, i te whakapehapeha, i te mataku ranei i te tangata. Kei h# hoki a matou mahi i te whakaaro poka noa ake, i te hianga ranei a te tangata: engari kia ata whakatakotoria nga tikanga katoa e tupu pai ai to Hahi i roto i a matou; kia mahia ai e matou katoa nga mahi pai kua rite mai nei i a koe hei mahinga ma matou; kia whakakotahitia ai matou katoa i roto i te whakapono, i te aroha; kia rite tahi ai hoki o matou whakaaro, me o matou mangai, te whakakororia i a koe; ko Ihu Karaiti hoki to matou Ariki. Amine.

HE RETA MIHI MO WAIKATO.

Ki a Tawhiao me ona iwi o Waikato. He pukapuka mihi, whakapai, tena na te Hui o te Hahi Maori i mine ki Parengarenga i a Pepuere 27, 28, 1885, ki nga iwi o Waikato.

Tena koutou, Kia ora tatou i roto i te Ariki. Tenei te Hahi Maori o te Atirikonatanga o te Waimate, i te Pihopatanga o Akarana, te tuku atu nei i te kupu whakapai ki a koutou. Kua kitea hoki i naianei te nui o to koutou atawhai ki # matou tamariki i tukua atu nei ki nga w#hi o Waikato i runga i nga whakahaunga a te Ariki kia kauwhautia tana kupu ki nga w#hi katoa, ara, ki a Rev. Renata Tangata raua ko Rev. Wiki te Paa. E whakapai ana matou mo to koutou tahuritanga mai ki te ata whakarongo ki te Kupu a te Atua i a raua e karakia ana i waenganui ia koutou. Ora ana o matou ngakau i to matou rongonga ai i te nui o a koutou tikanga pai ki a raua i a raua e mahi ana i roto i a koutou; na reira ka whai kupu atu nei hei whakaatu i to matou hari. Na, e hoa ma, ko to matou hiahia nui kia tahuri mai koutou ki te whakapono tika, kia paiheretia tatou ki te paihere kotahi, ki te whakapono ki te Atua kotahi. Na reira i tonoa atu ai # matou tamariki hei kawe atu i ta matou kupu ki nga iwi o Waikato, me era atu wahi, ki te tawhiri atu i a koutou kia hoki mai ki to tatou whakapono tuatahi, ki te manatunga a o tatou matua, ara, ki te whakapono o Ihu Karaiti. No te Hui i Waitangi i a Maehe, 1884, ka whakaputaina ta matou kupu aroha mo koutou;—a, to naianei ko te kupu whakapai.

Na, e nga hoa aroha, e nga iwi o Waikato, ka mau tonu te mahara a te Hahi Maori ki a koutou. Tenei hoki tetahi mea kia marama koutou, ekore pea a matou tamariki e tae atu ki te Hui ka tu nei ki Whatiwhatihoe a Maehe 12 nei, he nui no a raua raruraru i tenei taima, a tera ano he taima e hoki ai ano raua kia koutou. Hei kona, paiheretia mai tatou ki te paihere kotahi i roto i te Atua, i runga i tenei kupu a te Apotoro:—"He pouritanga koutou i mua; tena ko tenei, he maramatanga koutou i roto i te Ariki; kia rite te haere ki to nga tamariki o te maramatanga"—Epeha v. 8.

Na Te Hahi Maori.

KO NGA MINITA ME NGA KAIKARAKIA ENA O TE HAHI MAORI O TE ATIRIKONATANGA O TE WAIMATE I HANUERE, 1885.

ATIRIKONATANGA O TE WAIMATE. Takiwa o te Waimate:—Atirikona E. B. Karaka.

Takiwa o Kaikohe:—Rev. M. Kapa.

Takiwa o Oruru:—Rev. R. W. Tangata.

Takiwa o Kaitaia:—Rev. J. Matiu.

Takiwa o Ahipara:—Rev. R. Kamiti.

Takiwa o Parengarenga:—Rev. H. K. Taitimu.

Tawkiwa o Hokianga:—

Takiwa o Waimamaku:—Rev. W. te Paa.

Takiwa o Kaipara:—

Takiwa o Whangarei:—Rev. A. Whareumu.

Takiwa o Pahia:—Rev. R. Paerata.

Ko NGA HAHIWATENA ENA O TE ATIRIKONATANGA O TE WAIMATE.

**Ko Nga Moni Ena I Kohikohia I Te
Atirikonatanga O Te Waimate Ite Tau 1884.**

Ahipara.

Awanui.

Anatioka.

Te Kao.

Kakeponia.

Kaitaia.

Kohumaru.

Kokohuia.

Kororareka.

Kaikohe.

Kapehu.

Kaikou.

Parirauewha.

Paua.

Peria

Parapara.

Pakia

Paihia.

Takapaukura.

Taumarere.

Taipa.

Taita.

Titikare.

Taharoa.

Rangiawhia.

Ripia.

Okaihau.

Oromahof.

Ohaeawai.

Waianga.

Waiparera.

Waipoua.

Waimamaku.

Waikare.

Waimate.

Whangape.

Whangarei.

Mangakahia.

Ngararatunua.

Herekino.

Auckland:

William Atkin, Printer, High Street.

Title Page

Nga Mahi A Te Tuatoru O Nga Hui Nui O Te Hahi Maori O Te PIHOPATANGA O AKARANA. I Noho Ki Parawai, Hauraki, I A Maehe 28, 29, 30, 1887. Akarana. I Perehitia E Wiremu Atakini, Hai Tiriti. 1887.

**ATIRIKONATANGA O TE WAIMATE.NGA MINITA.Ven.
E. B. Karaka, Atirikona.**

Nga Mangai Reimana.

NGA MINITA.

NGA MANGAI REIMANA.

ATIRIKONATANGA O WAIKATO.NGA MINITA.

NGA MANGAI REIMANA.

I MINE nga mema o te Hui Nui o te Hahi Maori o te Pihopatanga o Akarana ki te wharekarakia o *Hori i* Hauraki i te Ratapu, Maehe 27, 1887, a uru tahi ana nga Pakeha me nga Maori ki te karakia. Whakarikonatia ana a Hone Tana Papahia i reira. E £5 0s. 0d. o te kohikohi i homai mo te perehitanga o nga mahi o te Hinota.

No te Mane, Maehe 28 ka mine te Hui ki te wharekarakia o *Te Tokotoru Tapu* i Parawai. Ka mutu i a Rev. R. W. Tangata te karangaranga i nga ingoa o nga mema ka kii a te Pihopa he Hui e rite ana ki ta te ture i whakatakoto ai. He mea timata te mahi ki te inoi, a muri iho ka whaikorero te tumuaki—koia na tana whaikorero.

Nui atu taku ahuareka i te huinga mai o tatou ki Parawai nei. Te tino take o to tatou minenga he whakatakoto tikanga e ata pai ai nga mahi o te Hahi ki waenganui o te iwi; otira ehara i te mea koia anake ano. Ko ta tatou e hiahia ai ko te ata korerorero tetahi ki tetahi hei whakakaha i a tatou, i a tangata, i a tangata, ki tana mahi ake i roto i te Hahi me te whai whakaaro ki te kororia o te Atua ki te pai mo Tona iwi. I a tatou e manawareka ana i te taenga mai o nga mangai tokomaha o etahi o nga takiwa o te Pihopatanga, kei te pouri ano mo te kore tangata o etahi atu o nga takiwa. He mea whakapouri te korenga o tetahi reimana kia kotahi o nga takiwa katoa o Waikato.

Tokorua o o tatou minita i araia e te mate te tae mai ai, ara ko Revs. Meinata te Haara raua ko Hemi K.

Taitimu. Kotahi o nga minita i whai nohoanga ki tenei Hui i era tau maha kua pahure nei, kua riro ki te Pihopatanga o Waiapu, ko Rev. Areka Whareumu o Whangarei. He mea whakaae marire kia haere ia; e takoto ana hoki te tikanga mo te nekenekē i te minita o tetahi Pihopatanga ki tetahi atu Pihopatanga. He tinana kotahi te Hahi; a ki te whakakahangia tetahi wahi ka tau te pai ki te tinana katoa. E whai painga ano nga Pihopatanga ki te whakawhitia etahi o nga minita, me ta ratou kawe i nga tikanga i kitea e ratou hei mahi ki nga wahi hou i roto i te maara waina o te, Ariki. Tera e uru kato# nga mema ki taku e kii nei, ka nui ta tatou hari me i tae mai a Rev. Hohepa Matiu o Kaitaia; he tino matua ia i roto i a te Karaiti no nga minita tokomaha e mahi ana i nga wahi whakararo o te Pihopatanga.

Kua whakahua au i toku pouri mo te kore reimana o Waikato i tae mai; a kei au ano te pouri mo te kore tangata ahakoa minita, ahakoa reimana, o te takiwa timata atu i Puniu puta atu ki Taranaki. Nga rohe o te Pihopatanga, ka timata i te Reinga a tae noa ki Taranaki; na kaua tatou e noho noa iho kia whiwhi ra ano nga takiwa katoa o te Pihopatanga ki te minita. Ko. ta tatou e matenui ai kia whai minita a Mokau a Waitara, me etahi atu wahi o te Atirikonatanga o Taranaki. Kaua e waiho te ngakaukore o aua iwi ki nga mea a te Atua hei whakangaukore i a tatou. Ko te hunga i tino rite kia mahi a te Karaiti i roto ia ratou anga ana ki te tohe kia a ia kia haere atu i o ratou wahi. E ngoikore ana te Hahi ki te kore e tonoa e ia nga kaikauwhau ki te hunga e noho maharakore ana ki te Atua. E kore e tika kia kiia na te Karaiti te Hahi e mangere ana ki te kawe i te Rongopai. Heoi kihai nga maori o te taha ki raro i maharakore ki tena mea, inahoki i tonoa e ratou nga minita tokorua ki te tirotiro i a ratou hoa i Waikato i nga tau kua pahure nei. Hei tauira ma tatou nga hoa e mahi mai na ki te kawe i te Rongopai ki nga motu o Meranihia. Kua tae a Pihopa Herewini raua ko tona hoa wahine ki Haata Kuru, (Santa Cruz) he motu i wehingia e te Pakeha i te nanakia o ona tangata.

E ora ana te ngakau ina maharatia te ahua o nga mahi o te tau 1886. I te tuatahi, ko te whakapirititanga o Rev. Hemi K. Taitimu me te whakarikonatanga o W. Hoete Matete ki Akarana ki te aroaro o nga Pihopa o nga Minita o te Porowini o Niu Tireni. Ekore te hunga i tae ki taua karakia e wareware ki te manawareka o taua ra. Uru tahi ana te tokomaha noa iho o nga minita maori me nga minita pakeha, a kotahi tonu te ngakau ki te inoi, ki te whakapai. Inanahi hoki i uru koutou ki te karakia i motuhia ai to tatou teina a Hone T. Papahia hei rikona. E toru tau i akona ai ia e taua hoa pono a te maori e Atirikona Wiremu. Tetahi atu mea i koa ai ahau ko te taenga o Ranapia Mokena ki te Karetī i Turanga. Ko ia te tangata tuatahi o Ngatimaru kua tae ki taua kura whakaako minita, na ko taku e tumanako ai ko etahi atu kia aru i a ia. Ma nga matua e whakatupu ake a ratou tamariki i runga i te whakaakoranga, i te whakatupatoranga a te Ariki kia whai ngakau ai ratou ki taua mahi. Ki taku mahara ko nga wharekarakia etahi mea hei whakaanga i te tangata kia rite ai tona ahua ki to te Karaiti, na kona i hari ai ahau mo te otinga o nga wharekarakia hou i te tau kua pahemo nei, kotahi kei Parawai nei, kotahi kei te Pupuke; a meake oti to Kaitaia me to te Awanui. Na nga maori nga moni i hokona ai nga papa, nga aha noa o te whare ataahua e noho nei tatou, a na ratou ano i hanga. Ko te mea e hiahiatia ana kia whakaakona nga taitamariki hei minita mo enei whare. Na, kia uua nga matua ki te tuku i nga tamraiki ki te kura kia tutuki ai taua hiahia. Kei nga matua te he ki te kuware nga tamariki ki te tuhituhi ki te korero pukapuka, ki etahi atu mea e akona nei i nga kura o te Kawanatanga. Ka nui te pai o te ahua o nga tamariki o te kura i Tepene i Akarana, e neke ana ki te matauranga. He tohe ano tenei naku ki tenei Hui, he pera ano me taku tohe i era atu Hui, kia tukua nga tamariki kia akona ki te tuhituhi ki te korero reo Ingarihi. Ki te kore hoki ratou e mohio, me pehea e tutahi ai ratou ko nga tama me nga tamahine a o ratou hoa Pakeha ? Me pehea hoki ratou e tu rite ai mo te mahi Kawanatanga me era atu mahi e taea e ratou me i kurangia?

Hei konei au whakahua ai i taku manawareka i a tatou karakia inanahi i te wharekarakia o *Hori*. Kotahi tonu te reo me te ngakau ki te karakia tahi ki te Atua, ki te inoi, ki te whakapai. Me hoatu ta tatou kupu whakapai ki to tatou hoa ki a te Ewana (Rev. F. G. Evans) mo te pai marire o tana whakahaere i to tatou karakia. Kua homai e te Ewana nga moni £5 o te kohikohi hei utu mo te perehitanga i nga mahi o te Hinota. He inoi taku kia tukua mai e te Atua Tona manaakitanga ki runga i a tatou ina tahuri tatou ki te hurihuri i nga mea ka homai hei tirotirohanga ma tatou.

Whakaaria e Atirikona Karaka.

Tautokona e Rev. M. Kapa.

E whakapai ana te Hui ki a te Pihopa mo tana whaikorero, a e tono ana kia whakaae ia kia perehitia.

Whakaaetia ana.

Whakaaria e Rev. R. W. Tangata.

Tautokona e Rev. W. te Paa.

Kia whakaurua mai a te Ewana (Rev. F. G. Evans), minita pakeha o te wharekarakia o *Hori*, ki te Hui.

Whakaaetia ana.

Whakaaria e Rev. R. Paerata.

Tautokona e Tamati Poa.

Ko te kaituhituhi tawhito, ko Rev. M. Kapa hei kaituhituhi minita.

Whakaaetia ana.

Whakaaria e Rev. R. W. Tangata.

Tautokona e Rev. R. Kamiti.

Ko Wiremu te Waha te kaituhituhi reimana.

Whakaaetia ana.

Whakaaria e Rev. W. H. Matete.

Tautokona e Rawiri Puhata.

Hei te hawhe o te 9 o te karaka ka timata te Hui, hei te 1 ka mutu; hei te 3 ka puare ano te whare.

Whakaaetia ana.

Homai ana e nga Mema nga Pitihana me nga kupu whakaari, me nga Patai; ka mutu i konei.

I te 3 karaka ka puare ano te whare a ka puta te kupu a te Upoko ekore ia e ahei te noho a te aonga ake i te maha o ana raruraru erangi ka waiho ma te Atirikona e whakaoti. Tono ana ia ko nga motini me nga pitihana me nga patai pakeke me homai aianei.

Whakaaria e Rev. R. Paerata.

Tautokona e Rev. M. Kapa.

- Kia nekehia te oranga mo nga minita Maori, kahore hoki ratou e ata ora ki te wahi e homai nei.
- Me whakatu ka komiti whiriwhiri hei hanga pitihana ki nga kaitiaki moni kia tirohia me kore ranei ratou e ahei te whakanekene te oranga mo nga minita: nga tangata mo taua komiti ko Revs. R. W. Tangata, R. Paerata, H. P. Taua, W. te Paa, R. Kamiti, ratou ko Hemi K. Tupe ko Ihaka te Tai.

Whakaaetia ana.

He patai na Ihaka te Tai. He moni i kohia e nga tangata o Waikare mo tetahi wharekarakia ma ratou, a homai ana maku e tiaki. Muri iho ka tono ratou kia hoatu hei whakaaea mo ta ratou whare hui kia ahei ai taua whare hei wharekarakia Maori. Taku patai; me hoatu ranei aua moni, me pupuri ranei mo te wharekarakia ? Makaa ana e te Pihopa ki te Hui. Katahi ka whakaotia, Ekore era moni e ahei kia tukua ki tetahi tikanga ke engari mo te wharekarakia anake.

Whakaaria e Rev. H. P. Taua.

Tautokona e Weneti Ruarangi.

KIA whai kupu te Hui ki a Rev. R. Para ratou ko te whanau a te Peka kia whakaaroa mai he tunga wharekarakia mo te Kapotai ki Waikare.

Whakaaetia ana.

Whakaaria e Ihaka te Tai.

Tautokona e Wiremu te Waha.

Kia whakamana te kupu o te Hui i Pehiawiri mo Atirikona Karaka hei Pihopa mo te taha Maori.

Unuhia ana.

Whakaaria e Ihaka te Tai.

Tautokona e Rev. H. P. Taua.

Kia whakaurua he Maori ki roto ki nga kaitiaki o nga whenua tunga wharekarakia me nga wahi nehunga tupapaku.

Whakaaetia ana.

Rev. M. Kapa; he patai. Ko tehea te tikanga o te Hahi mo te inoi i mua ake o te kauwhau; inahoki e kite ana au i nga karakia Pakeha, he mea ano ka inoi, he mea ano kahore e inoi ? Whakahoki a te Upoko; kei te tangata nana te kauwhau te tikanga mo taua inoi.

Whakaaria e Weneti Ruarangi.

Tautokona e Paora Tuhaere.

Ko nga moni o te Reti o Pukaki me tuku ki nga moni tahuia minita Maori.

Whakaaetia ana.

Whakaaria e Parata Mapu.

Tautokona e Rawiri Puhata.

E whakahe ana teuei Hui ki te takahanga o te wahi tapu a Ngatimaru i Katiaka e tetahi Pakeha i a ia e hanga

ana i te rori ki runga pu i nga tupapaku, a he tono tenei kia whai kupu a te Pihopa raua ko te Para kia whakakorea taua rori.

Whakaaetia ana.

Whakaaria e Hirini Katene.

Tautokona e Tamati Poa.

Kia perehitia nga tahua minita ki nga pukapuka o nga Hui.

Whakaaetia ana.

Whakaaria e Paora Tuhaere.

Tautokona e Wirope Taipari.

Kia whakaturia he runanga kaumatau o ia iwi, o ia iwi, ki roto i nga Hui nui o te Hahi. Te iugoa o taua runanga,—

Ko Te Runanga Rangatira Hapai I Te Hahi.

I konei ka haere a te Pihopa, a ka waiho ko te Atirikona hei tumuaki. Katahi ko korerotia nga pire moni e nga reimana o ia paraha, o ia paraha, ka homai i nga moni i kohia hei kawe i te Rongopai.

Whakaaria e Paora Tuhaere.

Tautokona e Rev. W. Turipona.

Kia tapiritia nga rarangi (references) rere ki muri o te Paipera Maori.

Whakaaetia ana.

Whakaaria e Rev. R. W. Tangata.

Tautokona e Wiremu te Waha.

Kia arohatia e te Komiti o te Hahi nga tangata o te Kura minita i Turanga, kia hoatu he wahi kakahu mahana mo ratou, ka nui hoka te mate i te kopeke o nga tangata haere atu i raro nei ina noho ki reira.

Whakaaetia ana.

Whakaaria e Koroniria Kaipuke.

Tautokona e Meinata Karamu.

Kia whakatuturutia rawatia nga ra o nga Hui o te Hahi Maori a muri ake nei.

Whakaaetia ana.

Whakaaria e Rev. Mr. Kapa.

Tautokona e Wiki te Whai.

He tono teuei ki nga Kaumatua kia whakaurua he Maori ki roto ki nga kaitiaki moni e whai tikanga ana te taha Maori.

Whakaaetia ana.

Whakaaria e Himikerea Puru.

Tautokona e Rev. W. H. Matete.

Kia whakaaroa nga kaikarakia e o ratou takiwa; kia hoatu e nga komiti o nga wharekarakia etahi o nga moni o a ratou karakiatanga ki aua kaikarkia.

Whakaaetia ana.

Whakaaria e Wiki te Whai.

Tautokona e Rev. W. H. Matete.

E whakapai ana tenei Hui ki a Wirope Taipari, ara ki a Ngatimaru katoa mo to ratou atawhai nui ki nga mema o te Hui; a me tuhi rawa taua whakapai ki te pukapuka o te Hui.

Whakaaetia ana.

Whakaaria e Wiki te Whai.

Tautokona e Rev. R. W. Tangata.

Kia whakamana rawatia te kupu mo nga Kura Ratapu kia tu tonu.

Whakaaetia ana.

Whakaaria e Hori Poke.
Tautokona e Hunia Tamauru.
Kia tirotirohia a Whangarei e nga minita i te wa e minita kore nei.

Whakaaetia ana.

Whakaaria e Herewini te Toko.
Tautokona e Rev. M. Kapa.
Kia nekehia te rohe o te Pariha o Hokianga ki Honuhonu ka tika atu ki Manukau.

Whakaaetia ana.

Whakaaria Rev. R. W. Tangata.
Tautokona e Rev. R Kamiti.
Kia tahuri nga iwi katoa ki te whiriwhiri tangata mo te Kura Minita i Turanga.

Whakaaetia ana.

Whakaaria e Rev. R. Kamiti.
Tautokona e Weneti Ruarangi.
He ture mo nga Hinota a muri ake nei:—Kia kotahi whakatikanga o te mema ki te korero mo te motini: engari te mema nana te motini ka ahei kia rua ona tunga ki te korero.

Kahore i whakaaetia.

Whakaaria e Tamati Poa.
Tautokona e Wiki te Whai.
Kia whakatuturutia te kohikohi o te Whakaaturanga mo te kawe i te Rongopai ahakoa nui, iti ranei: engari me maatua paanui i nga wiki e rua i mua atu kia mohio ai te katoa, e me tuku katoa taua ohaohatanga.

Whakaaetia ana.

Whakaaria e Tamati Poa.
Tautokona e Rev. W. te Paa.
Hei nga wharekarakia anake nga marenatanga, kaua e marena ki nga whare noa iho i te mea kahore te wharekarakia i mataara atu i te kotahi tekau maera.

Whakaaetia ana.

Whakaaria e Ritete te Kuru.
Tautokona e Rev. R. W. Tangata.
Kia puta rawa nga pukapuka o nga Hui ki nga Hahiwatena o nga takiwa.

Whakaaetia ana.

Whakaaria e Meinata Karamu.
Tautokona e Rev. R. Kamiti.
Ma nga minita pn ano e utu nga kaikarakia o a ratou paroha.

Kihai i whakaaetia

Whakaaria e Meinata Karamu.
Tautokona e Weneti Ruarangi.
Me homai e te Pihopa raua ko te Atirihona he kakahu mangu mo nga kaikarakia mo nga nehunga tupapaku me nga Ratapu.

Whakaaetia ana.

Whakaaria e W. Taipari.
Tautokona e Rev. W. H. Matete.
Me mine ano tenei Hui Nui a te tau 1888 kia wawe te mohiotia te tikanga o te kupu a Paora Tuhaere mo te Runanga Kaumatua.

Whakaaetia ana

Whakaaria Rev. W. te Paa.
Tautokona Rev. M. Kapa.
He kupu whakapai tenei na te Hui o te Hahi Maori ki a Tiati Wiremu mo tana mahi nui ki te whakamaori i

nga Himene.

Whakaaetia ana.

Whakaaria e Waata Tipa.

Tautokona e Wirope Taipari.

Kia whakahokia mai ano te Kura Minita Maori o tenei Pihopatanga ki Akarana.

Whakaaetia ana.

Whakaaria e Himikerea Puru.

Tautokona e Meinata Karamu.

Ki te whakaaro o tenei Hui, ehara i te mea pai te marena

Kawanatanga mo nga wahine o te Hahi, he marena huna hoki taua ahua marena.

Whakaaetia ana

Herewini te Toko:—he patai.

Ko nga moni tahua Minita o te Pariha. Ki te mate te Minita a ka whakanohoia he minita hou, tera ranei e homai katoa ki a ia nga hua o aua moni i tureiti i te mateuga o te minita ? Te Upoko: Kahore, ekore aua moni e hoatu katoa, engari ko te mea e rite ana mana.

Whakaaria e Rev. W. Turipona.

Tautokona e Rev. R. Paerata.

Me kaua rawa nga tangata o te Hahi e tukua kia moe-puku, kia moe Maori ranei, a hei muri atu ka tukua mai kia marenatia.

Whakaaetia ana.

Whakaaria e Ihaka te Tai.

Tautokona e Rev. R. Paerata.

Hei Paihia te Hui Nui a te tau 1888, hei nga ra o Maehe.

Whakaaetia ana.

Ko Enei Nga Tikanga o Era Atu Hui E Mau Tonu Ana.

I.MO NGA KURA RATAPU MO NGA TAMARIKI.

He whakahau tenei ki nga wahi katoa o tenei Atirikonatanga mo nga Kura tamariki i nga Ratapu kia tu tonu.

II.KUA NGA WAARE-KARAKIA E WAIHO HEI WHARE-KURARA NOA.

Ki te whakaaro o tenei Hui, ekore e tika kia waiho nga Whare-karakia hei whare-kura i nga ra noa, engari me whakamotuhake mo te Karakia anake; a me whakatu ano nga whare-kura. Ehara tenei tikanga i te pei i nga tamariki i nga kura, erangi he mea kia motu k# te whare-kura.

III.KIA AROHA NGA TANGATA KI NGA MINITA INA HAERERE..

Kia whai aroha nga tangata o tenei Atirikonatanga ki nga minita ina kae r#re ki nga kainga, kia tukua noatia te hoiho me te kai-arahi.

IV.MO NGA MONI HAERERE A NGA MANGI REIMANA.

Kia whak#ro nga tangata o nga Pariha ki o ratou Mangai Reimana, ki te whakaea i nga moni e pau ana i a ratou e haer#re ana ki nga Hui. Ko aua moni me tango i roto i nga Kohikohi, me kohi ra waho ranei.

V.MO NGA TURORO KIA WHAKAATURIA KI TE MINITA.

He kupu tenei ki nga tangata katoa o ia Pariha, o ia Pariha, mo nga turoro kia whakatūria mai ki te minita; kia kaua e waiho kia takoto noa iho taea noatia to ratou matenga, ka korerotia ki te minita. He tino mea pouri tenei.

VI.KIA HAERERE NGA MINITA KI TE TIROTIRO I NGA KURA.

Kia tae tonu nga minita ki nga kura tamariki i nga ra noa, ki te whakaako i nga tikanga o te Whakapono.

VII.KIA WHAKAMUTUA TE MAHI MAORI KI RUNGA KI NGA Tamariki.

Kaua nga tikanga Maori ki runga i nga tamariki kohungahunga i mua i to ratou iriiringa, hei muri ka kawea mai kia iriiria. He tiao mahi h# tena; me mutu rawa taua tikanga Maori i roto i nga tangata Karaitiana.

VIII.HE MAHI MA NGA HAHIWATEWA.

Ma nga Hahiwatena o nga k#inga e whakaatu ki te Minita ina tae atu, i nga tamariki mo te iriiri.

IX.HE REHITA IRIIRIRINGA, MARENATANGA, TANUMANGA.

Kia tu nga tino Whare-karakia i nga Rehita iriiringa, marenatanga, tanumanga.

X.NGA WHENUA MO TE HAHİ.

Kia hohoro te whakamotuhake i nga whenua mo te Hahi, karauna karaati rawa, ka tuku ai ki nga kaitiaki (trustees).

XI.NGA KOHIKOHI O NGA WHARE-KARAKIA.

Kaua nga kohikohi o nga Wharekarakia e meinga hei hoko kai mo nga Hui o te Hahi, erangi me ra waho he kohikohi mo ena mea.

XII.KAI TITIRO MONI.

Ma te minita me tetahi tangata k# ehara nei i te Hahiwatena, e titiro nga pukapuka kohikohi, e tatau hoki i nga moni o nga Pariha.

XIII.TIKANGA MO TE NEHU TUPAPAKU.

Kaua te Kaikarakia e pokanoa te nehu i te tupapaku i te me e tata ana te minita. Kia whakaae ra ano ia, katahi te Kaikarakia ka nehu.

XIV.UTU MO TE IRIIRI.

Kaua te minita e tono utu mo te iriiri; erangi ki te hiahia nga m#tua kia homai noa mai he mea ma te minita, e pai ana kia tangohia e ia.

XV.NGA TIKAKGA E WHAKATAKOTORIA ANA E TE HUI.

Kia whakamana rawatia nga tikanga e whakatakotoria ana e te Hui o te Hahi.

XVI.NGA MEMA NOHO ATU.

Ki te noho atu tetahi mema o te Hui, kia tae rawa ki te Upoko he reta whakaatu i te take i noho atu ai.

XVII.NGA TOHUNGA MAORI.

Kia whakakorea rawatia te haere ki nga tohunga Maori.

XVIII.NGA PIRE MONI.

Kia marama rawa nga pire moni o nga Pariha ka ahei kia tangohia; ki te h# te pire ka whakahokia kia

whakatikaia mai.

XIX. RAWIRI MA NGA KAIKARAKIA.

Me tuku noa te Rawiri ma nga Kaikarakia tuturu o nga Pariha, ma nga Wharekarakia e hoatu.

XX.

Kia kaua rawa te Hahi Maori e wehea mai i te Hahi Matua, ara i te Hahi o Ingarangi.

XXI.

Kia whakatuturutia nga tau e tu ai te mangai Reimana ka ahei ai kia pooti ano, hei te toru o nga tau.

XXII.

Kia whakaaro te Hahi Maori ki te whakatakoto i nga moni toenga o nga Pariha hei oranga mo ratou.

XXIII.

Kia kaua e kahore he moni kawe i te Rongo Pai i nga pire moni o nga takiwa, ahakoa nui, iti ranei.

XXIV.

Kaua rawa e hahua te tupapaku i tanumia ki nga wahi i whakatapua hei Parikarauna.

XXV.

He mea tika hei Matuaatua te papa me te whaea, a ma raua e whiriwhiri he tokotoru mo raua.

XXVI.

Me puta tonu te takoha marena i taina ano o te marenatanga.

XXVII.

Me tuku atu nga iriiringa, nga marenatanga, me nga tanumanga e nga minita i ia tau, i ia tau kia tuhia ki tetahi Rehita nui hei tiaki ma te Pihopa.

XXVIII.

Ko nga kaikarakia e whakaturia ana e te minita, me ata paanui i roto i nga wharekarakia kia mohio ai te katoa.

HE TOHUTOHU MO NGA WHENUA E TUKUA ANA MO TE HAHİ.

- Me matua ruri.
- Ka oti te ruri me tuku ki te Kooti whakawa whenua.
- Ka puta i te Kooti me tuku ki nga Kaitiaki (trustees). Kei nga kaituku te tikanga mo nga tangata ma ratou e tiaki, erangi kia uru te Pihopa, te Atirikona ranei ki roto i nga Kaitiaki.
- Ma te Pihopa e rapu tetahi wahi o te moni hei utu mo te ruritanga, me te whakawakanga o nga whenua e tukua ana mo te Hahi. Me whakarite ta te Pihopa moni ki te pai, ki te nui ranei o te whenua.

HE INOI MO TE HUI O TE HAHİ MAORI.

E te Atua Kaha rawa, kua oti te whakakotahi e koe tau hunga whiriwhiri katoa hei tinana mo tau Tama mo to matou Ariki mo Ihu Karaiti; ki te huihui hoki ou tangata ki tetahi w#hi i runga i tou ingoa, ko reira ano koe;

kia anga mai to whakaaro atawhai ki tenei wahi o te Hahi, manaakitia mai hoki matou, te Pihopa, me nga Minita, me nga Mangai o te iwi kua mine mai nei ki te rapu tikanga. Kia riro mai i a matou nga taonga maha a tou Wairua Tapu, ara, te mahara, te mohio, te kaha, te aroha me te ata whakaaro; kia whai tonu ai matou i roto i a matou mahi katoa, ko koe kia whakakororiatia, ko te pai o to iwi kia kake, ko tou rangatiratanga kia whakanuia. Kei meatia tetahi mea e matou i runga i te tikanga totohe, i te whakapehapeha, i te mataku ranei i te tangata. Kei h# hoki a matou mahi i te whakaaro poka noa ake, i te hianga ranei a te tangata: engari kia ata whakatakotoria nga tikanga katoa e tupu pai ai to Hahi i roto i a matou; kia mahia ai e matou katoa nga mahi pai kua rite mai nei i a koe hei mahinga ma matou; kia whakakotahitia ai matou katoa i roto i te whakapono, i te aroha; kia rite tahi ai hoki o matou whakaaro me o matou mangai, te whakakororia i a koe; ko Ihu Karaiti hoki to matou Ariki. Amine.

He Whakaatu I Nga Mahi, I Nga Aha Noa O Te Hahi Maori O Te Pihopatanga O Akarana I Te Tau 1886.

Ko NGA MINITA ME NGA KAIKARAKIA O TE HAHİ MAORI O TE PIHOPATANGA O AKARANA.

ATIRIKONATANGA O TE WAIMATE. Takiwa o te Waimate:—Atirikona E. B Karaka. Rev. Hare Peka Taua.

ATIRIKONATANGA O WAIITEMATA. Takiwa o Maramatawhana:—Rev. W. Hoete Matete.

Atirikonatanga o Waikato.

Ko NGA HAHIWATENA.

Ko NGA MONI ENA I KOHIKOHIA E TE HAHİ MAORI O TE PIHOPATANGA O AKARANA I TE TAU 1886.

Atirikonatanga o Te Wimate. Takiwa o Parengarenga.

Takiwa O Ahipara.

Takiwa O Kaitaia.

Takiwa o Oruru.

Takiwa o Waimamaku.

Takiwa O Kaikohe.

Takiwa O Te Waimate.

TAKIWA O PAHIA.

Takiwa O Hokianga.

TAKIWA O WHANGAREI.

Atirikonatanga O Waitemata(Mo NGA TAU E TORU).

ATIRIKONATANGA O WAIKATO. (Mo Nga Tau E Toru.)

Title Page

Nga Mahi A TE Tuawha O Nga Hui Nui O Te Hahi Maori O Te Pihopatanga O Akarana. I Noho Ki Paihia, Peiawhairangi, I A Maehe 13, 14, 1889. Akarana. I Perehitia E Wiremu [*unclear: McCullough*], Hai Tiriti 1889.

Atirikonatanga O Te Waimate.

ATIRIKONATANGA O WAIKATO.NGA MINITA.

NGA MANGAI REIMANA.

I MINE nga mema o te Hui Nui o te Hahi Maori o te Pihopatanga o Akarana ki te wharekarakia o *Paora* i Paihia i te Wenerei Maehe 13, 1889, i te whitu o nga haora o te ata. Te hunga i tango i te Hapa o te Ariki 110. Ko te ohaohatanga £2 16s. Iod. i homai mo te perehitanga o nga Mahi o te Hui.

I te wha karaka ka noho te Hui. Ka mutu i a Atirikona te karangaranga i nga ingoa o nga mema, ka kii a te Pihopa he Hui e rite ana ki ta te ture i whakatakoto ai. Ano ka mutu te inoi, ka whaikorero te tumuaki—koia na tana whaikorero.

Hari rawa atu toku ngakau mo tatou ka tutataki ki tenei Hui o te Hahi Maori. Ka rua nga tau kua pahure o tera huinga o tatou. Kotahi o aua tau i ngaro ahau i Nui Tireni, na reira i kore ai e maha o aku korero mo taku ake i kite ai o nga mahi o te Hahi i ia pariha, i ia pariha o te Pihopatanga. Tika rawa ta tatou huinga ki te wharekarakia nei; kei konei hoki e tu ana te kowhatu whakamaharatanga mo Atirikona Henare Wiremu; kei konei hoki e takoto ana nga tinama o aua minita pono o Rev. Matiu Taupaki raua ko Rev. Rupene Paerata. E hoki whakamuri ana te mahara me te tangi o te ngakau ki aua minita kaha o te Rongopai. Kei tawhiti te uaua o etahi o nga mema i kitea mai ai ratou ki tenei Hui, inahoki te roa o te whenua i haere mai ai ratou 150 maera. E noho tahi ana me tatou tetahi o nga kaumataua, ara, a Rev. R. Para nana nei i ako etahi o nga minita me nga mangai reimana o te Hui i to ratou tamarikitanga.

I te mea e hari ana te ngakau mo te taenga mai o te tokomahatanga o nga mema, e pouri ana ano mo te ngaronga o etahi. Na te kaumatautanga o Rev. J. Matiu te tae mai ai ia. Ko Rev. Reihana Kaamiti e araia ana e

te mate o tana hoa wahine. Kahore au e mohio ki te take i noho atu ai a Rev. Hohua Moanaroa.

Tenei ano te ngakau te rapu rapu noa ana ki etahi atu—i nga kanohi o etahi o tatou kua riro atu i tenei ao "Kua whawhaitia nei e ratou te whawhai pai, kua omakia ta ratou oma-kanga, kua rite i a ratou te whakapono." Kei te mohio mai koutou ki taua hunga e rapu rapu noa nei te ngakau, ara, ki a Rev. Renata W. Tangata ratou ko Rev. Rupene Paerata, ko Rev. Hare Peka Tawa, ko Ihaka te Tai, i noho tahi nei tatou i te Hui ki Hauraki. He *Kaparini* (Chaplin) Pihopa a Renata, he tino hoa tupu noku no toku orokotaenga mai ki Nui Tireni. Ko ia te tangata Maori tautahi i whakapirititia e ahau. He tangata ia i whakaiti i a ia, he ngakau mahaki, a i matenuitia, i arohaina a te katoa i mohio ki a ia. Nui atu tana kakama ki te mahi i whakaritea hei mahi mana. Ko ia tetahi o nga minita i tonoa e te Hui kia haere ki Waikato a kihai tana haere ki aua iwi i hua kore. Ko Rupene hoki he hoia pono na te Karaiti, he tangata maia ki te whakapuaki i te Kupu. Ko Hare Peka he tangata hinengaro karakia i whakapaua tona ngakau ki te mahi. I mate ia i runga i tana kaha ki te tirotiro i nga turoro, ki te whakamarie i te hunga ngakau pouri, a arohiina nuitia ana ia e nga Maori e nga Pakeha o nga takiwa o te Waimate. He maha nga tau i uru ai a Ihaka te Tai ki o tatou Hui, a kei te mahara ano tatou ki te marama o ana whakaaro me te tika o tana whakahaere. I te mea e tu ana ia hei mema mo te Paramete he pai anake nga kupu mona a ona hoa Pakeha, Maori. He tangata ngakau rangatira ia ki te kii a nga iwi o Peia whairangi. Ko enei pononga tokowha a te Atua e okioki ana i a ratou mahi; na e aru tahi a ratou mahi i a ratou. Ko ratou, ahakoa mate, e korero ana ano, a ekore e warewaretia e te hunga i mohio ki a ratou. Na, ko te mea e akona nei tatou i te tangohanga atu o tatou hoa mahi, koia tenei; kia kaua tatou e whakawhirinaki ki te tangata engari ki te Atua. Otira ina whakawhirinaki tatou ki te Atua me mahi ano te mahi, a me tahuri tatou ki te whakakapi i nga turanga o o tatou hoa, me te inoi ano ki te Atua kia tukua mai ki ana pononga nga homaitanga a te Wairua Tapu e rite ana mo te mahi minita. Tokorua nga tangata i whakarikonatia i te ra o Tepene (Tihema 26) 1887. Tokorima nga tangata o tenei pihopatanga kei te kura minita i Turanga. No Waikato tetahi o taua hunga.

I au i Taranaki i te wiki kua pahure nei, ka pa mai etahi rangatira Pakeha ki au, he tono kia whakaritea tetahi minita tuturu mo nga Maori o taua takiwa. Ki atu ana ahsu, kahore he minita watea inaianei, erangi me tono etahi minita o te takiwa ki raro nei hei tirotiro i a ratou, a, taihoa e whakarite he minita tuturu.

Etahi o nga tohu o te tupu o te Hahi i nga tau erua kua pahure nei, ko nga wharekarakia hou ki te Pupuke ki Kaitaia ki te Awanui, ki Kapehu; ki Whangape, a kei te hanga nga whare ki Parirau-ewha, ki Ripia.

Ka tahi nei au ka hoki mai i Poneke i te Hinota Niu o nga Pihopatanga o Niu Tireni. Whiriwhiria ana e taua Hinota ko Pihopa Harawira hei upoko mo te Hahi o enei motu. He kaumataua ia, inahoki kua neke ake i te rima tekau nga tau i mahi ai ia ki nga Maori o te pito whakarunga o te motu.

Whakaaria e Rev. Wiki te Paa.

Tautokona e Hirini Katene.

E whakapai ana te Hui ki a te Pihopa mo tana whaikorero, a e tono ana kia whakaae ia kia perehitia.

Whakaaetia ana.

Whakaaria e Atirikona.

Tautokona e Rev. H. Matete.

Ko Rev. Matiu Kapa hei kaituhituhi minita.

Whakaaetia ana.

Whakaaria e Tamati Pou.

Tautokona e Ruka Huru.

Ko Hirini Katene hei kaituhituhi reimana.

Whakaaetia ana.

I konei ki korerotia e Rev. Wiki te Paa te Karanga a te Hui ia te Pihopa.

Whakaritea ana ko Atirikona Karaka hei tiamana komiti.

Whakaaria e Rev. M. Kapa.

Tautokona e Rev. H. Matete.

Kia whakaurua mai a te Para (Rev. R. Burrows) raua ko te Warihi (Rev. P. Walsh) ki te Hui.

Whakaaetia ana.

Whakaaria e Waata Hangata.

Tautokona e Weneti Ruarangi.

Kia whakaturia tetahi kura minita ki te takiwa o Akarana, he tawhiti no Turanga he maeke hoki.

Whakaaetia ana.

Waara Tipaa—he patai. E hia nga moni kua oti te kohi mo te wharekarakia i Whakatiwai?
Te tumuaki—Kia hoki au ki Akarana maku e rapu ka tuhi ai ki a koe.

Heremaia Kawere he patai,—Kua rite ranei te kupu a te Hinota ki Hauraki mo nga kakahu mangu mo nga kaikarakia?

Te tumuaki,—kahore he moni.

Ruka Huru, he patai,—E pehea ana te ahua o nga hua o te tahua whangai minita o Hokianga i te takiwa i muri iho i te matenga o Piripi Patiki tae noa ki te whakaminitatanga o Hone Papahia—ara nga hua mo nga tau e ono?

Te Tumuaki.—Ekore au e mohio erangi kia hoki ki Akarana maku e rapu.

Whakaaria e Meinata Karamu.

Tautokona e Weneti Ruarangi.

Kia whakamaha nga Maramataka mo nga takiwia o Kaipara.

Whakaaetia ana.

Whakaaria e Meinata Karamu.

Tautokona e Ruka Huru.

Kia whakaaroa e nga Paraha he oranga mo nga kaikarakia.

Whakaaetia ana.

Whakaaria e Meinata Karamu.

Tautokona e Ruka Huru.

Ko nga panuitanga o nga Hui kaua e tukua ki nga Minita anake, erangi ki nga Reimana ano hoki. Me tuku aua panui i roto i nga wiki erua i mua ake o te Hui.

Whakaaetia ana.

Homai ana e Hirini Katene he pitihana no te Waimate mo Wirimu te Waha hei minita mo taua takiwa. Kahore he kupu whakahoki mo tenei pitihana i te mea (1) kahore ano ia i whakaminitatia (2) kei te Pihopa anake te tikanga.

Whakaaria e Hirini Katene.

Tautokona e Rev. M. Kapa.

Kia parea te haora karakia maori o te Waimate ki muri i to te karakia Pakeha.

Whakaaetia ana.

Whakaaria e Matenga Komene.

Tautokona e Ritete te Kuru.

Ko nga moni o te Wharekarakia o Kaitaia me tuku ki te Watena tiaki ai.

Whakaaetia ana.

Whakaaria e Weneti Ruarangi.

Tautokona e Waata Hangata.

Ko nga utu reti o te whenua i Pukaki me tuku ki te tahua minita o Kaipara.

Whakaaetia ana.

Whakaaria e Rev.M. Kapa.

Tautokona e Ruka Huru.

Kia tukua etahi minita tokorua ki te tiro tiro i nga takiwa o Taranaki.

Whakaaetia ana.

Whakaaria e Rev. W. Turipona.

Tautokona e Waata Tupa.

Kaua te tangata e tukua ki te kauwhau ki te kahore ia i whakaritea e te Pihopa e nga kaiwhakahaere ranei mo taua mahi.

Whakaaetia ana.

Whakaaria e Hemi Hereora.

Tautokona e Atirikona Karaka.

Me tohe tonu tenei Hui ki te whanau a te Peka kia whakahokia mai te pihi o te wharekarakia o te Kapotai ki a ratou.

Whakaaetia ana.

Whakaaria e Manihera Kauwhata.

Tautokona e Mita te Tai.

Kia atawhai nga Pariha ki nga Hui o te Hahi Maori o tenei Pihopatanga.

Whakaaetia ana.

Meinata Karamu—he patai. E pehea ana te pehe i Parirau i tukua ki te Hahi, na te mea kei te utu tonu matou i te taake o taua pihi?

Whakahoki;—Me waiho, kia tirohia mai i te tari kua whakatikaia ranei taua pihi ki te Hahi.

Meinata Karamu—he patai—Ke te pehea nga moni o Parirau i te Peeke—Ka hia nga hua inaianei ?

Whakahoki;—Kahore au e mohio erangi maku e rapu.

Whakaaria e Ruka Huru.

Tautokona e Wiki te Whai.

Ka mate te minita, me tuku nga moni mo te koata kotahi ki tana pouaru hei whakaea i ana nama.

Whakaaetia ana.

Whakaaria e Atirikona Karaka.

Tautokona e Rev. M. Kapa.

E whakapai ana tenei Hui ki te Komiti perehi Paipera mo to ratou whakaaetanga kia perehitia nga rarangi rere ki te Paipera maori.

Whakaaetia ana.

Whakaaria e Rev. Hare Rewiti.

Tautokona e Ritete te Kuru.

Ki Peria te Hui o te Hahi Maori o te Atirikonatanga o te Waimate a Maehe 5, 1889.

Whakaaetia ana.

Ko Enei Nga Tikanga O Era Atu Hui E Mau Tonu Ana.

I.Mo NGA KURA RATAPU MO NGA TAMARIKI.

He whakahau tenei ki nga wahi katoa o tenei Atirikonatanga mo nga Kura tamariki i nga Ratapu kia tu tonu.

II.KUA NGA WHARE-KARAKIA E WAIHO HEI WHARE-KURA.Ra Noa.

Ki te whakaaro o tenei Hui, ekore e tika kia waiho nga Whare-karakia hei whare-kura i nga ra noa, engari me whakamotuhake mo to Karakia anake; a me whakatu ano nga whare-kura. Ehara tenei tikanga i te pei i nga tamariki i nga kura, erangi he mea kia motu k# te whare-kura.

III.KIA AROHA NGA TANGATA KI NGA MINITA INA HAEREERE.

Kia whai aroha nga tangata o tenei Atirikonatanga ki nga minita ina kahaerere ki nga kainga, kia tukua noatia te hoiho me te kai-arahi.

IV.NO NGA MONI HAERERE A NGA MANGI REIMANA.

Kia whakaro nga tangata o nga Pariha ki o ratou Mangai Reimana, ki te whakaea i nga moni e pau ana i a ratou e haer#re ana ki nga Hui. Ko aua moni me tango i roto i nga Kohikohi, me kohi ra waho ranei.

V.MO NGA TURORO KIA WHAKAATURIA KI TE MINITA.

He kupu tenei ki nga tangata katoa o ia Pariha, o ia Pariha, mo nga turoro kia whakaturia mai ki te minita; kia kaua e waiho kia takoto noa iho taea noatia to ratou matenga, ka korerotia ki te minita. He tino mea pouri tenei.

VI.KIA HAEREERE NGA MINITA KI TE TIROTIRO I NGA KURA.

Kia tae tonu nga minita ki nga kura tamariki i nga ra noa, ki te whakaako i nga tikanga o te Whakapono.

VII.KIA WHAKAMUTU TE MAHI MAORI KI RUNGA KI NGA TAMARIKI.

Kaua nga tikanga Maori ki runga i nga tamariki kohunga hunga i mua i to ratou iriiringa, hei muri ka kawea mai kia iriiria. He tino mahi h# tena; me mutu rawa taua tikanga Maori i roto i nga tangata Karaitiana.

VIII.HE MAHI MA NGA HAHIWATENA.

Ma nga Hahiwatena o nga k#inga e whakaatu ki te Minita ina tae atu, i nga tamariki mo te iriiri.

IX.HE REHITA IRIIRINGA, MARENATANGA, TANUMANGA.

Kia tu nga tino Whare-karakia i nga Rehita iriiringa, marenatanga, tanumanga.

X.NGA WHENUA MO TE HAHİ.

Kia hohoro te whakamotuhake i nga whenua mo te Hahi, karauna karaati rawa, ka tuku ai ki nga kaitiaki (trustees).

XI.NGA KOHIKOHI O NGA WHARE-KARAKIA.

Kaua nga kohikohi o nga Wharekarakia e meinga hei hoko kai mo nga Hui o te Hahi, erangi me ra waho he kohikohi mo ena mea.

XII.Kai titiro moni.

Ma te minita me tetahi tangata k#, ehara nei i te Hahi-watena, e titiro nga pukapuka kohikohi e tatau hoki i nga moni o nga Pariha.

XIII.TIKANGA MO TE NEHU TUPAPAKU.

Kaua te Kaikarakia e pokano te nehu i te tupapaku i te me e tata ana te minita. Kia whakaae ra ano ia, katahi te Kaikarakia ka nehu.

XIV.UTU MO IRIIRI.

Kaua te minita e tono utu mo te iriiri; erangi ki te hiahia nga m#tua kia homai noa mai he mea ma te minita, e pai ana kia tangohia e ia.

XV.NGA TIKANGA E WHARATAROTORIA ANA E TE HUI.

Kia whakamana rawatia nga tikanga e whakatakatoria ana e te Hui o te Hahi.

XVI.NGA MEMA NOHO ATU.

Ki t e noho atu tetahi mema o te Hui, kia tae rawa ki te Upoko he reta whakaatu i te take i noho atu ai.

XVII.Nga tohunga Maori.

Kia whakakorea rawatia te haere ki nga tohunga Maori.

XVIII.Nga pire moni.

Kia marama rawa nga pire moni o nga Pariha ka ahei kia tangohia; ki te h# te pire ka whakahokia kia whakatikaia mai.

XIX.RAWIRI MA NGA KAIKARAKIA.

Me tuku noa te Rawiri ma nga Kaikarakia tuturu o nga Pariha, ma nga Wharekarakia e hoatu.

XX.

Kia kaua rawa te Hahi Maori e wehea mai i te Hahi Matua, ara i te Hahi o Ingarangi.

XXI.

Kia whakatuturutia nga tau e tu ai te mangai Reimana ka ahei ai kia pooti ano, hei te toru o nga tau.

XXII.

Kia whakaaro te Hahi Maori ki te whakatakoto i nga moni toenga o nga Pariha hei oranga mo ratou.

XXIII.

Kia kaua e kahore he moni kawe i te Rongo Pai i nga pire moni o nga takiwa, ahakoa nui, iti ranei.

XXIV.

Kaua rawa e hahua te tupapaku i tanumia ki nga wahi i whakatapua hei Parikarauna.

XXV.

He mea tika hei Matuaatua te papa me to whaea, a ma raua e whiriwhiri he tokotoru mo raua.

XXVI.

Me puta tonu te takoha marena i taina ano o te marenatanga

XXVII.

Me tuku atu nga iriiringa, nga marenatanga, me nga tanumanga e nga minita i ia tau, i ia tau kia tuhia ki tetahi Rehita nui hei tiaki ma te Pihopa.

XXVIII.

Ko nga kaikarakia e whakaturia ana e te minita, me ata paanui i roto i nga wharekarakia kia mohio ai te katoa.

XXIX.

Kia whakaurua he Maori ki roto ki nga kaitiaki o nga whenua tunga wharekarakia me nga wahi nehunga tupapaku.

XXX.

Kia whakaaroa nga Kaikarakia e o ratou takiwa; kia hoatu e nga komiti wharekarakia etahi o nga moni o a ratou karakiatanga ki aua kaikarakia.

XXXI.

Hei nga wharekarakia anake nga marenatanga, kaua e marena ki nga whare noa iho i te mea kahore te wharekarakia i mataara atu i te kotahi tekau maera.

XXXII.

Ki te whakaaro o tenei Hui, ehara i te mea pai te marenatanga Kawanatanga mo nga wahine o te Hahi, he marena huna hoki taua ahua marena.

HE TOHUTOHU MO NGA WHENUA E TUKUA ANA MO TE HAHİ.

- Me m#tua ruri.
- Ka oti te ruri me tuku ki te Kooti whakawa whenua.
- Ka puta i te Kooti me tuku ki nga Kaitiaki (trustees). Kei nga kaituku te tikanga mo nga tangata ma ratou e tiaki, erangi kia uru te Pihopa, te Atirikona ranei ki roto i nga Kaitiaki.
- Ma te Pihopa e rapu tetahi wahi o te moni hei utu mo te ruritanga, me te whakawakanga o nga whenua e tukua ana mo te Hahi. Me whakarite ta te Pihopa moni ki te pai, ki te nui ranei o te whenua.

HE INOI MO TE HUI O TE HAHİ MAORI.

E te Atua Kaha rawa, kua oti te whakakotahi e koe tau hunga whiriwhiri katoa hei tinana mo tau Tama mo to matou Ariki mo Ihu Karaiti; ki te huihui hoki ou tangata ki tetahi w#hi i runga i tou ingoa, ko reira ano koe; kia anga mai to whakaaro atawhai ki tenei wahi o te Hahi, manaakitia mai hoki matou, te Pihopa, me nga Minita, me nga Mangai o te iwi kua mine mai nei ki te rapu tikanga. Kia riro mai i a matou nga taonga maha a tou Wairua Tapu, ara, te mahara, te mohio, te kaha, te aroha me te ata whakaaro; kia whai tonu ai matou i roto i a matou mahi katoa, ko koe kia whakakororiatia, ko te pai o to iwi kia kake, ko tou rangatiratanga kia whakanuia. Kei meatia tetahi mea e matou i runga i te tikanga totohe, i te whakapehapeha, i te mataku ranei i te tangata. Kei h# hoki a matou mahi i te whakaaro poka noa ake, i te hianga ranei a te tangata: engari kia ata whakatakotoria nga tikanga katoa e tupu pai ai to Hahi i roto i a matou; kia mahia ai e matou katoa nga mahi pai kura rite mai nei i a koe hei mahinga ma matou; kia whakakotahitia ai matou katoa i roto i te whakapono, i te aroha; kia rite tahi ai hoki o matou whakaaro me o matou mangi, te whakakororia i a koe; ko Ihu Karaiti hoki to matou Ariki. Amine.

He poroporoaki tenei na matou, na nga minita Maori o te Pihopatanga o Akarana kia te Pihopa.

Haere atu e Pa i runga i te rangimarie, kauria atu te moana nui a Kiwa e takoto na, me te ara tapokopoko a Tawhaki. He mea tika kia ta matou whakaaro kia whai mihi matou kia koe mo tou haerenga ki te whenua o ou matua, ki te whenua i tupu mai ai te Rongopai ki tenei motu; ki reira whakata ai i tou manawa, inahoki, ko te tekau ma waru tenei o nga tau i mahi ai koe i roto i te Hahi Maori. He nui to matou whakamoemiti mo to kaha ki te haere ki te tirotiro i a matou: kahore hoki tetahi kainga rahi i kore e taea e koe; timata mai i Parengarenga, puta noa ki Waikato, ki Taranaki, poto katoa ia koe te haere. E rua tahi ahua o nga hipi o te kahui e hepara nei

koe, he Pakeha, he Maori; heoi, rite tonu tau whangainga i a matou tahi, kihai etahi i whakatikia; koia nei ta matou whakapai kia koe.

I tou taenga mai tokoono anake nga minita Maori o tenei Pihopatanga; i muri iho i enei kotahi tekau ma wha o au i whaka-minita ai. O aua minita e rua tekau, tokorima kua tae ki to ratou okiokinga, tokorua kua puta ki tetahi atu Pihopatanga. Tenei ano hoki tetahi mea e mihiha nūtia ana e o tatou ngakau, ko te ngaronga atu o te hunga tokotoru i tenei tau na konei matou i rite ai ki te "kahui nohinohi" i tou aroaro i tenei ra.

I tou taenga mai he torutoru nga whare karakia; a, inaianei kua kapi katoa te takiwa o Hauraki tae noa ki Parengarenga i nga whare karakia papai; he tohu katoa enei e mohiotia ai i tupu te Hahi i aua tau tekau ma waru. Ahakoa, tenei ano ia etahi takiwa i roto o te Pihopatanga kahore ano i hoki mai ki te whakapono; ki te whakaaro iho e tata ana te taima e tahuir mai ai etahi wahi o Waikato.

Na, e Kara, pouri rawa matou i to matou rongonga ai e hoki ana koe ki Ingārangi, a oti atu. Otira, kua rongo matou i to kupu ki te Hinota tera ano koe e hoki mai, na konei i marie ai o matou ngakau. Te take o te pouri.—(1) He aroha kia a koe—(2) He wehi kei ara mai tetahi kingi kihai i mohio kia Hohepa.

Na, me whai kupu mihi ano matou ki to matou whaea kia Mihi Kaui. Kanui hoki tona kaha ki te haere ki nga kainga Maori me tona whai whakaaro ano ki o matou hoa wahine me a matou tamariki. Tena koe e Mihi Kaui, e to matou whaea atawhai. Haere atu i runga i te rangimarie; kei wareware koe ki a enei tamariki au.

He kupu mihi ano tenei na matou kia korua tamariki na te mea i whanau ratou ki konei, na kona i whanaunga ai kia matou. Haere atu e tamara ma me o tatou matua.

Heoi ra e Kara, haere atu me te mau atu i te aroha o nga Maori o te Pihopatanga. Ma Ihōwa koutou katoa e hipoki ki raro ihona hou, a ki raro ki ona arirau koutou piri ai. Ma taua Hepara nui o nga hipi koutou e manaaki e tiaki i te moana, e whakahoki mai ano i runga i te rangimarie i runga i te ora. Koia na ta matou e tumanako ai, e inoi ai. Ahakoa na matou na nga minita tenei poroporoaki, na te iwi katoa o te Hahi Maori.

Na o tamariki Maori aroha i roto i a te Karaiti.

Heta Tarawhiti
Hohua Moanaroa
Wiremu Turipona
Matui Kapa
Reihana Kamiti
Wiki te Paa
Hemi K. Taitimu
W. Hoete Matete
H. T. Papahia
Hare Reweti Hukatere
Herewini N. Paerata
E.B. Karaka

Akarana, Tihema 27, 1887.

He Kupu Karanga Atu Tenei Na Matou Na Te HahiMaori Kia Pihopa Kauai.

Haere mai e Kara e te Pihopa, haere mai; haere mai. Haere mai korua ko Mihe Kaui, me ta korua whanau.

No te mea i to korua haerenga ki Ingārangi i whai kupu poroporoaki ano nga minita Maori kia koutou, engari kahora nga tangata noa iho i uru mai ki taua poroporoaki. Hoi ra, ko matou katoa tenei, ko nga minita me nga mangai Reimana o te Hahi Maori, ka uru tahi inaina ei ki te karanga ia koutou. A # hari ana matou inaianei mo koutou i hoki ora mai i runga i te mahi tohu. Ona e rongo nei te hau mei te moana ki a la. No te mea ko te huarahi i haerea na e koutou e mau ana tona whakatauki ko te ara tapokopoko a Tawhaki.

Kua uru na koe, e te Pihopa, ki te Runanga Nui o ou hoa Pihopa ki te whakahaere tikanga e tupu ai e kaha ai te Hahi. Kua kite ano hoki koe i nga kaumatua o te Hahi na ratou nei i tuku mai te Rongopai ki tenei motu i te wa o te kuaretanga o matou matua, na reira hoki i tupu mai ai nga painga katoa, a tae noa mai ki naianei.

E Kara i tou taenga ki Ingārangi nui rawa atu tau mahi, kahore koe i whakata i tou manawa. Ahakoa ra e hari ana matou mou ka tae mai ki te whangai i enei hipī o te kahui a te Karaiti ara, i nga Maori me nga Pakeha.

Hoi anake te raruraru i muri ia koe ko te taenga mai o nga Momona ki te kukume i etahi o matou. Otira hoi anake te hunga i riro i a ratou ko nga tangata kihai nei i ngoto te whakapono ki o ratou ngakau # e kore e

mohiotia e pehea ranei a muri ake nei.

E ora katoa ana nga minita me nga kai karakia, e puta ngatahi ana to ratou uaua ki te mahi i tukua nei kia ratou.

Ko te mutunga tenei o ta matou karanga.

Haere mai e te Pihopa, Haere mai e to matou whaea e Mihi Kaui, Haere mai e tamara ma, Haere mai.

Na o tamariki i roto i a te Karaiti.

Na nga mema o te Hui o te Hahi maori.

Paihia, Maehe 13, 1889.

Ko Nga Minita Me Nga Kaikarakia O Te Hahi Maori OTe Pihopatanga O Akarana.

ATIRIKONATANGA O TE WAIMATE.Takiwa o te Waimate:—Atirikona E. B. Karaka.Rev. Herewini Nopera Paerata.

Takiwa o Kaikohe:—Rev. Matiu Kapa.

Takiwa o Oruru:—Rev. Hare Rewiti Hukatere.

Takiwa o Kaitaia:—Rev. J. Matiu.

Takiwa o Ahipara:—Rev. Reihana Kamiti.

Takiwa o Parengarenga:—Rev. Hemi K. Taitimu.

Takiwa o Hokianga:—Rev. H. T. Papahia.

Takiwa o Waimamaku:—Rev. Wiki te Paa.

Takiwa o Kaipara:—

Takiwa o Whangarei:—

ATIRIKONATANGA O WAITEMATA.Takiwa o Maramatawhana:—Rev. W. Hoete Matete

Takiwa o Waiheke:—

Takiwa o Hauraki:—Rev. Wiremu Turipona.

ATIRIKONATANGA O WAIKATO.Takiwa o Waikato ki raro:—Rev. Hohua Moanaroa.

Ko NGA HAHIWATENA.

**Ko Nga Moni Ena I Kohia E Te Hahi Maori O
TePihopatanga O Akarana I Nga Tau1887 Me
1888.**

Atirikonatanga O Te Waimate.TE KAO.

Paua.

Takapaukura.

Herekino Mo 1886, 1887, 1888.

Awanui, 1887.

Awanui, 1888.

Kareponia.

KAITAIA.

PERIA.

KOHUMARU.

PARAPARA

TAIPA.

Rangiawahia.

Waimamaku.

TAITA.

WAIPOUA.

RIPIA.

RAMAHIKU.

Pairauewha.

Kapehu.

Kaikohe.

Mangakaahia.

Otauā.

Ohaeawai.

Waimate.

Waimate.

Okaihau.

Te Pupuke.

Wainui.

Matauri.

Paihia.

Kororareka.

Oromahoe.

Waiomio.

Taumarere.

WHANGAPE.

WAIPARERA.

ROTOKAKAKAHI.

PEHIAWERI.

AUCKLAND:

Wm. McCullough, Printer, High Street.

Title Page

Nga Mahi A Te Hui O Te Hahi Maori O Te Atirikonatanga O Te Waimate, I Te Pihopatanga O Akarana. Huihui Ki Peria, Oruru, ia Aperira 4, 6, 1891. Akarana. I Perehitia E Wiremu Atakini, Hai Tiriti 1891.

Nga Mema O Te Minenga Tuatahi O Te Hui Tuawhitu O Te Hahi Maori O Te Atirikonatanga O Te Waimate, I Te Pihopatanga O Akarana. Ko TE PIHOPA O AKARANA TE UPOKO.

Kahore ena i te tae ki te Hui.

NGA MINITA. Ven. E. B. Karaka, Atirikona o te Waimate.

I MINE te Hui o te Hahi Maori o te Pihopatanga o Akarana i te Atirikonatanga o te Waimate, ki te Whare Karakia i Peria, Oruru, i te Hatarei, Aperira 4, 1891. I te tekau o nga haora i te ata te karakia whakapuaretanga. Te hunga i te karakia 134, i tango i te Hapa a te Ariki 105. Ko te ohaoha e £3 2s. 7d., i tukua mo te Perehitanga o nga mahi o te Hui.

I te rua o te karaka ka noho te Hui; ka karangarangatia e Atirikona Karaka nga ingoa o nga mema; ka kia e ia, he Hui tenei e rite ana ki ta te ture i whakatakoto ai. Ano ka mutu te inoi ka whaikorero te Upoko o te Hui, koia tenei tana whaikorero.

E hoa ma e nga Minita me nga Mangai Reimana o te Atirikonatanga o te Waimate. Tena koutou. Ko au e tu atu nei he whakakapi mo te Pihopa. Ko te mahi i ki ai ia kia heke mai ki raro nei, ara ko te whakapirititanga o etahi o a tatou rikona, kua pare a mo tetahi atu taima. Tenei ano tana reta ki te Hui, maku e korero atu:—"Ki nga Mema o te Hui o te Hahi Maori e mine na i Peria i a Aperira, 1890.

E hoa ma—e nga Minita me nga Mangai Reimana. I takoto toku whakaaro kia kite au ia koutou ki Peria; otira i te mea kua pare a te mahi maku ki Kaitaia, a kua roa noa atu te taima i ngaro atu ai au i Akarana i nga marama e ono kua pahure nei; kua whakaritea e au a Atirikona Karaka hei riiwhi moku, ara hei upoko mo te Hui. E tumanako ana au kia whakaurua mai a nga ra e haere ake nei tokotahi, tokorua ranei nga tangata ki te mahi minita, a kia whakapiritititia etahi o nga rikona e ata rite ana. I tae ahau ki Waimamaku i Tihema kua pahurē nei, a i whakaungia etahi o reira tangata. I pouri au i toku kitenga i te pakaru o te whare minita. Na, kahore a te Hahi moni hei whakaora i nga whare minita. Ko te tikanga, ma te iwi o ia Pariha o ia Pariha e whakaora i nga whare a o ratou minita. Ehara tera i te mahi taimaha mehemea e mahia tonutia ana i a tau, i a tau. Tera au e tapiri kia £2 nga kohikohi o te iwi hei whakaora i te whare minita o Waimamaku.

Kahore i neke te Tahua Whangai Minita, a na reira i kore ai e ahei te whakanekē ake i te oranga ma nga minita. Na me whai kupu te Hui ki te iwi kia tahuri ratou ki te whakanui i nga Tahua Minita. He ki atu tena naku ki te Hui kia whakaritea tetahi taima e hui ai nga minita me nga Reimana katoa o te Pihopatanga o Akarana. Hei Akarana taua Hui, hei a Hanuere, 1892. E inoi ana ahau kia manaakitia e te Atua nga mahi o to koutou Hui.

Na to koutou tuakana,

Pihopa hoki

Maehe 27th, 1891. W. G. Auckland

Kihai te Hui i mine i te tau 1890, he wareware, he pohehe ranei no nga kai whakahaere, a i rongo au he tokomaha o koutou i raru, a hoki kau atu ana i Peria nei. Ehara i a au tena he inahoki i Ingārangi au, a tuhia mai ana taku reta ki a te Pihopa hei whakamahara mai kia whakamana te ra i whakaritea hei huinga mo te Hinota, a ki te kore ia e tae mai mana e whakaritea tetahi riiwhi mona.

Me puta tetahi kupu whakapai ki to tatou Matua i te Rangi mo te mea kahore tetahi o nga mema o te Hui i

ngaro i te mate i enei tau e rua kua pahure nei. Tenei ano nga whakapouri kua pa ki etahi, a e mamae ana te ngakau ina maharatia. Otira kaua e whakaritea ki te hunga tumanako kore te pouri mo te hunga e moe ana i roto i a te Karaiti, inahoki, ka hari te hunga mate, e mate ana i roto i te Ariki, na konei ake ano; ae ra, o ai ta te Wairua, kia okioki ratou i a ratou mahi.

Tenei tatou tahi e whakamoemiti ana mo te taenga mai o Mita te Tai ki to tatou Hui. Hoki ana te whakaaro ki taua Reimana ingoa nui kia Ihaka te Tai. Ka pai kia takahi ia i nga tapuwae o tona matua kua riro atu na, a kia tango ia i tana mahi hei mahi mana.

Ae ra, kua tae ahau ki Tawahi i muri mai i ta tatou Hui ki Paihia. Kite ana au i nga mahi nunui, whakamiharo, o taua whenua, nga mea kaha, kororia, whakate-ao o te iwi o Ingarangi. Erangi ko te whakapehapeha o nga rangatira whakapono kihai i rite ki ta Nepukaneha i ki na ia— "He teka ianei ko Papurona nui tenei i hanga e ahau hei whare mo te Kingitanga; he nui no toku kaha hei whakahonore hoki i toku Kingitanga." —(Ran. iv. 30.)

Erangi e whakaae ana to tatou Kuini me ona rangatira, ko te Atua te putake o nga rawa, o te ingoa nui o to ratou whenua. Ko te kororia o Ingarangi, ko tana Hahi e pupuri nei i nga tikanga o Nga Karaipiture Tapu. Na kona ka puta te whakamiharo o te tauhou ki te putuputu o nga wharekarakia, ki te mano o nga minita o ia ahua o ia ahua. Kite ana ahau i nga kaumatau o te Komiti o te Hahi Mihinare, ara i taua runanga o te Hahi na ratou nei i tono mai nga Kai kauwhau o te Rongo Pai ki tenei motu. E mau tonu ana to ratou aroha ki te Hahi Maori, me te matenui kia puta nui ia koutou nga hua pai o te Wairua me te inoi mo koutou ma te Atua koutou e mea kia tino rite mana e whakau, mana e whakakaha, mana e whakapumau." —(1 Pit. v. 10.) Ko nga whakaaro o aua Kaumatua inaianei e whakapaua ana ki te kawe i te Rongo Pai ki nga tauwi kahore ano i whitingia e te ra o te Tika, he whakaora mate nei hoki i runga i ona parirau.—Mal. 4, 2. Ko nga Minita kei te mahi kawe Rongo Pai o taua Komiti, 286 minita Pakeha, 286 Minita o nga tauwi, hui katoa, 572;a ko nga Kaikarakia, me nga kai whakaako ehara nei i te minita, 3,946.

Na i a au i reira ka tono maua ko Atirikona Hamiora Wiremu kia whakanuia mai te oranga mo te Hahi Maori, heoi kihai rawa i whakaae mai. Ki ta ratou ki, kua 77 nga tau o te taenga mai o te Kupu ki Nui Tireni, a kua pakari nei te Hahi Maori, ma ratou ano e rapu oranga mo ratou. Ehara koutou i te tamariki kai u, kua pakeke nei hoki. Na he kupu tuturu tena na ratou kia kati ta te Hahi Maori titiro atu kia ratou mo te moni, ekore rawa e makere mai.

1. He kupu atu tena. Kua tono te Hinota Pakeha o tenei Pihopatanga kia whakaritea etahi Reimana Maori kia uru ki taua Hinota. Kahore he mea hei arai i nga tangata Maori t# uru ai, heoi ano ko te kore e mohio ki te reo Pakeha. 2. Ko te rawakore i te maha o nga mea e pau ana i te haerenga atu ki Akarana. He mea na te Hinota kia kitea te kotahitanga o te Hahi Pakeha me te Hahi Maori i roto i a te Karaiti, hei whakaritenga mo te kupu a Paora, "Kahore o tena Kariki, Hurai ranei, kotinga, kotinga kore ranei, tau tangata, Haitiana, pononga, rangatira ranei: engari ko te Karaiti te katoa, i roto i nga mea katoa." —(Korohe. iii. 11.) Na ma koutou e rapu te tikanga whiriwhiri mo etahi hunga tokorua mo taua Hinota, ma te iwi katoa ranei e pooti, ma tenei Hui ranei e whakarite.

Ko te kupu a te Pihopa mo te whakaora i nga whare minita. Ko te tikanga ma nga tangata o nga Pariha e hanga i nga wharekarakia, i nga whare minita, a ma ratou ano e whakaora i aua whare ina ahua pirau. Kaua e waiho kia kino awa atu ka tahuri ai ki te whakaora, erangi, kitea kautia te mate kia hohoro tonu te whakaora. Ma kona ka mama ai.

Tena hoki tetahi kupu a te Pihopa, ara ko te whakanekehanga i nga Tahua whangai minita. Kua iti rawa te hua o te moni inaianei, na reira ka puta whakauaua nga oranga ma nga minita. Tera hoki etahi o nga tahua minita kahore ano i kapi noa. Ka nui toku maia ki te whakahau kia rite tena kupu a te Pihopa ina maharatia te nui o nga moni a te Maori e pau ana ki te peti, ki te purei kaari, ki te reihi hoiho. He teka ano pea naku, e nui haere ana ena mahi maumau moni, mahi hua kore? Ahakoa ki mai koutou na te Pakeha i whakaako nga Maori ki te pera, kei te mohio ano tatou he mahi kuare. E kapohia ana e te Maori nga tikanga pohehe a te Pakeha, ko nga mea e tupu ai te pai e kore e tirohia e te tokomaha.

He mea whakahari i te ngakau te ahua o etahi o tatou hoa Maori e noho mai ra i Waikato, ara o te hunga i whakarere nei i te Karakia pono ki te Atua, a hoki ana ki nga karakia maori. Ki taku whakaaro kua aua atu te po a kua tata te ao ki aua iwi. Kua kitea e ratou te hauareatanga o a ratou waka i hahau ai, he waka hanga-hanga noa iho, a kua tahuri mai ki to tatou waka i timata ra te hahau i te heenga o te tangata i te Kari o Erena, a i oti i te Matenga, i te Aranga, i te Kakenga o te Karaiti a whakamanutia ana e nga Apotoro. Ahakoa pangia taua waka e nga marangai, e nga tupuhi o te tukino a te rewera raua ko te tangata kia paremo ai, e manu tonu nei i te mea ko te Karaiti kei runga i taua waka, ara, i tona Hahi.

Heoi ra e hoa ma, me tahuri tatou ki te mahi i hui mai ai tatou, a ma te Atua nana nei i whai hiahia pai ai o tatou ngakau, e whakakaha tonu i a tatou, kia puta atu ai te mahi pai, i a ia e haere ana i mua hei tohutohu i a tatou mahi katoa, mo ta Ihu Karaiti to tatou Ariki.

Whakaria e Rev. Matiu Kapa.

Tautokona e Wiki te Whai.

E whakapai ana tenei Hui ki te whai korero a te Upoko, a e tono ana kia perehitia ki te pukapuka o nga mahi o te Hui.

Whakaaetia ana.

Whakaria e Rev. Wiki te Paa.

Tautokona e Tamati Poa.

Ko Rev. Matiu Kapa hei kai tuhituhi Minita mo nga mahi o te Hui.

Whakaaetia ana.

Whakaria e Rev. H. K. Taitimu.

Tautokona e Ritete te Kuru.

Ko Hirini Katene hei kai tuhituhi Reimana.

Whakaaetia ana.

Homai ana e nga Mangai reimana nga pire o nga moni o a ratou Pariha.

Ruka te Huru—He patai.

E peheatia ana nga hua o te Tahua Minita o Hokianga i te takiwa o te matenga o Rev. P. Patiki, tae noa ki te whakanohonga o Rev. Hone Papahia hei minita mo Hokianga? Whakahoki: E hara ahau i te kaitiaki o aua moni, otira maku e rapu.

Ruka Huru—He patai.

I pehea te whakahoki o te Pitihana a te Komiti whiriwhiri a te Hui i Hauraki i te tau 1887, ki nga Kaitiaki moni, kia whakanekehia te oranga mo nga minita?

Whakahoki—Kahore au e mohio.

Whakaaria e Ritete te Kuru.

Tautokona e Matenga Komene.

Ki te ahei, kaua nga minita e tuku i te Hapa Tapu i nga ra noa, erangi hei nga Ratapu anake.

Whakaaetia ana

Whakaaria e Ritete te Kuru.

Tautokona e Hewari Mete.

Me unu te ture aroha noa mo te hoiho mo nga minita haereere; me waiho ma te aroha e hoatu he hoiho.

Whakaaetia ana.

Whakaaria e Hewari Mete.

Tautokona e Tamati Poa.

Kia tupato te tuku tangata ki te Kura Minita. Kia ata kitea ra ano te pakaritanga o te whakaaro ka tuku ai.

Whakaaetia ana.

Whakaria e Tamati Poa.

Tautokona e Rev. Matiu Kapa.

Hei Mangakahia te Hinota a te tau 1893, hei a Maehe.

Whakaaetia ana.

Whakaria e Wi Kerehoma.

Tautokona e Wiki te Whai.

Ko nga moni o te whare karakia o Kaitaia kia tukua ki te Komiti o te Hahi, ma ratou e whakarite he Kaitiaki mo aua moni.

Whakaaetia ana.

Whakaaria e Rev. Wiki te Paa.

Tautokona e Rev. Matiu Kapa.

E whakaae ana tenei Hui ki te karanga a te Pihopa hei Akarana te Hui Nui o te Hahi Maori a te tau 1892, hei a Hanuere.

Whakaaetia ana.

Whakaria e Wiki te Whai.

Tautokona e Rev. Wiki te Paa.

Kia whakaputaina he kupu whakapai kia Matiu Tauhara raua ko Rev. Hare Reweti, me to raua iwi katoa, mo te atawhai nui ki nga tangata o te Hui.

Whakaaetia ana.

Whakaria e Rev. Matiu Kapa.

Tautokona e Hirini Katene.

Kia whakaae tenei Hui ki te kupu a te Pihopa, ma nga Pariha ano e whakaora nga whare minita, ma nga Reimana e tirotiro.

Kahore i whakaaetia.

Wi Kerehoma—He patai.

Kua whai maramatanga ranei nga moni o nga Pariha o Ahipara i tukua kia te Pihopa i te Hui ki Waiparera i te tau 1874?

Whakahoki—Kahore au e mohio otira maku e patai ina tae au ki Akarana.

Whakaria e Rev. M. Kapa.

Tautokona e Manihera Kauwhata.

E whakaae ana tenei Hui ki te karanga a te Hinota o te Pihopatanga kia tokorua mangai reimana e uru ki taua Hinota. Aua mema hei a Hirini Katene raua ko Hewari Mete.

Whakaaetia ana.

Hirini Katene—He patai.

Kei te pehea te ahua o te Pitihana a nga tangata o te Waimate mo Wiremu Paratene te Waha hei minita mo ratou?

Whakahoki—Kia oti ra ano taua tangata te whakaminita ma te Pihopa e whakarite tona paroha.

Hirini Katene—He patai.

Ko ahea rite ai te kupu i whakaaetia e te Hui ki Hauraki kia perehitia nga tahua whangai minita ki nga pukapuka o nga Hui?

Whakahoki—Ka rite ina perihitia nga mahi o tenei Hui.

Whakaaria e Rev. Hare Reweti.

Tautokona e Rev. Reihana Kamiti.

Kia whakaurua nga taitamariki o Ngapuhi ki te Kura Minita.

Whakaaetia ana.

Manihera Kauwhata—He patai.

Kua wehea mai ranei te moni whangai minita o Ohaeawai i to te Waimate, a kua honoa ki to Mangakahia?

Whakahoki—Aua, otira maku e patai.

Whakaaria e Matenga Komene.

Tautokona e Rev. Hare Reweti.

Kia whakaaro hia e nga kaumatau he Minita pakeha mo Kaitaia hei riiwhi mo Rev. Hohepa Matiu.

Whakaaetia ana.

Ko Enei Nga Tikanga O Era Atu Hui E Mau Tonu Ana.

I. Mo NGA KURA RATAPU MO NGA TAMARIKI.

He whakahau tenei ki nga wahi katoa o tenei Atirikonatanga mo nga Kura tamariki i nga Ratapu kia tu tonu.

II. KAU A NGA WHARE-KARAKIA E WAIHO HEI WHARE-KURA RA NOA.

Ki te whakaaro o tenei Hui, ekore o tika kia waiho nga Whare-karakia hei whare-kura i nga ra noa, engari me whakamotuhake mo te Karakia anake; a me whakatu ano nga whare-kura. Ehara tenei tikanga i te pei i nga tamariki i nga kura, erangi he mea kia motu k# te Wharekarakia, kia motu k# te whare-kura.

III.Mo NGA MONI HAERERE A NGA MANGAI REIMANA.

Kia whak#ro nga tangata o nga Pariha ki o ratou Mangai Reimana, ki te whakaea i nga moni e pau ana i a ratou e haer#re ana ki nga Hui. Ko aua moni me tango i roto i nga Kohikohi, me.kohi.ra.waho.ranei

IV.Mo NGA TURORO KIA WHAKAATURIA KI TE MINITA.

He kupu tenei ki nga tangata katoa o ia Pariha, o ia Pariha, mo nga turoro kia whak#turia mai ki te minita; kia kaua e waiho kia takoto noa iho taea noatia to ratou matenga, ka korerotia ki te minita. He tino mea pouri tenei.

V.KIA HAERERE NGA MINITA KI TE TIROTIRO I NGA KURA.

Kia tae tonu nga minita ki nga kura tamariki i nga ra noa, ki te whakaako i nga tikanga o te Whakapono.

VI.KIA WHAKA MUTUA TE MAHI MAORI KI RUNGA KI NGA TAMARIKI.

Kaua nga tikanga Maori ki runga i nga tamariki kohungahunga i mua i to ratou iriiringa, hei muri ka kawea mai kia iriiria. He tino mahi h# tena; me mutu rawa taua tikanga Maori i roto i nga tangata Karaitiana.

VII.HE MAHI MA NGA HAHIWATENA.

Ma nga Hahiwatena o nga kainga e whakaatu ki te Minita ina tae atu, i nga tamariki mo te iriiri.

VIII.HE REHITA IRIIRIRINGA, MARENATANGA, TANUMANGA.

Kia tu nga tino Whare-karakia i nga Rehita iriiringa, marenatanga, tanumanga.

IX.NGA WHENUA MO TE HAHİ.

Kia hohoro te whakamotuhake i nga whenua mo te Hahi,, karauna karaati rawa, ka tuku ai ki nga kaitiaki (trustees).

X.NGA KOHIKOHI O NGA WHARE-KARAKIA.

Kaua nga kohikohi o nga Wharekarakia e meinga hei hoko kai mo nga Hui o te Hahi, erangi me ra waho he kohikohi mo ena mea.

XI.KAI TITIRO MONI.

Ma te Minita me tetahi tangata k#, ehara nei i te Hahi-watena, e titiro nga pukapuka kohikohi, e tatau hoki i nga moni o nga Pariha.

XII.TIKANGA MO TE NEHU TUPAPAKU.

Kaua te Kaikarakia e pokanoa te nehu i te tupapaku i te mea tata ana te minita. Kia whakaae ra ano ia, katahi te Kaikarakia ka nehu.

XIII.UTU MO TE IRIIRI.

Kaua te minita e tono utu mo te iriiri; erangi ki te hiahia nga m#tua kia homai noa mai he mea ma te minita, e pai ana kia tangohia e ia.

XIV.NGA TIKANGA E WHAKATAKOTORIA ANA E TE HUI.

Kia whakamana rawatia nga tikanga e whakatakotoria ana e te Hui o te Hahi.

XV.NGA MEMA NOHO ATU.

Ki te noho atu tetahi mema o te Hui, kia tae rawa ki te Upoko he reta whakaatu i te take i noho atu ai.

XVI.NGA TOHUNGA MAORI.

Kia whakakorea rawatia te haere ki nga tohunga Maori.

XVII.NGA PIRE MONI.

Kia marama rawa nga pire moni o nga Pariha ka ahei kia tangohia; ki te h# te pire ka whakahokia kia whakatikaia mai.

XVIII.Rawiri ma nga Kaikarakia.

Me tuku noa te Rawiri ma nga Kaikarakia tuturu o nga Pariha, ma nga Wharekarakia e hoatu.

XIX.

Kia kaua rawa te Hahi Maori e wehea mai i te Hahi Matua, ara i te Hahi o Ingarangi.

XX.

Kia whakatuturutia nga tau e tu ai te mangai Reimana ka ahei ai kia pooti ano, hei te toru o nga tau.

XXI.

Kia whakaaro te Hahi Maori ki te whakatakoto i nga moni toenga a nga Pariha hei oranga mo ratou.

XXII.

Kia kaua e kahore he moni kawe i te Rongo Pai i nga pire moni o nga takiwa, ahakoa nui, iti ranei.

XXIII

Kaua rawa e hahua te tupapaku i tanumia ki nga wahi i whakatapua hei Parikarauna.

XXIV.

He mea tika hei Matuaatua te p#p# me te whaea, a ma raua e whiriwhiri he tokotoru mo raua.

HE TOHUTOHU MO NGA WHENUA E TUKUA ANA MO TE HAHİ.

- Me matua rui.
- Ka oti te ruri me tuku ki te Kooti whakawa whenua.
- Ka puta i te Kooti, me tuku ki nga Kaitiaki (trustees). Kei nga kaituku te tikanga mo nga tangata ma ratou e tiaki, erangi kia uru te Pihopa, te Atirikona ranei ki roto i nga Kaitiaki.
- Ma te Pihopa e rapu tetahi wahi o te moni hei utu mo te ruritanga, me te whakawakanga o nga wlienua e tukua ana mo te Hahi. Me whakarite ta te Pihopa moni ki te pai, ki te nui ranei o te whenua.

HE INOI Mo TE HUI O TE HAHİ MAORI.

E te Atua Kaha rawa, kua oti te whakakotahi e koe tau hunga whiriwhiri katoa hei tinana mo tau Tama mo to matou Ariki mo Ihu Karaiti; ki te huihui hoki ou tangata ki tetahi wahi i runga i tou ingoa, ko reira ano koe; kia anga mai to whakaaro atawhai ki tenei wahi o te Hahi, manaakitia mai hoki matou, te Pihopa, me nga Minita, me nga Mangai o te iwi kua mine mai nei ki te rapu tikanga. Kia riro mai i a matou nga taonga maha a tou Wairua Tapu, ara, te mahara, te mohio, te kaha, te aroha me te ata whakaaro; kia whai tonu ai matou i roto i a matou mahi katoa, ko koe kia whakakororiatia, ko te pai o to iwi kia kake, ko tou rangatiratanga kia whakanuia. Kei meatia tetahi mea e matou i runga i te tikanga totohe, i te whakapehapeha, i te matakau ranei i te

tangata. Kei he hoki a matou mahi i te whakaaro poka noa ake, i te hianga ranei a to tangata: engari, kia ata whakatakotoria nga tikanga katoa e tupu pai ai to Hahi i roto i o matou; kia mahia ai e matou katoa nga mahi pai kua rite mai nei i a koe hei mahinga ma matou; kia whakakotahitia ai matou katoa i roto i te whakapono, i te aroha: kia rite tahi ai hoki o matou whakaaro, me o matou mangai, te whakakororia i a koe; ko Ihu Karaiti hoki to matou Ariki Amine.

Ko Nga Tahua Whangai Minita Ena O Te Atirikonatanga O Te Waimate.

Ko Nga Minita Me Nga Kaikarakia Ena O Te Hahi Maori O Te Atirikonatanga O Te Waimate, Hanuere 1, 1891.

Takiwa o te Waimate:—Atiritona E. B. Karaka.

Takiwa o te Kaikohe:—Rev. Matiu Kapa.

Takiwa o Oruru:— Rev. Hare R. Hukatere.

Takiwa o Kaitaia:—Rev. Hohepa Matiu.

Takiwa o Ahipara:—Rev Reihana Kamiti.

Takiwa o Hokianga:—Rev. Hone T. Papahia.

Takiwa o Paihia:—

Takiwa o Waimamaku:—Rev. Wiki te Paa.

Takiwa of Kaipara:—

Takiwa o Whangarei:—

KO NGA HAHIWATENA O TE ATIRIKONATANGA O TE WAIMATE.

Ko Nga Moni Ena I Kohia E Te Hahi Maori o Te Atirikonatanga o Te Waimate I Nga Tau 1889 Me 1890.

Paua.

Takapaukura.

Herekino.

Awanui.

Kareponia.

Peria.

Kaitaia.

Ko ena moni e huihuia ana ki a nga Pakeha, ehara i a nga Maori anake

Kohumaru.

PARAPARA.

Rangiawhia.

Taita.

Waipoua.

Ripia.

Kapehu.

Kaikohe.

Mangakahia.

Otauā.

Ohaeawai.

Waimate.

AHIPARA.

WAIPARERA.

Ngatotoiti.

Manukau.

Kororareka.

PAIHIA.

Whangape.

Rotokakahi.

Oromahoe.

Title Page

Nga Mahi A Te Tuarima O Nga Hui Nui O Te Hahi Maori O Te Pihopatanga O Akarana. Noho Ki Te Kura I Tipene, Panera, Akarana I A Hanuere 8, 9, 1892. Akarana: I Perehitia E Wiremu Makura., Hai [unclear: Tiriti]. 1892

Nga Mema o Te Tuarima o Nga Hui Nui o Te Hahi Maori O Te Pihopatanga O Akarana. Ko TE PIHOPA O AKARANA TE UPOKO.

ATIRIKONATANGA O TE WAIMATE. NGA MINITA. Ven. E. B. Karaka, Atirikona.

Nga Mangai Reimana

Atirikonatanga O Waitemata.NGA MINITA

Nga Mangai Reimana

Atirikonatanga O Waikato.NGA MINITA.

Nga Mangai Reimana.

I MINE nga mema o te tuarima o nga Hui Nui o te Hahi Maori o te Pihopatanga o Akarana Ki te Wharekura i Tipene, Panera, Akarana i te Paraire, Hanuere 8, 1892. I te 10 o nga haora ka tango i te Hapa Tapu ki te Wharekarakia o te Pihopa. I te 3 o nga haora ka noho te Hui. Ka mutu te karangaranga i nga ingoa o nga mema, ka kii a te Pihopa he Hui e rite ana ki ta te ture i whakatakoto ai. Ano ka mutu te [*unclear: inoi*], ka whaikorero te Upoko—koia na tana whaikorero.

E aku hoa Maori, e nga Minita me me nga Reimana, Haere mai ki Akarana—Haere mai ki Tipene. Ka tahi ano tenei Hui ka noho ki Akarana, a ki taku whakaaro he mea pai kia mine tatou a nga tau e haere ake nei ki konei i etahi taima. Tera e amuamu nga tangata o nga kainga tawhiti ki te kapea rawatia o ratou pariha e nga Hui, otira tera ano nga mea e pai ai kia noho nga Hui ki konei ki te nohoanga tuturu o te Pihopatanga. E hui ana te Hinota Pakeha ki Akarana i nga taua katoa, a e whai nohoanga nga Minita Maori ki taua Hinota, otira kahore ratou e whai ngakau ana ki te haere mai. Ki te tae mai ratou ka manawareka te taha Pakeha. Ka ahei ano nga Reimana Maori te noho ki taua Hinota ina tonoa mai e nga Pakeha me nga Maori o nga takiwa pooti mema. He tangata [*unclear: ngatahi*] nga Pakeha me nga Maori na te Hahi kotahi, a e rite tahi ana nga ture mo tetahi mo tetahi. E tika ana ua koutou kia k#ti he Hinota mo te Hahi Maori, ina hoki ma koutou ano e whakatakoto nga tikanga e kitea ana e koutou e rawe ano mo koutou. Tetahi hoki he kore no te tokomahatanga o koutou e mohio ki te reo Pakeha, e ahei ai koutou te uru ki nga korero a te Hinota Pakeha.

He maha nga mea o te wahi e noho nei tatou e tika ana kia maharatia e nga Maori. Ko te pihi whenua nei, i tukua ki te Hahi e Ta Hori Kerei, i te wa e Kawana ana ia, hei whakaakoranga i nga tamariki o nga iwi e rua, me whakaako ki nga tikanga o te Whakapono mo nga tikanga mahi. I hanga nga whare kura tuatahi e Pihopa Herewini, a ko nga kaiwhakaako kua mahi ki konei, ko taua hoa pono o te Maori ko Pihopa Herewini, ko Atirikona Kihiringi, ko Atirikona Manihera, ko Revd. R. Para. Kihai i mamao atu i konei te whare o tetahi atu tino hoa pono o te Maori ara o Ta Wiremu Matenga, nana nei i kura etahi o nga Minita Maori ki nga mea o te Whakapono. I tona matenga, waiho iho e ia tetahi whenua mo te Kura o Tipene, me tetahi moni mo te Tahua Whangai Minita.

He tino mea whakahari ngakau te taenga tokomaha mai o nga mema, ina hoki i neke ake i te 200 maero te roa o te takiwa i haerea mai e etahi o koutou. Kei te pouri ano i te ngaronga o Atirikona Manihera ratou ko Rev. J. Matiu me Rev. R. Para, me pehea ua ratou i te pehenga o te kaumatautanga; "Ko te wairua e hihihi ana ko te kikokiko e ngoikore ana."

Ka uru tahi tatou ki te powhiri i to tatou minita kaumatau i a Heta Tarawhiti.

E hari ana hoki te ngakau i te mea e noho mai na a Mata Koroneho, ko ia hoki tetahi i uru ki te whakamaori i nga Karaipiture Tapu. E rapurapu noa ana tatou i etahi mema o te takiwa o Waikato ki raro, o Taranaki hoki. Kei te mohio tatou ki te take i ngaro ai ratou, otira, kei te tumanako te ngakau e tutata ana te ra e whakakorea ai

nga mea e arai nei i a ratou. Ko te mea e hiahiatia ana, kia tuku nga takiwa katoa o te Pihopatanga i nga mema ki tenei Hui. Me whakamaha nga Minita Maori o Waikato, o Taranaki ka pono ai te mahi o te Hahi ki ena takiwa. Tokorua o nga rikona ka whakapirititia, kotahi tangata ka whakarikonatia a te Ratapu e haere ake nei. Ko te tikanga, me whai whakaminitatauga i nga tau katoa kia kaua ai e pa he raruraru ki te Hahi i te mea ka koroheketia ka turorotia ranei nga minita.

Kua whakaae te Komiti tono Mihinare o Ingariangi kia homai £100 mo nga tau e rua hei tapiri i nga moni e kohikohia ki konei hei oranga mo nga tangata e haere ana ki Waikato ki te whakahoki mai i o reira iwi ki te Whakapono.

Tera tatou e whakama ki te kore e kitea he tangata e tika ana mo taua mahi, ki te kahore hoki e uru ki te rapu oranga ma ratou. I whakaakona o tatou hoa ka whakapakia a te Ratapu ki te Karetia i Turanga. Ko Atirikona Renata Wiremu te tumuaki o taua kura, he tino hoa ia no te Maori, he pera rne Pihopa Herewini raua ko Ta Wiremu Matenga. Tenei te noho nei i waenganui i a tatou tana tama me tana hoa mahi a Rev. H. Wiremu.

Ma te mohio o nga minita ki te maha noa iho o nga mea e kitea nei te matauranga a te Pakeha, haunga anake mo te taha ki nga Karaipiture me nga mea o te Whakapono, ka ata rite ai ratou mo ta ratou mahi. E puare ana nga kura Kawanatanga ki te whakaako i nga tamariki i nga mea whaka-te-ao a e kore rawa e tika kia kuare nga minita ki aua mea. E whakaakona ana ki te Kura nei ki Tipene nga mea whaka-te-ao hui katoa ki nga mea whaka-te-rangi. Kei te ruma e hui nei tatou nga mea hei whakakaha i te tinana, kei tetahi atu nga mea hei whakakaha i te wairua me te hinengaro, ara nga pukapuka, nga aha noa. Ko etahi o nga matua e amuaumu ana mo te kore o a ratou tamariki e akona ki etahi mahi Pakeha; a ko etahi matua e amuaumu ina whakamahia nga tamariki ki nga mea mama. Me pehea ranei e miarie ai ena tu matua ? Heoi, waiho marie ki nga kaiwhakahaere te tikauga, a kaua nga matua e whakarongo ki nga tito noa iho a te tangata. Ki te ata titiro koutou i nga ruma, i nga kai, i nga tikanga katoa o te kura, ka kitea kahore rawa tetahi mea i hapa e tupu pai ai nga wairua me nga tinana o a koutou tamariki.

Kua tae hou ahau ki nga takiwa o te Waimate, o Hokianga, o Hauraki, a ki taku titiro e puta ana te uaua o nga minita, me nga kaiwhakahaere o te Hahi. Kotahi mea i tua pouri ai ahau, ara ko te pakaru o te whare minita o Waimamaku. Ki te kino te whare o te tangata, ki te rere te ua ki tona moenga, ki te ngaro katoa te whare i te wai, me pehea e ora ai te tinana o te tangata e kaha ai ki te mahi ? Me whakaaro nga tangata o nga paroha ki nga whare o nga minita. Kaua koutou e whakatutua i o koutou minita.

Kua timataia i Ingariangi te perehi i te Paipera rarangi whakariterite, otira e kore e oti wawe. Ka tae au ki Kaitaia, ki Peria a nga ra o tenei marama

Ko ena korero aku mo a tatou ake mahi. He kupu tena na Paora "Kaua tana ake e tirohia e tetahi e tetahi, engari ko nga mea a era atu hei tirohanga ma tetahi ma tetahi." Piripai ii. 4.

Na, tena tetahi raruraru kua pa ki o tatou hoa i nga motu o Merenihia. Kei te mahara ano etahi o koutou i tae to tatou hoa kua mate a Renata Tangata ki Nawhekairangi, a perehitia ana nga korero o tana taenga ki taua motu. Kua kake te Rongopai ki aua motu i enei ra; otira kua mate tetahi o aua kai mahi i te tau kua pahure nei, a ko to ratou Pihopa, tama a Pihopa Herewini, kua turorotia. Kua whakamutua tana mahi, a inaianei e noho Pihopa kore ana aua tangata. Ko a tatou ohaohatanga a te Ratapu me tuku ki o tatou hoa e noho pani mai ra, hei tohu aroha [unclear: rua] tatou kia ratou.

Ma te Atua e homai tona atawhai kia tatou i tenei taima, kia kitea ai e tatou nga tikanga e neke ai Tana Kororia, e tupu ai hoki te pai ki te Hahi Maori o tenei Pihopatanga.

Whakaaria e Rev. M. Kapa.

Tautokona e Rev. Hare Reweti.

E whakapai ana tenei Hui ki te whaikorero a te Upoko, a e tono ana kia perehitia ki te pukapuka o nga Mahi a te Hui.

Whakaaetia ana.

Whakaaria e Atirikona Karaka.

Tautokona e Rev. Hoete Matete.

Ko Rev. M. Kapa hei kaituhituhi Minita i nga mahi o te Hui.

Whakaaetia ana.

Whakaaria e Ruku te Huru.

Tautokona e Heuari Mete.

Ko Hirini Katene hei kaituhituhi Reimana.

Whakaaetia ana.

He paatai na Rev. M. Kapa.

Pehea te kupu whakahoki a nga Kaitiaki Tahua minita Maori mo te Pitihana a nga minita i te Hui ki

Hauraki i a 1887 kia nekehia ta ratou oranga kia rahi ake?

Te Tumuaki:—Na te kore moni te whakanekeea ai.

Whakaaria e Rev. M. Kapa.

Tautokona e Hiruii Katene.

Kia whakataea nga Tahua whangai minita o ia Pariha, o ia Pariha ki te £300.

Whakaaetia ana.

Whakaaria e Rev. Wiki te Paa.

Tautokona e Rev. W. Hoete Matete.

Kia hanga he pukapuka hei whakararangi i nga haererenga o nga minita ki nga takiwa o a ratou parihia.

Whakaaetia ana.

Ruku Huru:—He patai.

Pehea nga moni o Waiparera i te takiwa o te matenga o Piripi Patiki o te nohoanga o Hone Papahia ?

Whakahoki a te Tumuaki:—Kua riro i nga minita tirotiro i muri i a Piripi.

Whakaaria e Koroniria Kaipuke.

Tautokona e Rev. Wiki te Paa.

Kia whakatikaia nga moni o te Wairoa North. Kia mutu hoki te tuku i nga hua o nga moni o era takiwa, erangi me waiho hei whakanui i te tahua whangai minita.

Whakaaetia ana.

Koroniria Kaipuke: —He patai.

Kei te pehea nga hua o nga moni o te Wairoa o nga wa kua pahure ake nei ? Te Tumuaki;—Kua hoatu mo nga minita tirotiro i te Wairoa.

Mita Karaka:—He patai.

E hia nga moni i waiho iho e Ta Wiremu Mateuga hei whangai minita ? Te Tumuaki:—£1,900.

Whakaaria e Rev. Hone Papahia.

Tautokona e Heuari Mete.

Kia whakaurua nga Kaikarakia hei hoa haere mo nga minita ki te tirotiro i Waikato.

Whakaaetia ana.

Whakaaria e Rev. H. Papahia.

Tautokona e Rev. Wiki te Paa.

Kia tahuri nga tangata o tenei Pihopatanga kite kohi moni hei oranga mo nga kaikawe i te Rongopai ki Waikato.

Whakaaetia ana.

Whakaaria e Rev. M. Kapa.

Tautokona e Rev. Hoete Matete.

Kia whakaputaina e tenei Hui he kupu mihi ki a Hone Herewini, Pihopa o Meranihia, ratou ko ona hoa mahi, mo te mau roa o tona mate, me te noho pani o nga tangata.

Whakaaetia ana.

Whakaaria e Ranapia Mokena.

Tautokona e Rev. W. Turipona.

E whakahe ana tenei Hui ki te pakaruhanga o te wharekarakia i te Kiri Kiri e te Para Kaunihera hei rori.

Whakaaetia ana.

Timoti Tataura:—He patai.

Ahea ka whakamana te kupu i Hauraki mo nga kakahu nehu tupapaku mo nga Kaikarakia ? Te Tumuaki:—Ma nga Komiti Maori e hoatu he kakahu pera mo a ratou Kaikarakia.

Nikorima Poutotara:—He patai.

Me pehea te tikanga mo te wahine marena ina whakarerea tana tane ? Te Tumuaki:—Heoi ano te take i whakaae ai te Ariki kia whakarerea te wahine te tane ranei ko te puremu anake. Ekore te Hahi e whakatika i te marena a te tangata i te mea e ora ana te tane te wahine ranei i mahue.

Whakaaria e Rev. W. Turipona.

Tautokona e Rev. Hoete Matete.

He mihi tenei na te Hui ki a Atirikona Manihera i a ia ka koroheketia nei i tana mahi ki nga Maori. Ko te mahi e whakanuia ai tona ingoa ko tana whakamaoritanga i nga Karaipiture.

Whakaaetia ana.

Whakaaria e Rev. R. Kamiti.

Tautokona e Rev. H. R. Hukatere.

Kia whakaaroa e tenei Hui he tangata kia tukua ki te Karetī hei minita mo nga takiwa o Waikato.

Whakaaetia ana.

Akuhata te Poro: —He patai.

He mea hoatu e nga Maori a Kaiaka hei nohoanga minita Maori; he aha i waiho ai hei nohoanga minita Pakeha ? Tumuaki; mau e patai ki a te Para.

Whakaaria e Mihaka Awatea.

Tautokona e Timoti Tataura.

He tono tenei ki a te Pihopa kia whakanekehia atu a Rev. Hoete Matete ki Waiheke.

Whakaaetia ana.

Whakaaria e Paora Tuhaere.

Tautokona e Rev. W. Turipona.

Kia whakaurua etahi o nga Rangatira Kaumatua ki roto ki nga Hui, hei kaitautoko i nga Minita me nga Reimana mo nga mea o te Karakia.

Whakaaetia ana.

Whakaaria e Ruka te Huru.

Tautokona e Rev. W. Turipona.

Kia tupato te tuku tangata ki te Kura minita i Turanganui.

Whakaaetia ana.

Whakaaria e Rev. Wiki te Paa.

Tautokona e Hirini Katene.

E mihi ana tenei Hui ki a Mihi Wira mo tana atawhai ki te Hahi Maori i a tau, i a tau.

Whakaaetia ana.

Whakaaria e Rev. M. Kapa.

Tautokona e Rev. W. Turipona.

E whakapai ana tenei Hui ki a te Pihopa mo tana whakamanuwhiritanga i nga mema.

Whakaaetia ana

Whakaaria e Rev. W. te Paa.

Tautokona e Rev. M. Kapa.

He kupu whakapai tenei na te Hui kia te Mete mo tana mahi nui ki te atawhai i a ratou.

Whakaaetia ana.

Whakaaria e Meinata Karamu.

Tautokona e Ritete te Kuru.

Ma te Pihopa ratou ko nga minita e atawhai nga kaikarakia kua koroheketia.

Ko Mangakaahia te Hui o te Hahi Maori o te Atirikonatanga o te Waimate a te Wenerei, Aperira 6, 1893.

Ko Enei Nga Tikanga O Era Atu Hui E Mau Tonu Ana.

I.Mo NGA KURA. RATAPU MO NGA TAMARIKI.

He whakah#u tenei ki nga wahi katoa o tenei Atirikonatanga mo nga Kura tamariki i nga Ratapu kia tu

tonu.

II. KAU A NGA WHARE-KARAKIA E WAIHO HEI WHARE-KURA RA NOA.

Ki te whakaaro o tenei Hui, ekore e tika kia waiho nga Whare-karakia hei whare-kura i nga ra noa, engari me whakamotuhake mo te Karakia anake; a me whakatu ano nga whare-kura. Ehara tenei tikanga i te pei i nga tamariki i nga kura, erangi he mea kia motu k# te Wharekarakia, kia motu k# te whare-kura.

III. MO NGA MONI HAERERE A NGA MANGAI REIMANA.

Kia whak#ro nga tangata o nga Pariha ki o ratou Mangai Reimana, ki te whakaea i nga moni e pau ana i a ratou e haer#re ana ki nga Hui. Ko aua moni me tango i roto i nga Kohikohi, me kohi ra waho ranei.

IV. MO NGA TURORO KIA WHAKAATURIA KI TE MINITA.

He kupu tenei ki nga tangata katoa o ia Pariha, o ia Pariha, mo nga turoro kia whak#turia mai ki te minita; kia kaua e waiho kia takoto noa iho taea noatia to ratou matenga, ka korerotia ki te minita. He tino mea pouri tenei.

V. KIA HAERERE NGA MINITA KI TE TIROTIRO I NGA KURA.

Kia tae tonu nga minita ki nga kura tamariki i nga ra noa, ki te whakaako i nga tikanga o te Whakapono.

VI. KIA WHAKAMUTUA TE MAHI MAORI KI RUNGA KI NGA TAMARIKI.

Kaua nga tikanga Maori ki runga i nga tamariki kohungahunga i mua i to ratou iriiringa, hei muri ka kawea mai kia iriiria. He tino mahi he tena; me mutu rawa taua tikanga Maori i roto i nga tangata Karaitiana.

VII. HE MAHI MA NGA HAHIWATENA.

Ma nga Hahiwatena o nga kainga e whakaatu ki te Minita ina tae atu, i nga tamariki mo te iriiri.

VIII. HE REHITA IRIIRIRINGA, MARENATANGA, TANUMANGA.

Kia tu nga tino Whare-karakia i nga Rehita iriiringa, marenatanga, tanumanga.

IX. NGA WHENUA MO TE HAHI.

Kia hohoro te whakamotuhake i nga whenua mo te Hahi, karauna karaati rawa, ka tuku ai ki nga kaitiaki (truateses).

X. NGA KOHIKOHI O NGA WHARE-KARAKIA.

Kaua nga kohikohi o nga Wharekarakia e meinga hei hoko kai mo nga Hui o te Hahi, erangi me ra waho he kohikohi mo ena mea.

XI. KAI TITIRO MONI.

Ma te Minita me tetahi tangata k#, ehara nei i te Hahiwatena, e titiro nga pukapuka kohikohi, e tatau hoki i nga moni o nga Pariha.

XII. TIKANGA MO TE NEHU TUPAPAKU.

Kaua te Kaikarakia e pokanoa te nehu i te tupapaku i te meae tata ana te minita. Kia whakaae ra ano ia, katahi te Kaikarakia ka nehu.

XIII. UTU MO TE IRIIRI.

Kaua te minita e tono utu mo te iriiri; erangi ki te hiahia nga m#tua kia homai noa mai he mea ma te minita, e pai ana kia tangohia e ia.

XIV.NGA TIKANGA E WHAKATAKOTORIA ANA E TE HUI.

Kia whakamana rawatia nga tikanga e whakatakotoria ana e te Hui o te Hahi.

XV.NGA MEMA NOHO ATU.

Ki te noho atu tetahi mema o te Hui, kia tae rawa ki te Upoko he reta whakaatu i te take i noho atu ai.

XVI.NGA TOHUNGA MAORI.

Kia whakakorea rawatia te haere ki nga tohunga Maori.

XVII.NGA PIRE MONI.

Kia marama rawa nga pire moni o nga Pariha ka ahei kia tangohia; ki te h# te pire ka whakahokia kia whakatikaia mai.

XVIII.RAWIRI MA NGA KAIKARAKIA.

Me tuku noa te Rawiri ma nga Kaikarakia tuturu o nga Pariha, ma nga Wharekarakia e hoatu.

XIX.

Kia kaua rawa te Hahi Maori e wehea mai i te Hahi Matua, ara i te Hahi o Ingarangi.

XX.

Kia whakatuturutia nga tau e tu ai te mangai Reimana ka ahei ai kia pooti ano, hei te toru o nga tau.

XXI.

Kia whakaaro te Hahi Maori ki te whakatakoto i nga moni toenga a nga Pariha hei oranga mo ratou.

XXII.

Kia kaua e kahore he moni kawe i te Rongo Pai i nga pire moni o nga takiwa, ahakoa nui, iti ranei.

XXIII.

Kaua rawa e hahua te tupapaku i tanumia ki nga wahi i whakatapua hei Parikarauna.

XXIV.

He mea tika hei Matuaatua te p#p# me te whaea, a ma raua e whiriwhiri he tokotoru mo raua.

HE TOHUTOHU MO NGA WHENUA E TUKUA ANA MO TE HAHİ.

- Me matua ruri.
- Ka oti te ruri me tuku ki te Kooti whakawa whenua.
- Ka puta i te Kooti, me tuku ki nga Kaitiaki (trustees) Kei nga kaituku te tikanga mo nga tangata ma ratou e tiaki,. [unclear: erangi] kia uru te Pihopa, te Atirikona ranei, ki roto i nga Kaitiaki.
- Ma te Pihopa e rapu tetahi wahi o te moni hei utu mo teruritanga, me te whakawakanga o nga whenua e tukua ana mote Hahi. Me whakarite ta te Pihopa moni ki te pai, ki te nuiranei o te whenua.

HE INOI MO TE HUI O TE HAHİ MAORI.

E te Atua Kaha rawa, kua oti te whakakotahi e koe tau hunga whiriwhiri katoa hei tinana mo tau Tama mo to matou Ariki mo Ihu Karaiti; ki te huihui hoki ou tangata ki tetahi w#hi i runga i tou ingoa, ko reira ano koe; kia anga mai to whakaaro atawhai ki tenei wahi o te Hahi, manaakitia mai hoki matou, te Pihopa, me nga

Minita, me nga Mangai o te iwi kua mine mai nei ki te rapu tikanga. Kia riro mai i a matou nga taonga maha a tou Wairua Tapu, ara, te mahara, te mohio, te kaha, te aroha me te ata whakaaro; kia whai tonu ai matou i roto i a matou mahi katoa, ko koe kia whakakororiatia, ko te pai o to iwi kia kake, ko tou rangatiratanga kia whakanui. Kei meatia tetahi mea e matou i runga i te tikanga totohe, i te whakapehapeha, i te mataku ranei i te tangata. Kei h# hoki a matou mahi i te whakaaro poka noa ake, i te hianga ranei a te tangata: engari, kia ata whakatakotoria nga tikanga katoa e tupu pai ai to Hahi i roto i o matou; kia mahia ai e matou katoa nga mahi pai kua rite mai nei i a koe hei mahinga ma matou; kia whakakotahitia ai matou katoa i roto i te whakapono, i te aroha; kia rite tahi ai hoki o matou whakaaro, me o matou mangai, te whakakororia i a koe; ko Ihu Karaiti hoki to matou Ariki. Amine

Ko Nga Minita Me Nga Kaikarakia Ena O Te Hahi Maori O Te Pihopatanga O Akarana, Hanuere 1, 1892.

Atirikonatanga O Waitemata.

Atirikonatanga O Waikato.

**Ko Nga Moni Era I Kohia E Te Hahi Maori O Te
Pihopatanga O Akarana I te Tau 1891.**

Ahipara.

Ohaeawai.

Oromahoe.

Herekino.

Hauraki.

Kapehu.

Kaikohe.

Kirikiri.

Kohumaru.

Kororareka.

Manukau.

Manaia.

Mangakahia.

Matauri.

Ngatotoiti.

Paihia.

Parapara.

Paua.

Parirauewha.

Pupuke.

PERIA.

RIPIA.

Rangiawhia.

TAITA.

TAIPA.

Te Kao.

Takapaukura

Waiparera.

Wainui.

Whangape.

Title Page

Report of the Right Rev. Andrew Burn Suter.D.D., Bishop of Nelson, to the Most Rev. The Primate of the Church of the Province of New Zealand. ON HIS LORDSHIP'S Visit to Samoa And Fiji, *Undertaken*

at the Request of the Bishops of New Zealand, with the Sanction of the General Synod of the Church of the Province of New Zealand. Christchurch: Angus Turner, Printer, Gloucester Street West. 1886.

Nelson, October 24, 1886.

To the Most Rev. the Primate of New Zealand.

MY LORD PRIMATE,

I have much pleasure in submitting to you an account of my visit to the Islands of the Pacific, undertaken at the request of the Bishops of New Zealand, with the special sanction of the General Synod, after it had heard the interesting facts brought before it by the Bishop of Dunedin, at Auckland, last February.

I shall not enter into details, which can be deferred for another occasion, but simply record what places I visited, what was the condition of the members of our Church, and what openings there appeared to me to exist for future action.

I first of all, after five and a-half days in the [*unclear: Janet Nicol*] steamer, landed at Tonga, which was visited by Bishop Selwyn, when Bishop of New Zealand, thirty-eight years ago. Here I did not expect to find many members of our Church, and, indeed, there are not many. In Nukualofa, which is the capital and king's residence, I found fifteen professedly belonging to the Church of England; but the residence of a week or two would certainly bring others to light, besides many who would gladly avail themselves of the ministrations of our Church, were they regularly established.

A European service, as it is called, is held in the two separated churches, by the Rev. J. B. Watkin and the Rev. J. Moulton, on alternate Sunday evenings.

It will scarcely be thought strange or intrusive after what has appeared in the Press, that I should refer to the present aspect of ecclesiastical affairs in Tonga. Visiting all the parties concerned on both sides, I had the opportunity of learning and understanding the position of matters.

It appears to some that the peculiar circumstances of the Wesleyan Methodist Church in Tonga, separated as it is into two distinct divisions, with reference to questions, not of doctrine, but of financial and organic arrangement, indicate an opening of which the Tongans might desire to avail themselves for accepting that form of Church organisation from which the early Wesleyan Church, confessedly to its own great regret, felt itself bound to secede.

Whatever may be the case in the future, this question was not in my view in undertaking this visit, which was, as your introductory letter clearly points out, intended to be made to the members or adherents of the Church of England, commonly so called.

I find, however, that, in spite of any desire to the contrary, we are painfully interested in this question in the proportions it has now assumed, for the result of such divisions has given great impulse to Romanism, which has benefitted by them, as it naturally would. Owing to these divisions, it has commenced missions where formerly there were none; and thus, few though they be, our own people, who formerly had the undisturbed benefit of Wesleyan ministrations, are becoming exposed daily more and more to the erroneous teachings of Romanism. I could substantiate this by instances if it were necessary. So that in spite of ourselves we are interested in this matter, and should do something to protect our own people, few and isolated though they be.

If, in the course of events, the chief feature of our Church should prove a centre of unity, as it did in the primitive centuries, we could not turn a deaf ear to those who wished either to join us, or to adopt a similar organization to our own, but should be bound to help them. I wish to bear record of what I saw of the noble Christian literary and educational work done by the Rev. J. E. Moulton in Tonga, and, if I am to be true to my own impressions, I cannot pass on without referring to the work of, a different kind, though in the very important sphere of Tongan politics, carried on by the Hon. Shirley Baker, the premier, who holds a position of great influence, and has the making or marring of a people in his hands. I can only here express the regret felt by all who know the circumstances that men of such ability should be spending any of their acknowledged powers in artificial conflict. No one can pass through Tonga without regretting that there should be any cause for complaining of the revival of such arbitrary dealings towards Nonconformists to the State religion as call to mind the sinful and foolishly tyrannical acts of those in high authority in England immediately after the Restoration. On the other hand, it would seem right to note that there is a time at which the preaching or teaching of Christianity, after it has done its first work, is in danger of degenerating into the propagation of sects, bearing either an honoured name of the past or some equally honourable territorial title.

While I am sure that a few more Europeans would be found in Tonga to welcome the services of our Church, there will probably be in the future additional settlements in other parts of the Tongan group possessing such fertility and so favourable a climate to attract Europeans.

SAMOA.

My next visit was to Samoa, in which group of Islands I landed at Apia, the chief settlement in Upolo, the largest of the three principal Islands forming the group. Here, I may state at once, there is a clearly defined sphere for a clergyman of our Church. There is no European Missionary now residing there, and only an occasional evening service is given in a building called truly, though somewhat forbiddingly, "the foreign Church." The community is composed of very varied religious elements, but a clergyman of tact and diligence would combine them.

Here as at Tonga, no one could reasonably impose on us or on any body of Christians an injunction not to receive or admit those who come to us spontaneously, from whatever previous teaching they come. If the multiplicity of temptations constitutes an additional claim on us to supply our people, however few in number they may be, this would seem to operate here more than in most situations in the South Seas.

Settlers, traders, and clerks, officials, and professional men, unvisited, unwarned, uncomforted, and unshepherded, seem to say, though in small numbers and isolated positions, "Come over and help us."

We gladly recognise the marvellous success and evident blessing which has attended the labours of the Missionaries of the London Missionary Society, who, nevertheless, will scarcely find fault with us for failing to see that their congregational system has the same elements of permanency as that which has been so long tried in the Church from the first to the present day. I may mention one incident which shows the kindly feeling of the Missionaries towards my mission. Hearing that I proposed to have a celebration of the Holy Communion, the Missionary at Malua spontaneously directed that the vessels for that Sacrament which are used in King Malietoa's Church, at which the King was attending that morning, should be lent for use at my service at 11 a.m. I am sure that if we recognise one another's worth So far as we can, we shall have a better prospect of union, so far as that is desirable, than if we stand aloof from one another.

I baptised 14 children, brought to me by parents and friends; in one case, a family of five, both parents being members of our Church who had not had an opportunity, owing to absence when any chaplain visited the Island, all vessels not carrying chaplains.

Were this in my own diocese, I should not hesitate to send a clergyman at once, and I do not think the Society for the Propagation of the Gospel has on its lists a more distinct claim than this. The objection of the fewness of the numbers is counter-balanced by the influence of their position, and by the evils which have arisen in a place where there has been much lawlessness arising from the want of a definite government. It is the sad old story of native authority subverted, and that of necessity, without any other to put in its place.

FIJI.

I stayed nearly eight days in Samoa and was fortunate enough to obtain a passage in H.M.S. Miranda—Captain Rooke, which had conveyed His Excellency the Hon. J. B. Thurston, C.S.M.G., Acting Governor of Fiji, to Samoa as High Commissioner, and was returning. The Governor of Fiji received me most kindly. I communicated your letter to him and also one from His Excellency the Governor of New Zealand, Sir Wm. Jervois. He gave me a warm welcome to Fiji, entertained me most hospitably at Government House, and did everything to make my visit successful and agreeable. Captain Rooke, at some considerable inconvenience to himself, gave up the use of his cabin, and in a variety of ways, along with his officers and men, assisted my work. The passage from Samoa to Fiji, including stoppages, took nearly seven days, and on the voyage I was much impressed with the fact that there are many English speaking persons in the Pacific who are apparently not reached by any organization except when they happen to be in the neighbourhood of European Missionaries.

Any fear of our getting influence over Christian Natives, if such a thing ought to be a fear to our Wesleyan or Congregational Brethren, is really reduced to a minimum from the fact that the Natives know little or no English. The vast body of Christian Natives in Fiji, Samoa, and Tonga, knows no English at all.

One would desire to see some plan by which, without a break of the continuity in their ministry, the additional organization which our branch of the Church of Christ has conserved could be added to the grand work, of simple evangelization from gross heathenism to the elements of Christian belief and practice, which has been carried out effectively by the Divine Blessing on the labours of men working manifestly under the guidance and with the help of the Holy Spirit.

Recent historical researches seem to show that the Orders our Church recognizes were evoked in primitive times as much by the requirements of the age demanding individual centres of union, as by direct provision,

and the present condition and transitory state of the Native Churches in India, China, Africa, North West America—and I may now add—the Pacific, seem to show that History is repeating itself.

I stayed three Sundays in Fiji—two at Suva, and one at Levuka, and was kindly received by the two clergy, the Rev. J. F. Jones at the former and the Rev. W. Floyd at the latter place.

The latter clergyman has been in Fiji for fifteen years, and borne the burden and heat of the day. He remains at Levuka, which has ceased to be the capital of the Colony; this change has deprived him of more than half of his flock, but there are, and always will be, enough left in Levuka to form a separate charge. I held two confirmations, consecrated one church, and delivered twelve sermons and two lectures in Fiji.

I had the opportunity of laying before both congregations the position taken with regard to the Church in Fiji by the General synod of the Church of New Zealand, and the result seemed to be that they needed much further information before they could themselves form an opinion what it was best for them do. The position is peculiar. Fiji is now a British possession, a Crown colony, it is not in the same position as it was when the Bishopric of Melanesia was constituted, and this somewhat complicates the question. It would be necessary to ascertain what the Crown would do with regard to a Bishop in a Crown Colony.

Some Church members in Fiji seem to have an exaggerated view of the value of the distant connexion between Fiji and the Diocese of London, and associate with that link the continuance of a grant from the Society for the Propagation of the Gospel, now enjoyed by Fiji.

There is no consensus of opinion as to these matters amongst the members of the Church, nevertheless their views, or at least the views of the most active and influential among them, may be gathered from the addresses which I append; although they are replete with observations on my visit almost too kindly expressed, yet I add them as an indication of Church feeling.

I need hardly say that the questions involved were new to many. Episcopal supervision was supposed by some to mean only the performance of such acts as are attached by our formularies to the office of the Bishop, but I pointed out to them that in the Church of the Province of New Zealand at least, it means something far wider reaching and more beneficial than that, but that whatever it was it could only be properly and fully carried out by a Bishop having a definite and responsible position.

It was accordingly resolved that I should communicate with the Bishop of London, whose license is held now by the two clergy in Fiji, and that his views should be laid before the members of the Church in Fiji. It is true that the Bishop expressed a desire to the Bishop of Melanesia that he would relieve him of a duty impossible for himself to discharge from so great a distance as London, but no recommendation to that effect has reached the members of the Church in Fiji. Any recommendation from the Bishop of London under the circumstances would naturally carry great weight with the Church members in Fiji.

The first question, however, which arises, is the necessity for a Bishopric in Fiji—not, indeed, to evangelise the Fijian Natives, or any portion of them, for that is already done up to a certain point—our own people require looking after—they require sympathy, confirmation, and help, such as one holding the office of Bishop may reasonably be expected to give them. I submit that one *is* needed, and needed now. The post is one of truly a missionary character, and it should be filled by one who is acquainted with Melanesian work, for he would have 4000 Solomon Islanders ready to his hands, who are now, without any ministrations, in different parts of Fiji. This large number seems to form a claim on the services of the Bishop of Melanesia, who is much desired and longed for by the Fijian Church members, both from their personal knowledge of him gained during his visit to Fiji, six years ago, and his labours in the Islands.

If he cannot supply the want, there are those to be found who have proved their efficiency in Melanesian work, and who would also bring to the European work of such a Bishopric, English experience fitting them to deal with clergy hereafter ministering to English speaking congregations in Fiji, Samoa, Tonga, etc. It is one thing to send a Missionary Bishop, another to endow a Missionary Bishopric; we may be able to do the former at once—we might only be able to accomplish the latter gradually, but it would seem wrong to delay the former till the latter was achieved, if men, fitted men, can be found ready to accept the post.

The steps to be taken seem to me to be the ascertaining the exact legal position of Fiji ecclesiastically, the designs of the Crown with regard to it as a Crown colony, the wishes of the Bishop of London, now *de facto* the source of clerical authority in Fiji, the mind of the Society for the Propagation of the Gospel, which makes a grant to Fiji, and then the laying of such information before the members of our Church in Fiji, leaving them by a conference or convention among themselves, so far as it appears that they have the power, to take what steps they approve, to associate themselves with such ecclesiastical province as may be most conducive to their welfare. If your Lordship could urge upon the Bishop of Melanesia the desirability of paying a special visit to Fiji to meet such a convention of representative members of the Church of England, commonly so called, after the receipt of the information above alluded to, I venture to think the best results would follow, especially in connection with the large numbers of natives there from Melanesia. Judging from my own intercourse with the Chairman of the Wesleyan Mission, the Rev. J. Langham, in Fiji, I do not think that a Bishop sent out primarily

to members of the Church of England would be received otherwise than cordially, and events would be left to solve themselves. Whatever solution may be in store, the success of the Wesleyan Methodist Missionary Society in Tonga and Fiji through its European and Native agents, will ever be written on the pages of the History of the Church of Christ, and, which is of far more value, constitute a proof that the Gospel in the lips and lives of earnest, devoted and Christlike men, is as full of power as ever to turn men from darkness to light, and from the power of Satan to God.

Our concern, however, at present, is with our own people, properly so called, and any organization which will help them to lead in the midst of many disadvantages consistent Christian lives, will be conferring blessings on the thousands by whom they are surrounded, and whom they necessarily influence for good or evil.

I cannot close without expressing my indebtedness to several clerical and lay members of the Church in my own Diocese, upon whom my absence on this mission of the Church has imposed labours which would otherwise have been undertaken by me.

I wish to add also that the members of the Church of England are deserving of our sympathy, for the liberality, energy and patience they are now exhibiting in a time of much financial depression in Fiji.

I have the honour to be, Your Lordship's faithfully and obediently,

ANDREW BURN NELSON, N.Z.

The Most Rev. The Lord Primate of New Zealand.

Appendices.A.—LETTER OF INTRODUCTION GIVEN TO THE BISHOP OF NELSON.

To the Members of the Church of England, resident in the Islands of Fiji, Samoa, and the adjacent Islands of the Pacific

MY DEAR BRETHREN IN CHRIST,

At a meeting held at Auckland in January last, at which were present all the Bishops of the Province of New Zealand, commonly called the Church of England, with the associated Bishop of Melanesia, and the Primate of Australia (then a visitor in New Zealand), a letter from His Grace the Archbishop of Canterbury was laid before them, requesting their consideration of the expediency of making some provision for the episcopal supervision of the English congregations in Fiji, Samoa, and other adjacent islands, and it was resolved that an arrangement be made, if practicable, for the visit of these Islands prior to any arrangement being made for their permanent supervision, and that for this purpose they should be visited by one of the Bishops during this present year.

At a subsequent meeting, at the earnest request of his Brethren, the Right Rev. Andrew Burn Suter, Bishop of Nelson, undertook this visit, and on behalf of the Church of New Zealand, which by a resolution of its General Synod has expressed its thankful concurrence in this action of her Bishops, I now commend to your favourable acceptance and welcome our beloved Brother, and invite you to take counsel with him with a view to a more permanent arrangement for the ordering of the Church of which you are members and her ministrations among you. Assuring you of the deep interest taken by the Church of New Zealand in your spiritual welfare, and of her desire to assist your efforts in furthering it to the utmost of her ability,

I am, my dear Brethren,
Your Brother and Servant in Christ,

H. J. C. CHRISTCHURCH,

Primate of the Church of the Province of New Zealand.
Bishopscourt, Christchurch, New Zealand,

August 2, 1886.

B.1.—Answer to the Same from Suva.

To the Most Rev. the Primate of New Zealand. MY LORD BISHOP,

At a meeting of members of the Church of England, held at Suva on the 20th of September, 1886, it was unanimously resolved that a letter should be written by us in reply to your Lordship's communication presented to us by the Bishop of Nelson.

We, the undersigned, the Chaplain and the Committee of Holy Trinity Church, therefore beg to offer, both on behalf of ourselves and the rest of the members of the Church of England in this town and district, our most sincere thanks to you for the interest you have shown in our spiritual welfare, by desiring that these Islands should be visited by one of the Bishops of the Province of New Zealand.

An Episcopal visit to Fiji was very much needed, and it was with more than ordinary satisfaction that we welcomed the arrival of the Bishop of Nelson amongst us. The Bishop has consecrated our new Church at Buva, and has also held a Confirmation Service, at which a fair number of our young members were confirmed. Both in his official acts and in his private intercourse with us he has shown us every kindness, help, and sympathy. We assure your Lordship that we very sensibly appreciate the work which he has done amongst us, and whatever may be ultimately decided as to our ecclesiastical connexion, we shall always welcome with pleasure and gratitude a visit from any Bishop whom the Synod of New Zealand may appoint to come for the purpose, as we feel sure that such a visit can but tend to strengthen the Church of England in this colony.

JOHN FRANCIS JONES.

LESLIE J. WALKER.

FRANCIS P. WINTER.

THOMAS DUVAL GROVER.

G. Ruthven Le Hunt.

Suva, Fiji, September 21, 1886.

B.2.—Answer to the Same from Levuka.

LEVUKA, Sept. 28, 1886.

To the Most Reverend H.J.C. Christchurch, Primate of the Church of the Province of New Zealand. MOST REV'D. SIR,

As members of the Church of England resident in Fiji, your letter addressed to the Members of the Church of England resident in the Islands of Fiji, Samoa, and the adjacent islands of the Pacific, has been received, and also read to us by the Right Reverend the Bishop of Nelson.

We feel how difficult it is to adequately express our gratitude for the interest displayed in our spiritual welfare by His Grace the Archbishop of Canterbury and the Bishops of New Zealand, and particularly to the Bishop of Nelson, for the kindness and consideration he has shown in personally undertaking all the inconveniences and privations involved in so long a journey, and to parts so far removed from the ordinary track of civilization.

We have, as your Lordship wished us to do, taken counsel with the Right Reverend the Bishop of Nelson, with a view to the more permanent arrangement for the ordering of the Church of which we are members, and its ministrations among us.

After hearing the kind and welcome advice and words of the Bishop of Nelson, and considering the letter of your Lordship, we wish to express to your Lordship and the other Bishops of the Province of New Zealand our heartfelt thanks for the kindness and thought we have received at the hands of the Bishops of New Zealand, and to express our sincere desire that the visit of the Bishop of Nelson will be the harbinger of many other such visits by the Bishops of New Zealand.

Before proposing any alteration of the status of the Church of England in Fiji, it will be necessary that the members thereof in different parts of the Colony should take counsel together, and as the brief sojourn of the Bishop of Nelson does not permit this ere he leaves Fiji, it is our intention to further address your Lordship hereafter.

For the Members of the Church of England in Levuka.

G. L. GRIFFITHS Churchwardens.

R. H. HEADDEY Churchwardens.

C.1.—Address Presented to the Bishop of Nelson in Suva.

To the Right Reverend the Lord Bishop of Nelson. MY LORD BISHOP,

We the Members of the Church of England resident in Suva, most reverently and most heartily welcome your Lordship to this Colony. We regret extremely that owing to the difficulties of our position in many respects we have not been able to accord you that outward expression of welcome which, under more favourable conditions, we should have wished to give, but we feel sure that you will accept our efforts, small and insignificant as they may appear, in the same spirit in which we now offer them.

We would in the first place desire to express our extreme gratitude to His Grace the Archbishop of Canterbury for the kindly interest which he has taken in our Church in commanding us to the consideration and care of your Lordship's Right Reverend Brethren the Primate of Australia, the Primate and Bishops of New Zealand, and the Bishop of Melanesia; for the expression of sympathy and promise of help which was conveyed to us by the letter of the Primate of New Zealand read to our congregation on Sunday last; and lastly to yourself for the evidence of that good will shown by the presence of your Lordship amongst us here to-day, notwithstanding the great personal trouble and inconvenience which your visit to us has necessarily incurred.

We assure you that such an expression and evidence of real interest in our welfare are by no means lightly regarded by us, and will be valued by us in no small degree.

Our numbers and our capabilities are but few and slight at present, but the impetus which their Lordships' efforts and your own will give to us both collectively and individually, will not be merely temporary in its nature, but, with God's blessing, be productive of permanent benefit to us. It is in this spirit we now come before you, and we are sure that our confidence in your kindness of heart and liberality of mind is not misplaced.

This is the first official visit of a Bishop of our Church to Suva since it became the capital of the Colony, and the fact of your Lordship being the first visiting Bishop here, will be permanently marked in our minds by the opening of our Church, which we shall, in the proper manner, most reverently and humbly petition your Lordship to consecrate on Saturday next, and although we have not been able to present it in a condition of final completion, yet we trust that it will, even now, meet with your Lordship's approval and be accepted for the high purpose for which we dedicate it,

In conclusion, we humbly ask your Lordship to convey to the Synod our earnest desire to do our utmost to meet the wishes of their Lordships, and of whatever Bishop may finally be appointed over us, and our hope that the affairs of our Church in Fiji may be guided by them with that care and consideration which this distant and most isolated offspring of our great Mother Church most surely needs.

We remain, My Lord Bishop,
Your Lordship's most obedient humble Servants,

J. FRANCIS JONES, CLERK.

WILLIAM: FLOYD, CLERK.

BOLTON GLANVILL CORNEY

LESLIE J. WALKER.

G. RUTHVEN LE HUNT.

FRANCIS WINTER.

FRANC OTWAY.

Suva, Fiji, 14th September, 1886.

C.2.—Address Presented to The Bishop of Nelson in Levuka.

To the Right Reverend the Bishop of Nelson. YOUR LORDSHIP,

On the occasion of your Lordship's visit to the Church in Levuka, the members of the Church of England there resident desire to express to you their appreciation of your great kindness and self denial in so doing.

Your Lordship, we are aware, in making a visit to Fiji and the adjacent Islands, took upon yourself this duty in addition to the existing important duties devolving upon you as Bishop of your own Diocese.

The extra duties so self-imposed were not those of an ordinary kind, but such as necessitated a protracted sea journey to places where all the luxuries and most of the conveniences of civilized life are wanting.

That Levuka should have to be included in this category we much regret, but the inconveniences and hardships your Lordship has had to undergo, increase our sense of obligation and respect for your labours.

We hope, however, the benefits your Lordship has conferred upon us as members of the Church, by your distinguished presence, your courteous and affable demeanor, and your eloquent and impressive preaching, will be some reward to you.

In saying farewell we do so in the hope that your Lordship may ere long again visit the Church in Fiji.

WILLIAM FLOYD, CLERK.

G L. GRIFFITHS CHURCHWARDENS.

R. H. HEADDEY CHURCHWARDENS.

HENRY CAVE

R. B. HOBBS.

L. H. GARRICK, M.A.

A. STEVENS.

F. H. PRICHARD.

C. H. DRURY.

F. H. DUFFY.

B. HOOKER.

Levuka, Fiji, 28th Sept., 1886.

Title Page

Church of England Cemetery PUREWA, ORAKEI. RULES AND REGULATIONS, ETC. *Approved of by the Diocesan Synod of Auckland, 1888.* Auckland: Wilsons and Horton, Printers, Queen and Wyndham Streets. MDCCOLXXX VIII.

Rules and Regulations, Etc.

- Any person desiring ground for a grave or vault, or for any other purpose, shall apply therefor to the Secretary to the Trustees, Diocesan Office, Queen Street, on printed form (or in writing) prescribed in Schedule A.
- Any person desiring to construct a brick grave, vault, or tomb, or to erect a monument, tombstone, cenotaph, wall, fence, or any other erection, or place any inscription or epitaph in any part of the Cemetery, shall apply in writing to the Trustees for permission to do so; and at the same time submit a plan, design, or drawing of such, with full particulars, for approval—the work to be subject to the inspection and control of a person to be appointed by the Trustees.
- All vaults shall be lined throughout with brickwork, concrete, or stone set in cement. The depth, length, and breadth of the vault shall be first approved by the Trustees. The entrance to the vault shall be either by a stone at top or an iron door. In all cases entrances shall be securely fastened, and all work done to the satisfaction of the Trustees.
- Coffins for vaults must be lined with lead or other metal approved by the Trustees, to be firmly and securely soldered, or may be covered in with concrete or cement, so as to prevent the escape of noxious gas.
- All vaults must be kept in proper order and repair by the purchaser of the lot in which the vault is made, or his assignee. If at any time any vault shall become out of proper order or repair, the Trustees may give such purchaser, or his assigns, three months' notice to repair the same, by leaving such notice at his or their last known place of abode in the Colony of New Zealand. If such purchaser or his assigns fail to do, or cause to be done, the required repairs within the three months abovementioned, the Trustees may prohibit any further interment in such vault until such repairs shall have been made.
- The Trustees will undertake to keep any grave in order upon payment of the following fees, but in no case shall any other person be allowed to do any work on graves unless specially authorised by the Trustees. Fees for keeping private grave in order for one year:—Area, 8 x 4, 5s., or in proportion. Fees for keeping grave in order for all time:—Area, 8x4, each, £2 Ios.
- Every grave, vault, tomb, monument, tombstone, wall, fence, or any other erection, shall be maintained and kept in thorough repair and proper condition by and at the expense of the owner.

- All materials required in the completion of any stone or other work shall be fully prepared before being taken into the Cemetery; and all earth, stones, refuse, and rubbish remaining after any work is completed shall be removed at once.
- No wall or fence shall be more than two feet high, and must be laid on concrete or stone foundations one foot below the surface.
- No wooden fence shall be allowed.
- No tree shall be planted on any grave; and no shrub or plant shall be allowed to grow to a greater height than three feet, and must be trimmed, removed, or cut down when ordered by the Trustees.
- All fees and charges shall be paid when applications are made or orders given.
- No burial shall be permitted to take place without a certificate from the Registrar of Deaths, or a Coroner, or a duly qualified medical practitioner, and without notification of the minister who is to officiate.
- No interment shall be permitted in any private grave or vault without the production of the certificate, Schedule B, or other satisfactory evidence that the person desiring to bury therein is entitled to do so, except as provided for in next rule.
- In the case of an application for interment in any private grave or vault, to which during life the deceased person had no claim, the written consent of the owner shall accompany the application.
- The Trustees shall cause all graves to be dug.
- Orders for interment, in terms of Schedule C, shall be left at the Cemetery at least six working hours prior to the time fixed for the funeral.
- Every grave for an adult shall be at least seven feet deep.
- Every coffin shall have on the lid the name of the deceased.
- The hours fixed for burials shall be:—From sunrise to sunset.
- No smoking shall be allowed within the Cemetery.
- No dogs shall be admitted into the Cemetery.
- Any person violating the rules of propriety and decorum, or committing any nuisance or trespass, or injuring any tree, shrub, flower, border, or any erection, shall be prosecuted as the law directs.
- No person shall be allowed to take any flower or plant out of the Cemetery.
- A plan of the Cemetery, shewing situations and numbers of the graves, and a registry of all burials shall be kept at the Diocesan Office.

[Schedule A.]Church of England Cemetery, [UNCLEAR: PUREWA], ORAKEI.

Date.No.

Form to be Filled up Before Issue of Warrant to Inter.

- Name of Deceased—
- Age—
- Late Residence—
- Late Rank or Occupation—
- Date of Death—
- Probable Cause of Death—
- Birthplace of Deceased—
- Number of Grave on plan—section block lot
- Day of Burial—
- Hour of Burial—
- Name of Minister to Officiate—

Fees paid under this application:—

- For license to enclose land feet by feet
- For breaking ground
- For sinking grave

Signature of applicant—

- Occupation—
- Address—

SCALE OF FEES AND CHARGES FOR THE PUREWA

EMETERY.

Section A.

On payment of a fee of 15s. within two years from date of burial the permission will be given to fence.
The fee for breaking ground may be remitted, under special circumstances, by the Trustees.

Section B.

Grave Space, including

Section C.

Special application must be made for larger spaces.
Re-opening vault or tomb, 20s.
Interment on Sundays, 20s. additional.

[SCHEDULE B.]No.Church of England Cemetery,PUREWA, ORAKEI.

Licence for Permanent Enclosure. Lot Block Section

WHEREAS of member of the Church of the Province of New Zealand, commonly called the Church of England, is desirous of constructing an enclosure of iron or other durable material in the burying ground of Purewa, and hath paid to the Trustees of the said burying ground the sum of for to be occupied by such enclosure:

The said Trustees do hereby license the said to construct such an enclosure as aforesaid. Provided that the land so to be enclosed and occupied as aforesaid shall not be used for any purpose or in any manner otherwise than for the burial of the dead according to the rites of the said Church. Provided also that neither the enclosure to be constructed under this licence, nor any monument, gravestone, railing, or enclosure, shall be placed on or within the land so to be occupied as aforesaid, without a previous written approval of the design of such monument, gravestone, railing or enclosure, or of *i* such inscription, approved of by the Trustees.

Dated the day of 18

Signed, Trustees of the burying ground of Purewa

[SCHEDULE C.]Church of England Cemetery.PUREWA, ORAKEI.

Warrant to Sexton to Inter.Lot. Block Section.

The Sexton in charge of the Purewa Cemetery is authorised to inter, as above, the body of 18 Secretary.
The body of was by me interred as above, on the 18 Sexton.

Wm. S. Cochrane,
Secretary to the S. John's College Trust.

THE SELMAN MEMORIAL For The Diocese of Auckland.

The Synod of the Diocese, at its Session in October 1878, resolved that the most suitable form of Diocesan Memorial to the late Bishop Selwyn would be an endowment which should provide stipends for—

- A Chaplain for the Hospital, Gaol, and Lunatic Asylum;
- A Missionary or Missionaries to the outlying districts of the Diocese.

The numbers of inmates in the above-named institutions are on an average as follows:—

In the Hospital and Old People's Refuge, 140

In the Gaol, 160

In the Lunatic Asylum: males, 130; females, 58.

More than half of these are entered as members of the Church of England, and many more of them gladly accept the ministrations of the Church.

There is besides in each case a staff of attendants.

It is well known that Bishop Selwyn constantly visited these institutions, and took the warmest interest in the [*unclear: spiritual*] welfare of their inmates.

Formerly each of the three institutions was considered part of the charge of one of the parochial clergy of Auckland; but in consequence of the increase that has taken place in the work of the town clergy, as well as in the numbers of inmates in these institutions, it has become necessary to provide for them additional pastoral ministrations.

It is proposed that a Chaplain, to be nominated by the Standing Committee, and appointed by the Bishop, shall be obtained so soon as the income from the endowment shall suffice.

The proportion of the Chaplain's time to be given to this work will depend upon the proportion of his stipend guaranteed from the endowment fund.

In inviting subscriptions from all parts of the Diocese to this Memorial, the Committee would point out that the ministrations of the Chaplain will not be limited to residents in Auckland and its neighbourhood, inasmuch as the inmates of the above-named institutions come from all parts of the Diocese.

The Committee appointed to carry out the resolution of the Synod propose that the income of the endowment up to £300 a year shall be devoted to the first of the objects of the fund, and that, as soon as the income shall exceed that sum, the surplus shall be devoted to the second.

The Committee appointed by the Synod consists of—

- THE BISHOP,
- ARCHDEACON MAUNSELL,
- THE REV. B. T. DUDLEY,
- THE REV. A. R. TOMLINSON,
- THE HON. COLONEL HAULTAIN,
- MR S. E. HUGHES,
- MR G. P. PIERCE,

with power to add to their number.

The clergy of the Diocese have accordingly been added: and Messrs Atkin, Boardman, Cameron, J. Fairburn, and J. D. Jackson. Other gentlemen also will be asked to join the Committee.

Subscriptions may be paid to the Secretary of the Fund—Mr John James, Shortland Street; to the Hon. Treasurer—Mr G. P. Pierce; to any member of the Committee; or to the Selwyn Memorial Fund, in the Bank of New Zealand or any of its branches.

W. G. Auckland.

Donations to the Selwyn Memorial Fund.

Selwyn and Patteson Memorial Chapel.

AT a meeting of the parishioners of St. Mary's, Auckland, held in the Cathedral Library, *Bishopscourt*, on September 20, 1886, the Bishop of Auckland in the chair, it was unanimously resolved that the Morning Chapel of the proposed new church be erected to the memory of Bishops Selwyn and Patteson; and a Committee, of which the Bishops is chairman, was appointed to carry out the resolution.

It has long been felt by many that the memory of men so distinguished throughout the English-speaking world, for the saintliness of their lives and their whole-hearted devotion to the work of our Lord, should be perpetuated by some "permanent and visible memorial; which will speak to us and our children of that plain

living and high thinking which were so marked a characteristic of these men of God.

There is not, it appears, in the colony, any memorial of the kind intended. Your help and co-operation in this work are solicited. It is hoped that if everyone to whom this appeal comes will send a shilling, a beginning may at once be made, whilst larger gifts from those who have the means, would bring the work to a speedy completion.

There is, it is thought, something specially suitable in the position which the Memorial Chapel will occupy, namely, in the parish in which both Bishops resided, and attached to the church which, during 1861 and 1862, was under their sole charge and had the privilege of their constant ministrations. It was in *St. Mary's Church* that their friends and helpers, Sir William and Lady Martin, worshipped; and the Bishop of Auckland has stated that the new church will be the Cathedral of the Diocese. Moreover, the chapel will be situated in the parish where the Constitution of our Church was drawn up and signed, and within a short distance of the Bishop's house, and of the Library where both the General and the Diocesan Synods meet. It will thus always remind those who are helping to build up the work which these pioneers were mainly instrumental, under God's blessing, in so wisely establishing and ordering, of the spirit of unwearied self-denial and self-sacrifice which was so wrought into their lives.

Used for daily prayer, it will fulfil the wish to which Bishop Selwyn so often gave expression, that, in his own words, "there might be here a Cathedral Church, where the ordinances of daily prayer and weekly communion might shadow forth the unwearied service of the angels of God."

Subscriptions and donations may be paid to Rev. G. H. S. Walpole or S. Percy Smith, Esq., Auckland N.Z., or to Cheques, drafts, and P.O. Orders may be made payable to either of the above. Postal Notes or stamps will also be thankfully received.

W. G. Auckland.

PrayerFor theDiocesan Synod of the Church in New Zealand.

O ALMIGHTY GOD, Who hast knit together Thine elect in one communion and fellowship, in the mystical body of Thy Son Christ our Lord, and art graciously present wherever Thy people are gathered together in His name and according to Thy will; mercifully look upon that portion of Thy Church to which we belong, and bless with Thy special favour the Council of our Clergy, and people, at this time assembled. Endue them with Thy manifold gifts of grace, with the spirit of wisdom and understanding, of power, of love, and of a sound mind, that in all their consultations they may have a single eye to Thy glory, and study to promote the good of Thy people, and the increase of Thy kingdom. Let nothing be done by them through strife or vain glory, or the fear of man; and let no private interests, or prejudices, or passions frustrate their endeavours: but grant, we beseech Thee, that all things which are needful to the ordering and edifying of Thy Church may be established and settled among us, that we all in our several vocations and ministries may do such good works as Thou hast prepared for us to walk in; and that being united in one holy bond of truth and peace, of faith and charity, we may with one mind and one mouth glorify Thee, through Jesus Christ our Lord. Amen.